

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

Faste-
quiz

ST. OLAV

KATOLSK KIRKEBLAD 1° 01/2020

RAJA FRA IRAK:

Stiller opp for sin kirke

Møt NUKs nye leder:
Brion Lance Caguiat

Hvem er katolikk i Norge?

PORSGRUNN:
Felleskap i dragestilkirke

RAGNHILD FOSS:
Hun gjendiktet salmeskatt

Nº 01/2020

Innhold

HVER GANG

Leder	3
Biskopen har ordet	4
Min tro: NUKs leder Brion Lance Caguiat	6
Min menighet: Porsgrunn	22
Spørsmål og svar	27
Guds ord	28
Refleksjoner: Georg Fredrik Rieber-Mohn om oldkirken og reformasjonen	38
De kom og ble: Raja fra Irak	50
Sannhetsserum: Bjørn Are Davidsen om St. Olav og andre vitenskapshelgener	56
Caritas: Reisebrev fra Zambia	74
Min søndagsmiddag: Fylte vinblader	76
Klostertanker: Om jordbær og bot	78
Signert: Ragnhild Helena Aadland Høen	80
Nytt om navn	85
Utgangsort: <i>Pris mi sjel, det brød som lyser</i> , gjendiktet av Ragnhild Foss	90

UTSYN

Aktuelt	68
Norge rundt	70
Verden rundt	72

50
På coveret: Raja
flyktet fra Irak sammen
med familien. Norge
ble det nye hjemlandet.

TEMA

Mangfold i Kirken 11

Den katolske kirken er en integreringsarena	12
Katolska kyrkan speiler morgendagens Sverige	15
Katolske navnetradisjoner	18

Selvmord og dødshjelp 29

Iben Thranholm spør: Er det to sider av samme sak?	30
Legen Paul Saba advarer: Ikke gjør samme feil som Canada	33
Pave Frans: Nei til enhver form for eutanasi	35
P. Valdemaras Lisovskis: – Snakk om livets verdi	36

Roma 41

Jan E. Hansens essay om Pantheon	42
Tips til steder å besøke i Roma	45
Adelspalass ble herberge	46
Bøker om Roma	49

41
Tema: Roma

KUNST OG KULTUR

Norske kirkeskatter: Alterskapet i Sande kirke	58
Katolsk profil: Ragnhild Foss	60
Kunst: Sophie Adlersparres Rafael-kopi i Oslo	64
Fastequiz	67
Bokomtaler	82

64
Sophie
Adlersparres
Rafael-kopi i
Oslo

Samhold

Dette nummer av St. Olav er blitt til under ekstraordinære omstendigheter, for verden, for landet og for redaksjonen. Pandemien endret det meste i vår hverdag akkurat da vi skulle lage et nytt nummer. Livet er plutselig blitt fullt av begrensninger. Vi kan ikke møtes på vanlig måte, ikke reise uten at det er absolutt nødvendig, unngå å samles. Vi må iaktta de strengeste hygieniske regler, messeplikten er opphevet og i skrivende stund feires det ikke messer med folket, mens vi nærmer oss påske. I denne situasjonen, hvor vi rådes til å holde minst én meters avstand fra hverandre, er paradoksalt nok samhold og solidaritet viktigere enn noen sinne, og at vi tar vare på hverandre.

DET KOM NÆRMEST OVERRUMPLENDE i en tid da det stikk motsatte stadig kan observeres i dagens debattklima. Meninger står steile og kompromissløse mot hverandre. I sosiale medier dukker det opp innlegg og utfall som oser av bastant uforsonlighet. Mer urovekkende er det unektelig at noen statsledere har fremstått som om de ikke er opptatt av sin nasjons beste, bare sine tilhengers interesser. Vi og vårt mot dem og deres. De stridende forskanser seg i ytterpunktene ekkokamre og lukker både dører og ører.

Vi katolikker er forhåpentlig ikke der. Men vi skal vokte oss vel for et virus som kan spre seg. Ikke corona, som angriper kroppen, men polariserings-viruset, som kan angripe sinnet. Fra tid til annen dukker det opp tegn på holdninger som slett ikke inviterer til dialog, snarere til skjerpet konflikt. En gruppe katolske prester og akademikere gikk i fjor ut på nettet og oppfordret sine biskoper til å stemple pave Frans som kjetter. Det må kunne kalles en ekstrem reaksjon på at paven er villig til å drøfte sider ved Kirkens selvforståelse og praksis, og er åpen for endringer. På den motsatte fløy finner man utålmodige katolikker som vil at Kirken skal foreta en øyeblikkelig kursendring i vanskelige og komplekse saker som sølibat, gjengifte, homofili og kvinnelige prester.

MENINGSFORSKJELLER OG SPENNINGER må vi leve med. De kan sågar være fruktbare, slik det ble klart demonstrert under Det annet vatikankonsil, levende skildret av Gunnel Vallquist i hennes fire

binds rapport, *Dagbok från Rom*. Konsilfedrene og deres medbrakte teologiske rådgivere – den unge og liberale Joseph Ratzinger var en av dem – diskuterte og kritiserte hverandres standpunkter på mange viktige saksområder. Livlige debatter utspant seg langs en akse som kanskje litt unyansert ble definert som en skillelinje mellom «konservative» og «liberale», mellom «tradisjonstro» og «reformvennlige». Men, observerer Gunnel Vallquist, de ulike fløyene respekterte hverandres ærlige overbevisning. Og sluttresultatet sto de sammen om: erklæringer som ikke bare beskrev Kirkens tro og lære i en ny tid, men som også pekte ut retningen videre i en stadig mer sekularisert og kirkefremmed verden.

FOLK SOM OPPLEVDE KONSILET – vi er fremdeles noen slike – ser nok med en viss undring på at representanter for nye generasjoner ser ut til å nære en lengsel tilbake til den førkonsiliære verden. Der mener de å finne stabilitet, orden, autoritet – og en liturgi på romerkirkens gamle og samlende språk, latin. Det er til å forstå at de ønsker å se Kirken fremstå som en klippe, et fast punkt i en urolig og forvirrende verden, men konsilets foretrukne metafor for Kirken var ikke klippen, men «Guds folk»: et folk på vandring gjennom historien.

MED SEG BÆRER DETTE FOLK en uforanderlig skatt, troen. Men måten Kirken henvender seg til verden på, vil og må endre seg. Nye tider, nye erfaringer, nye innsikter og et endret verdensbilde kan kreve at Kirken igjen reviderer sitt språk og noen av sine måter å fremtre på. Men målet er det samme: å komme på talefot med verden, å møte menneskene der de faktisk er i dag.

Noen legger mest vekt på at kjernen i Kirkens liv ikke endrer seg i alle dager. Andre er mer opptatt av at Kirken trenger reformer for ikke å stivne. Mon ikke de to tilnæringsmåtene i sterkere grad kunne berike og utfylle hverandre: bli komplementære i stedet for polariserende.

Dagens situasjon på kloden minner oss om noe som burde være hinsides enhver tvil: Vi er i samme båt.

Nils Heyerdahl
Redaktør

«Heller ikke jeg fordømmer deg!»

KJÆRE TROENDE! I 2018 skrev jeg til dere en betraktning om forsoning og tilgivelse. I år ønsker jeg å dele med dere noen tanker om skriftemålet.

TIL EN KVINNE som fariseerne ønsket å fordømme (og steine), sa Jesus: Heller ikke jeg fordømmer deg! Jesus fordømmer synden, ikke mennesket. Likevel, man må ikke skille sannhet fra godhet. Herren er god og rettferdig. Vi må elske ham fordi han er god og frykte ham fordi han er rettferdig.

Hvorfor skulle vi gå til skriftemålet?

Jeg vil nevne to viktige grunner. For det første: Når man kneler, bøyer seg ned og med fullkommen anger og ekte kjærlighet til Gud ber om tilgivelse, da får man tilgivelse. Dermed faller vertikalen – forholdet til Gud – på plass. Dette har alltid vært Kirkens lære. Jeg gjentar: Hvis en troende med fullkommen anger, dvs. ikke bare for å unngå straff, men med ekte kjærlighet til Gud ønsker å forbedre seg, ønsker å omvende seg og ber om tilgivelse, da får han eller hun tilgivelse. Hvis man erkjenner å ha gjort

det onde og bærer i seg et ekte og sterkt ønske om å opprette kjærlighet og rettferdighet og har god vilje til å gjøre det gode, da tilgir Gud.

Ingen, Herre, selv ikke du, kan gjøre det som er gjort ugjort, men du, og bare du, kan vende også det onde til noe godt (Katolsk bønnebok [1990], side 117).

DEN ANDRE VIKTIGE GRUNNEN til at man behøver å gå til skriftemålet, er at synden ikke bare er noe personlig, noe bare mellom Gud og meg. Synden har alltid også en sosial, horisontal, dimensjon. Dette forholdet må også på plass. Med min personlige synd har jeg såret Kirkens ansikt, hennes felleskap, også når ingen andre vet om det. Syndens innvirkning på den sosiale dimensjonen, som ikke bare berører Gud, men også fellesskapet, nødvendiggjør altså skriftemål. Å forlike seg med Kirken er viktig. Derfor er skriftemålet et stort gode, hvor man på ny innlemmes i Kirkens levende felleskap, i Kristi legeme. For å oppnå dette, er prestens sakramentale absolusjon nødvendig.

I tillegg til disse to viktige grunnene ønsker jeg også å

Biskopenes kalendere (med forbehold)

Biskop Berislav Grgić

April

- 4. - 8. APRIL:** Nuntius James Patrick Green på besøk i Tromsø
- 5. APRIL:** Palmesøndag. Hl. Messe i Vår Frue kirke med nuntius
- 7. APRIL:** Tirsdag. Oljevigselsmesse i Vår Frue kirke med nuntius
- 9. APRIL:** Skjærtorsdag. Messen til minne om Herrens nattverd i Vår Frue kirke
- 10. APRIL:** Langfredag Langfredagsliturgi i Vår Frue kirke
- 11. APRIL:** Påskeaften Påskevigilien i Vår Frue kirke
- 12. APRIL:** Påskedag. Høymesse i Vår Frue kirke

- 13. APRIL:** 2. Påskedag. Høymesse i Karmel
- 25. APRIL:** Ferming i Kristi Konge kirke, Narvik
- 26. APRIL:** Ferming i St. Sunniva kirke, Harstad

Mai

- 8. MAI:** København
- 21. MAI:** Ferming i St. Eystein kirke, Bodø
- 21. - 24. MAI:** Familiekonferanse for katolikker i Norden
- 30. MAI:** Messe på kroatisk i Vadstena
- 31. MAI:** Ferming i Vår Frue kirke, Tromsø

Juni

- 3. JUNI:** Møte i Finansrådet
- 6. JUNI:** Ferming på kroatisk

À jour pr. 3. mars.

På grunn av koronapandemien vil kalenderen bli endret. Alle planlagte konfirmasjoner i Oslo katolske bispedømmer og Trondheim stift våren 2020 utsettes.

BISKOPEN HAR ORDET

nevne en del andre tanker om skriftemålet. Fra Det gamle testamente: *Kom, la oss gjøre opp vår sak! sier Herren. Om deres synder er som purpur, skal de bli hvite som snø; om de er røde som skarlagan, skal de bli hvite som ull* (Jes 1,18) og: *Salig den hvis synd er tilgitt* (Salme 32,2). Fra Den første eukaristiske bønn: *Gi oss del i deres [de helliges] samfunn, du som ikke dømmer etter fortjenester, men rikelig skjenker oss tilgivelse.* Fra Den katolske kirkes katekisme: *De som nærmer seg skriftemålets sakrament, oppnår av Guds miskunn tilgivelse for den krenkelse de har gjort seg skyldig i mot Ham, og samtidig forlikes de med Kirken, som de har såret ved sin synd, og som arbeider for deres omvendelse ved sin kjærlighet, sitt eksempel og sin bønn* (nr. 1422). I skriftemålet viser det seg sannelig hva vi eier i navnet Jesus: Frelse.

villig til å handle sanntru og rettferdig, da oppstår en åndelig-sjeelig forvandlingsprosess, slik at Herrens ord også her er gyldig: *Din tro har frelst deg* (Matt 9,22).

Ifølge Kirkens påbud skal enhver troende som har nådd skjells år og alder, i det minste én gang i året skrifte de alvorlige synder han er seg bevisst. Den som har en dødssynd på samvittigheten, bør ikke motta den hellige kommunion, selv om han føler oppriktig anger, uten på forhånd å ha mottatt den sakramentale absolusjon. (Katekismen 1457). Det er ingen forpliktelse å skrifte mindre alvorlige synder en gang i året, men Kirken opp-

fordrer oss til å gjøre regelmessig bruk av skriftemålet for å bli åndelig helbredet og vokse i nådens liv.

Også når du bestemmer deg for å gå til skriftemålet, sett da din lit til Herren og ha din lyst og glede i Herren. Legg din vei i Herrens hånd, stol på ham, og elsk ham og Maria! Måtte Maria - synderes tilflukt – be for oss og hjelpe oss! Amen.

Tromsø, askeonsdag 2020

+ Berislav Grgić

Msgr. Berislav Grgić

Biskop av Tromsø

GLEM ALDRI at skriftemålet er oppstandelsens sakrament (sic!) (jf. Katekismen 976, 981) – etter at Jesus sto opp fra de døde, gav han sine apostler fullmakt til å tilgi synder: *Så åndet han på dem og sa: 'Ta imot Den Hellige Ånd. Dersom dere tilgir noen syndene deres, da er de tilgitt. Dersom dere fastholder syndene for noen, er de fastholdt'* (Joh 20,22-23).

Når den skriftende ransaker sin samvittighet, oppriktig angreir sine synder, bekjenner sine synder overfor en prest i skriftemålet, blir tildelt prestens absolusjon og er

Biskop Bernt I. Eidsvig

April

- 5. APRIL:** Palmesøndags høymesse, St. Olav domkirke, Trondhjem
- 6. APRIL:** Oljevigselsmessen, St. Olav domkirke, Trondhjem
- 7. APRIL:** Oljevigselsmessen, St. Olav domkirke, Oslo
- 9. APRIL:** Skjærtorsdagens messe, St. Olav domkirke, Oslo
- 11. APRIL:** Vigile, St. Olav domkirke, Oslo
- 12. APRIL:** Påskedags høymesse, St. Olav domkirke, Oslo
- 19. APRIL:** Fermingsmesse, Halden
- 25. APRIL:** Fermingsmesse, Stabekk
- 26. APRIL:** Fermingsmesse, Askim

29. APRIL: Møte med Pastoralrådets arbeidsutvalg

Mai

- 1. MAI:** Fermingsmesse, Lillestrøm
- 2. MAI:** Fermingsmesse, Sandefjord
- 3. MAI:** Fermingsmesse, Tønsberg
- 8. MAI:** Messe i St. Ansgars domkirke, København, i anledning av biskop Kozons 25-års bispejubileum
- 9. MAI:** Fermingsmesse, Stavanger
- 10. MAI:** Fermingsmesse, Haugesund
- 16. MAI:** Fermingsmesse, Jessheim
- 21. MAI:** Fermingsmesse, Larvik
- 22. MAI:** Nordiske familiedager

27. MAI: Kirkeledermøte, Norges Kristne Råd

30. MAI: Fermingsmesse, Oslo (St. Olav)

31. MAI: Fermingsmesse, Hønefoss

Juni

- 1. JUNI:** Fermingsmesse, Oslo (St. Olav)
- 6. JUNI:** Fermingsmesser, Gjøvik og Lillehammer
- 7. JUNI:** Fermingsmesse, Hamar
- 11. JUNI:** Presterådsmøte, Oslo katolske bispedømme

Åjour pr. 4. mars.

Endelig fikk han

NUK

Noen synes kanhende det er merkelig at lederen av Norges Unge Katolikker (NUK) både er ferdigutdannet, i fast arbeid og gift. Det gjør ikke Brion Lance Caguiat (31), for ham er det et kall.

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Det første Brion husker fra sitt samliv med Kirken, er førstekomunion. Han gikk til katekese i det som var Eikeli menighet og Kristi freds kirke i Bærum. Han skulle ikke bare bryte brød for første gang. Å skrifte var også obligatorisk. Da kom prestasjonsangsten.

– Vi måtet pugge noen setninger og kunne dem utenat. Jeg var så engstelig for å glemme dem og for at Gud skulle straffe meg for det, sier Brion og smiler og ler med hele kroppen før han kommer med et apropos:

– Da jeg høsten 2019 ble valgt til NUK-leder med kontor i Akersveien, møtte jeg Isabel (Hillestad), som er ansatt i St. Olav menighet. Hun var faktisk min første katekeselærer. Vi hadde ikke sett hverandre på mange år, likevel var det som å treffe et familiemedlem, forteller en fortsatt like smilende Brion. Akkurat den erfaringen er viktig for ham, for den viser noe av det han setter størst pris på i Kirken:

– Vi er som en stor familie, konkluderer han og drar en ungdommelig parallell:

– Katolsk messe er som en Big Mac (verdens kanskje mest populære hamburger, red. anm.), den smaker like godt uansett hvor i verden du måtte være.

Når Brion er utenlands og feirer messe, kjenner han seg igjen og føler seg hjemme.

NUK BLE BONUSFAMILIE

Brions foreldre kommer fra Filippinene. Faren

kom til Norge som sjømann og tok seg etterhvert hyre som kokk i Nordsjøen. Moren er sykepleier.

– De møttes i Norge og begge har yrker med turnus. Pappa var mange uker på og så flere uker av, altså hjemme, forteller Brion.

Han var mye sammen med sin eldre bror, og de tok ansvar for hverandre. Da kommer man tett på hverandre.

– Jeg er glad for at vi hadde og har hverandre. Det betyr mye for meg.

Brions familie i Norge er liten, men i Filippinene er den kjempestor.

– Nå kan jeg legge til min kones familie i Norge som også er stor. Det merkes godt, spesielt på julaften. Hjemme hos oss er det stille og rolig tidlig på dagen, så drar vi hjem til henne. Da tar det av med typisk filippinsk feiring.

Han ble kjent med sin blivende kone i NUKs lokallag i Bærum, et samlingssted både for første- og annengenerasjons innvandrere fra Filippinene. Brion forteller at det var stor forskjell på fellesskapet i NUK og på skolen:

– Lokallaget ble min annen familie. Mange av de unge som var med da, og er med fremdeles, var på let etter nye venner. De måtte også lære seg norsk, og det var lettere å bli kjent med dem som man delte språk med fra før, sier Brion og forklarer at det som begynte som vennskap, etterhvert ble mer som familie, mens vennene på skolen forble venner:

– Nærheten vi opplever kom også til uttrykk i språket. Vi kaller NUK-lederne *kuya* ▶

Brion Lance Caguiat

Aktuell: Nyvalgt leder av NUK

Født: 1989

Bosted: Oslo

Sivilstatus: Gift med Jastinn Hail Motil Caguiat

Arbeid: Ingeniør, Multiconsult

Utdannelse: Byggingeniør (HiO) og sivilingeniør (NTNU)

Verv:

Nov 2019– : Leder for Norges Unge Katolikker (NUK)

2014–2015: Medlem av NUKs arbeidsutvalg

2010–2016: Styreleder for Youth for Family and Life (YFL)

eller *ate*, som betyr henholdsvis storebror og storesøster på den filippinske tagalog-dialekten.

MOTVEKT TIL INDIVIDUALISME

Brion vokste opp i det han kaller en «typisk katolsk familie». Hva er definisjonen på det? Jo:

– Helt fra jeg var liten, ble min bror og jeg tvunget til å gå i messe, sier han – og ikke nok med det: De måtte også i katekese.

– På den tiden var jo det det aller verste ... De andre kunne sove lenge, mens vi ble drasaset avgårde, sier Brion, fremdeles med munnen oppslått i det gladeste glis, som så gis et anstrøk av alvor.

– Men, jeg setter veldig pris på det i ettertid. Troen var sentral, men i begynnelsen skyldtes det mor og fars innsats. Etterhvert kom det naturlig. Da synes jeg at NUK lyktes godt med å invitere oss med på aktiviteter, som gjorde tro til en både frivillig og viktig del av ungdomstiden.

Brion er utdannet ingeniør, han er ansatt i Multiconsult, han er gift – og født i 1989. Fremdeles ung, men i NUK stiller han definitivt i veteranklassen.

– *Hvorfor påtok du deg ledervervet i Kirkens ungdomsorganisasjon?*

– NUK har gitt meg så mye at jeg ønsker å gi mye tilbake. Det er et oppdrag som tar tid, forklarer Brion. Utover fellesskap med andre katolikker og styrke i troen, trekker Brion frem alle de verktøy NUK både har gitt ham og lært ham å bruke: Planlegging, prioritering, samarbeid – og trening i realisme.

– Vi ofrer mye tid og egen styrke, og erfarer at det nesten alltid ender så godt. Vi gjør det på grunn av Gud, eller for Gud, og vi er kalt til det, presiserer NUK-lederen og forteller at et tillitsverv ikke bare er nyttig for fremtidig karriere, det former deg som person også:

– Ikke minst opplevelsen av hvor verdifullt det er å delta i noe som er større enn en selv. Det er en slags motvekt til individualismen som preger samfunnet så sterkt ellers, mener Brion.

WALK THE TALK

Han har en følelse av at det er vanskeligere å tilfredsstillende unge idag enn da han selv ble med i NUK på 1990-tallet. Dessuten må det skjje mye raskere:

– Man må liksom ha mange likes, mange followers. Det handler mer om at andre legger

merke til eller setter pris på det en gjør enn ens egen følelse av å ha gjort noe viktig og riktig, sier Brion. Han tror på verdien av å lære seg å verdsette den innsatsen man gjør, uten at den må synes eller markedsføres.

– *Hvis pave Frans hadde ringt deg opp og sagt, «Du Brion, kan du gi meg et råd? Hvordan skal Kirken nå inn i hjertene til de unge idag?» Hva ville du svart?*

Nå slutter Brion å smile. Han snurrer rundt på stolen, myser med øynene, konstaterer «godt spørsmål» før han vipper seg frem mot bordkanten med rede svar på tungen:

– Mange ungdommer ser kun på sluttstreken, på målet. De ser ikke på reisen dit. For å få størst mulig engasjement hos unge, så er det viktig for lederne å få dem til å sette pris på hele reisen. Sosiale medier er besatt av resultatet, som er perfekt, polert – og redigert. Man ser ikke innsatsen som er lagt ned, offeret som er gjort, i et Instagram-bilde eller en Facebook-post, sier Brion. Han er opptatt av at vi må trene opp evnen til å sette pris på de små skrittene, for det er de som gradvis leder deg nærmere målet.

– Om man skal vinne ungdommens hjerte, må man legge vekt på veien, og dessuten være ekte: Man kan ikke skjule noe for ungdom, sosiale medier gjør alt så synlig og gjennomskuelig: 'Walk the talk!', oppfordrer Brion og minnes pave Benedikts ord til ungdommen: «Denne verden tilbyr deg komfort, men du er ikke skapt for komfort – du er skapt for storhet!»

– Det er et av mine yndlingssitater, forteller han med munnvikene høyt hevet.

– *Den katolske kirke har vært gjennom en rekke kriser og skandaler de siste årene, de fleste har med overgrep og misbruk å gjøre. Har du noen gang tenkt at «dette prosjektet vil jeg ikke være med på lenger?»*

– Utrolig bra spørsmål! Jeg har vært borti tanken før. Jeg har vært med å arrangere leir i Plymouth, England, der de tidligere har hatt historie med overgrep og misbruk. Før leiren var alle lederne nødt til å presentere politiattest, sier Brion, og forteller at foreldrene han møtte var skeptiske til å sende barna sine på leir. Det gjorde ham trist.

– Opplevelsen har motivert meg enda mer til å delta! Man kan ikke la konsekvensene av handlingene til enkelte mennesker ødelegge for så mange andre. I dag er jeg også med i en arbeidsgruppe i Oslo katolske bispedømme, som skal diskutere og presentere forebyggende tiltak mot overgrep og seksuell trakassering. Arbeidsgruppen ledes av psykolog Huan Nguyen.

FALSKE FORBILDER

Brion diskuterte hvorfor man trenger tro med

«Katolsk messe er som en Big Mac, den smaker like godt uansett hvor i verden du måtte være.»

STYRKE: Troen hjelper oss til å finne en hensikt med livet, studier og andre aktiviteter, mener Brion.

FORBILDE: Brions forbilde er hans egen far. Han jobbet i Nordsjøen og var mye borte da de var yngre. – Det gjorde at den tiden vi hadde sammen, ble spesiell.

en ikke-troende venn for litt siden. Vennen sa: «Vi har det for godt. Vi har det så godt at vi ikke trenger å tro.» Brion er ikke enig.

– *Hva i vår samtid aktualiserer det å tro, å være en aktiv og ung troende i Den katolske kirke?*

– Mitt inntrykk er at mange unge – stadig flere – sliter med en tomhetsfølelse og depresjon. Psykiske utfordringer forsterkes av sosiale medier, som danner et perfekt, men galt bilde av hvordan man skal ha det. Unge føres rett og slett med falske forbilder. Da er det lett å bli skuffet og lei seg. Her har Kirken og NUK et ansvar – vi må ta vare på ungdommene og gi dem et sunt alternativ.

– *Hvordan?*

– Troen hjelper oss til å finne en hensikt med livet, studier og andre aktiviteter. Det kan være mye styrke å hente i vissheten om at Gud har skapt hver av oss i sitt bilde. Vår oppgave er ikke å bli en kopi av andre, men å arbeide for å bli en så god versjon av oss selv som mulig, sier Brion, og minner oss på at unge er blitt hekta på selvbekreftelse. Uteblir den, kommer skuffelsen og tomheten.

– Gud bekrefter hele tiden at han elsker dem. Ham kan de stole på.

FELLESSKAP: – NUK har gitt meg så mye at jeg ønsker å gi mye tilbake. Det er et oppdrag som tar tid, forklarer Brion. Her på Mariaholm med andre unge katolikker.

– *Har du en helt eller et forbilde? Kan du fortelle om ham eller henne?*

– Litt klisjé, kanskje, men her må jeg si pappa. Han har jobbet 40 år i Nordsjøen, så han var mye borte da vi var yngre. Det gjorde nok at den tiden vi hadde sammen ble litt spesiell, ettersom vi så ham sjelden. Det som har imponert meg mest, er hvordan troen hans har utviklet seg gjennom årene, sier Brion.

Faren var ikke «veldig troende» da han var yngre, men så giftet han seg og ble påvirket av sin kone, Brions mamma. Nå er det som oftest han som drar med hele familien til messe.

– Han har nok en del egenskaper som jeg liker å tenke at jeg har arvet: Han er tålmodig, arbeidsvillig og svært imøtekommende, sier Brion, som har funnet god støtte i mor og far. Begge var koordinatorene i NUK-lokallaget da han og broren var yngre.

– Jeg kan i stor grad takke dem for den troen jeg har i dag. •

FASTEAKSJONEN 2020
#nullsult

 Caritas
Norge

Hver dag legger en mor sitt barn
sulten. Gi henne muligheten
til å legge ham mett.

Gi en framtid uten sult

Gi en framtid uten sult

Gi en gave på 200 kroner i dag!

SMS: Nullsult til 2160 (200 kr)

VIPPS: 12135 (merk betalingen «Fasteaksjonen»)

Gavekonto: 8200.01.93433 (merk betalingen «Fasteaksjonen»)

Mangfold er gull!

Mange kaller Den katolske kirke i Norge, med sine over 180 ulike nasjonaliteter, for en «innvandrerkirke». **Hva vil i så fall det si, og hvilke spesielle utfordringer byr det på?**

På de neste sidene kan du lese **intervjuer med biskopene Bernt Eidsvig og Anders Arborelius** om denne tematikken, du får noen **fakta om katolikker i Norge** og fra den **siste innvandringsstatistikken** til SSB. Og du får hjelp til å navigere i **de forskjellige navnetradisjonene** katolikker som kommer til Norge bringer med seg.

NORGES STORE INTEGRERINGSARENA:

Tilrettelegger for mange språk

– Vi har ikke kirker i Norge primært for at de skal være integreringsarenaer. Men god integrering er en svært gunstig følgeeffekt, sier biskop Bernt i. Eidsvig.

TEKST: HANS ROSSINÉ FOTO: C.F WESEBERG

Biskop Eidsvig har ledet Oslo katolske bispedømme i den største vekstperioden i bispedømmets historie. Kirkens hyrde kan se ut over en broget flokk: over 180 nasjonaliteter i alt, messer på mange språk hver uke, vigsling av nye gudshus hvert år, en gjennomsnittsalder på 36 år. Kort sagt en vital og voksende kirke som samler mange i felles tro, bønn og feiring.

ÅPNER DØRER

– Vårt felles prosjekt er å bringe troende med ulik bakgrunn sammen til messe og felles aktiviteter. Kirken er på det viset inkluderende, og jeg har ikke noe i mot merkelappen «inkluderingsarena». De fleste menigheter er seg også svært bevisste på å ta i mot og inkludere de nye som kommer, og å åpne dørene inn til fellesskapet for dem.

Mange av dem som kommer til vårt land har foretatt en lang reise blant annet for å investere i sine barns fremtid. De legger stor vekt på å finne seg til rette i sitt nye hjemland, og å bli en del av det store fellesskapet, sier biskop Eidsvig. Han påpeker at katolikker i Norge ikke er en ensartet gruppe:

– Norske katolikker er spredt over hele det sosiale, kulturelle og politiske spekteret. De skiller seg sånn sett ikke fra andre. Så ofte jeg kan, oppmuntrer jeg katolikker til å være midt i samfunnet: gå på skole, ta utdanning, delta i

Den katolske kirke i Norge:

Troende fra over

180

ulike land

107 prester fra

22

ulike land

yrkeslivet, bidra til frivillighet, send barna og delta selv i ulike fritidsaktiviteter der du bor.

MYE TIL FELLES

– Men er vi én norsk kirke, og kan man snakke om en egenartet norsk katolisisme i en kirke med så enormt spenn i landbakgrunnene?

– Ja, jeg mener vi er én kirke og har mye til felles ut over vår felles tro og lære. Vi har en sterk liturgisk bevissthet til felles. Til tross for noen nyanser, er det svært likt over hele spekteret hvordan messen feires. Vi er også alle preget av felles holdninger overfor livets utfordringer, og jeg mener katolsk romslighet er en god felles egenskap. Den nasjonale lojaliteten er nok sterk hos mange, men min erfaring er at de aller fleste opplever seg som katolikker som bor i Norge. Det er folks eget valg om de vil sogne til i sitt nasjonale miljø og få dekket sine pastorale behov på et språk de er mest fortrolige med. Det er viktig at de troende får den betjening de selv vil ha.

INGEN TVANG

– I hvor mange generasjoner fremover bør vi tilby messer på nasjonale språk?

– Så lenge det er behov. De troende må selv få avgjøre dette. Jeg tror ikke på tvang i Kirken. Det gjøres et stort og viktig arbeide med å legge til rette for messer og sjelesorg på så mange språk og for så mange som mulig. Selv om mange finner seg godt til rette i det norske samfunnet, ønsker de å beholde sitt religiøse morsmål. De har for eksempel lært seg å be på polsk, eller vil helst skrifte på morsmålet. En observasjon er at engelsk begynner å ta av

«Norske katolikker er spredt over hele det sosiale, kulturelle og politiske spekteret.»

INKLUDERENDE KIRKE: – Mange av dem som kommer til Norge legger vekt på å finne seg til rette i sitt nye hjemland, og å bli en del av fellesskapet, sier biskop Bernt I. Eidsvig.

75 prosent

av medlemmene i kirken er født utenfor Norge

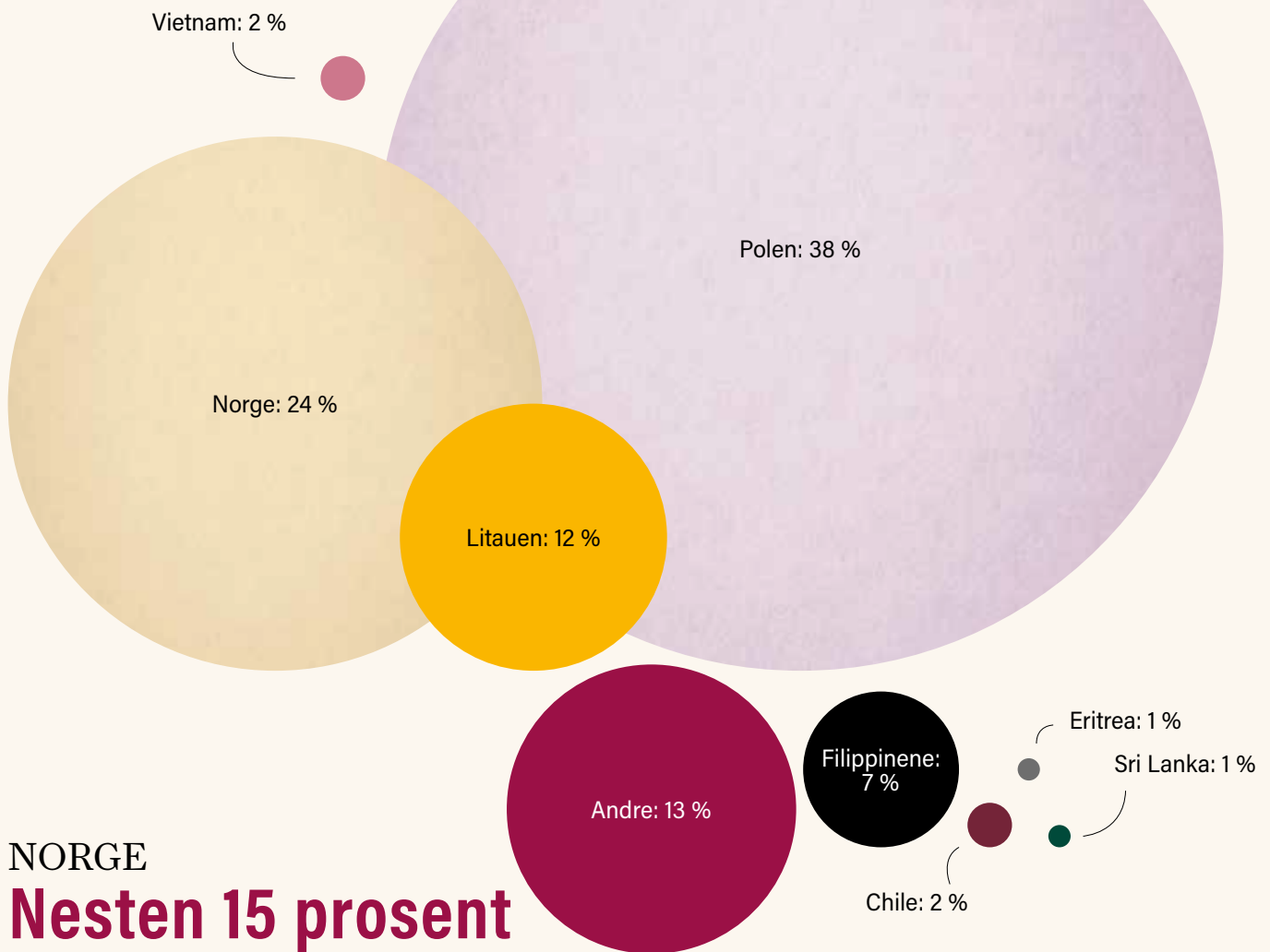
som et nytt felles liturgisk språk. Engelsk appellerer til ektefeller med ulik landbakgrunn, til asiater og tilreisende.

– *Vi er en kirke i stadig vekst. Hvilke utfordringer har vi?*

– Vi har stadig vekk for liten plass i forhold til våre behov. Vi mangler plass til katekese og vi sliter på våre bygninger. Sammenlignet med Sverige og Danmark, har vi få prester. Vi er avhengige av bevilgninger fra det offentlige. Med tiden skulle jeg gjerne sett en større

økonomisk uavhengighet fra det offentlige. Jeg håper også at vi etter hvert vil se et bredere offentlig samfunnsengasjement blant våre katolikker. Jeg skulle gjerne sett at Kirken hadde flere stemmer i hele det store politiske spekteret, sier biskop Bernt I. Eidsvig. •

Fødeland OKB

NORGE

Nesten 15 prosent er innvandrere

Det bor nå nær 800.000 innvandrere i Norge. Det tilsvarer 14,7 prosent av befolkningen, viser nye tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Ved inngangen til 2020 var det registrert 25.400 flere innvandrere enn året før. Det nøyaktige antallet er 790.500, fremgår det av tallene fra statistikken Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

2.500 FLERE FRA POLEN

Det er registrert 2.500 flere innvandrere fra Polen i år sammenlignet med året før. Det var den største økningen per land, men mye skyldes spesielle forhold ved registreringen av utvandring i 2019. Det førte til færre registrerte utvandring enn hva som ville vært normalt.

Etter Polen var den største tilveksten i bosatte fra India – et land med langt færre bosatte i Norge enn personer fra de store innvandrerlandene som for eksempel Polen, Litauen, Sverige og Syria. Det ble registrert 1.600 flere innvandrere fra India i løpet av fjoråret.

1000 FRA FILIPPINENE

Andre land med økt antall bosatte er Syria med 1.200 og

Filippinene med 1.000. Innvandrere fra nordiske land hadde en svak nedgang foregående år. I år var det også noen færre innvandrere fra Somalia.

Norskfødte med innvandrerforeldre talte 188.800 personer ved inngangen til 2020. Det er 9.500 flere bosatte enn året før. Denne økningen er omtrent som året før. Gruppen utgjør nå 3,5 prosent av den samlede befolkningen. (©NTB)

De største gruppene etter innvandringskategori og landbakgrunn. Ved inngangen til 2020. Tall fra SSB

Land	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre	Norsk med en forelder fra utlandet	
Polen	101.153		14.263	6.304
Litauen	40.632	6.672		1.382
Sverige	35.568	3.286		41.918
Syria	31.952	4.074		389
Somalia	28.554		14.719	803
Tyskland	24.953		3.305	15.800
Filippinene	23.280		3.054	10.668
Irak	23.260	11.008		1.527
Eritrea	23.075		6.087	395
Pakistan	21.109	17.565		6.752

Den katolske
kirke i Norge:

1,2 millioner

kirkebesøkende årlig

7.000

Rundt
barn i trosundervisning

Gjennomsnittsalder er

36 år

KATOLSKA KYRKAN

– Ser på oss som morgendagens Sverige

– Vi har diskutert om vi skal feire messe på svensk eller på de ulike nasjonale språkene. Men erfaringen tilsier at enkelte katolikker når vi kun med messer og sjelesorg på deres eget språk, sier biskop av Stockholm stift, kardinal Anders Arborelius.

TEKST OG FOTO: HANS ROSSINÉ

STOCKHOLM:

Det er rundt 124.000 registrerte katolikker i Sverige, men trolig er det reelle tallet høyere, forteller biskop Anders.

VOKSER ÅRLIG

Kirken i Sverige vokser med rundt to til tre tusen nye medlemmer i året, selv om rundt tusen melder seg ut, primært fordi de ikke vil betale kirkeskatt. Kirken rommer mer enn

hundre nasjonaliteter og har fire store språk utenom svensk: polsk, spansk, kroatisk og arabisk. Den polske gruppen er størst, deretter kommer latinamerikanere og kristne fra Midtøsten. De siste er blitt en stor gruppe i Sverige. Polakker og kroater bosetter seg stort sett i Sør-Sverige, mens de fleste kalderne holder hus i Midt-Sverige.

– Vil du kalle Kirken i Sverige en integreringsarena?

– Mange menigheter fungerer på den måten. For nyankomne er det ofte lettere å bli forankret i samfunnet gjennom en menighet. Men vi har også pastorale utfordringer knyttet til at mange bare holder seg i sin gruppe.

– Vi ser at barn av innvandrere ofte er mer aktive ut over egen gruppe enn foreldrene. Foreldregenerasjonen synes det er lettere å være sammen med andre med samme bakgrunn som dem selv.

– Så er det også forskjell på de ulike landgruppene. Mange polakker tar med barna sine i gudstjenester som holdes på svensk, de vil at barna skal bli godt integrert i det svenske samfunnet. Vi ser også at polakker og filippinere er de som oftest gifter seg med svensker, mens i andre grupper inngår de ekteskap med folk med samme landbakgrunn.

SATSER PÅ BREDDE

– Finnes det en spesifikk svensk katolisitet i en kirke som rommer så mange ulike nasjonaliteter?

– Ja, jeg mener vi tydelig er Den katolske kirke i Sverige, selv om mange føler samhörighet med kirken i landet de kommer fra. Vår utfordring er å finne en bredde i det vi skal satse på. Vi forsøker å samle ulike grupper i større fellesarrangementer, som valfarter, kultur-eventer og naturligvis messer. Vi prøver spesielt å nå ungdommen.

– De orientalske kirkene er egentlig egne kirker i forening med oss, men vi gjør mye for å holde stiftet sammen, også når det er

INKLUDERINGS-ARENA: Styrken vår som kirke er at vi samler alle, fra akademikere og vanlige arbeidere til folk på samfunnets skyggeside. Men å være innvandrerkirke betyr også utfordringer, forteller biskop Anders Arborelius i Stockholm stift. Her fotografert utenfor bispegården i Stockholm.

«Det å være innvandrere er gått fra et minus til å bety et pluss. Styrken vår er at vi samler alle, fra akademikere og vanlige arbeidere til folk på samfunnets skyggeside.»

konflikter i de ulike gruppene. Da jeg begynte her som biskop på 1990-tallet var det for eksempel store spenninger i det ungarske miljøet. Det skal ikke stikkes under en stol at konflikter fra hjemlandet kan bli forsterket her i Sverige, og at vi må forstå dem og forsøke å hjelpe til med å løse dem.

MORGENDAGENS SVERIGE

– Jeg liker å se på oss som morgendagens Sverige, der det er naturlig med ulike kulturer side om side. Det å være innvandrere er gått fra et minus til å bety et pluss. Styrken vår er at vi samler alle, fra akademikere og vanlige arbeidere til folk på samfunnets skyggeside. Dette spesielt i Stockholm, som er en av Europas mest segregerte byer. Det er områder her hvor det bor flere katolikker enn lutheranere, sier biskop Anders.

Han forteller at katolikker også begynner å markere seg politisk.

– Vi har to kvinnelige polske katolikker i Riksdagen, en for Moderatarne og en for Miljöpartiet. Men mange katolikker synes det er vanskelig å engasjere seg politisk i Sverige på grunn av de politiske partienes holdning til abortspørsmålet.

GJORT FOR LITE

– Det virker som integreringen i Sverige har større problemer enn i Norge?

– Man har snakket mye om integrering i Sverige, men gjort for lite, for eksempel i boligpolitikken hvor vi har sterk segregering med områder med lavinntektsgrupper og

Katolska kyrkan i Sverige

44 menigheter

124.000 medlemmer

De største nasjonale gruppene er de polske og de kroatiske

store sosiale problemer samlet. Men jeg må få legge til at mange innvandrere også har jobbet seg opp.

– Selv om vi har mange skoler som fungerer bra, så har det svenske skolesystemet problemer. Læreryrket har fått altfor lav status. Mange innvandrerbarn til Sverige kommer med respekt for lærerne, men blir etterhvert påvirket av omgivelsene og mister respekten de hadde i utgangspunktet. Også kriminalomsorgen sliter med å fange opp problemene. Vi ser at arbeidet i fengslene er blitt viktig for vår kirke. På økumenisk basis har vi hatt såkalt «kloster i fengselet». Det har hjulpet mange med en ny start i livet. Kanskje er fengslene i ferd med å bli den mest religiøse delen i Sverige? Her er det ingen som har noe imot å tale åpent om Gud, sier biskop Anders.

STYRKE KVINNENE

Han forteller at Kirken i Sverige har rundt 170 prester, 15 fra Midtøsten. En utfordring fremover blir å finne sogneprester, som vil arbeide i og lede menigheter.

– En annen viktig utfordring er å fremme kvinners plass og gi dem større rom i Kirken. Vi må få flere kvinner inn i sentrale roller, også i ungdomsarbeidet. Jeg skulle gjerne sett flere kvinner i strategiske jobber.

– Vi ser også at antall ordenssøstre synker i Sverige, selv om vi nylig fikk noen fra Nigeria. Det er vanskelig å få kall, spesielt til apostoliske kvinnelige ordener og det er viktig å holde på klosterstrukturen vår.

– Overgrepssakene hefter ennå ved Kirken

og vil gjøre det i lang tid fremover. Derfor må vi kontinuerlig vise at vi gjør hva vi kan for å forhindre overgrep.

– Vi må også gjøre økumeniske satsninger. En nylig undersøkelse viser at 50 % av kristne ungdommer mobbes i skolen på grunn av sin tro, og at også lærere krenker. Dette kan flere trossamfunn ta opp i fellesskap. Og så har vi en stor utfordring i å holde på unge etter konfirmasjonen. Heldigvis kommer mange tilbake når de stifter familie og får barn, sier biskop Arborelius. •

Katolska kyrkan i Sverige

- Stockholms katolske stift omfatter hele Sverige med 44 menigheter spredt fra Ystad i sør til Luleå i nordøst.
- Katolska kyrkan i Sverige har vokst fra rundt 80.000 medlemmer i 2003 til rundt 124.000 i dag. Fremdeles årlig tilvekst på 2–3.000 nye medlemmer
- Den katolske kirke globalt består av 22 orientalske kirker og den latinske kirke. I Sverige er følgende orientalske kirker til stede: Armeniska katolska kyrkan, Eritreanska och etiopiska katolska kyrkan, Kaldeiska kyrkan, Maronitiska kyrkan, Melkitiska katolska kyrkan, Syrianska katolska kyrkan og Syro-malabariska kyrkan. Den kaldeiske biskopen er apostolisk visitator for kaldeere i hele Europa.
- Ved siden av de 24 menighetene finnes det også 17 nasjonale misjoner som feirer messe og underviser på eget språk
- Kirkens historie i Sverige startet i 1783 da det ble opprettet et eget apostolisk vikariat hvor en biskop eller prest skulle være ansvarlig for sjelesorgen.
- Stockholms katolske stift ble opprettet i 1953, etter at Sverige i 1951 innførte egen lov om religionsfrihet.
- I 1998 fikk Stockholm stift sin første etnisk svenske biskop, Anders Arborelius (f. 1949). Han konverterte i 1969, trådte i 1971 inn i den uskodde karmelittorden og ble presteviet i 1979. I 2017 ble Arborelius av pave Frans kreert til historiens første nordiske kardinal.

ULIKE NAVNETRADISJONER:

Hvis navnet ditt er Åse, er det ikke greit å bli kalt Ase!

Navnet vårt er viktig for vår identitet. Men hvordan er navnetradisjonene blant de ulike nasjonalitetene i vår kirke? Her et lite forsøk på å skaffe overblikk over noen av tradisjonene.

TEKST: EWA SIARKIEWICZ-BIVAND

Hva er egentlig etternavnet ditt, og hvorfor er det ikke det samme som din mors eller fars navn?

Åpner vi døren til ulike tradisjoner med familienavn, finner vi en fascinerende rikdom og et mangfold som forklarer mye om relasjoner mellom familiemedlemmer. Navnet vårt er viktig for hver og en av oss. For de fleste av oss er det viktig å beholde navn og familienavn i samsvar med tradisjonen vi er oppvokst i.

I de fleste tradisjoner eksisterer det som romerne kalte «tria nomina», altså ett individnavn, ett slekts- eller familienavn som kunne være arvelig, og ett etternavn.

Innføringen av kristendommen førte inn helgennavn, brukt i tillegg eller istedenfor det tradisjonelle individnavnet. Dette systemet ble over tid mer komplekst, parallelt med at stater trengte å kunne skille mellom individer med samme navn av hensyn til skatteinnkreving og militærtjeneste.

NAVN FRA KATALOG

Et ekstremt tilfelle finner vi på Filippinene. I 1849 tildelte myndighetene spanske etternavn fra en alfabetisk katalog. Alle, for eksempel i byen Calapan, fikk navn som begynner med A: Acasio, Adeva, Alvaro, mens på øya Lubang fikk de navn som begynner med V: Ventura, Villamin, Villaraza og så videre.

Hvilke navn som brukes av en kvinne etter ekteskapsinngåelse og hvilke navn barna får, kan også variere fra land til land. Alt dette må i dag tilpasses norsk lovgivning og Folkeregisterets rubrikker for

oss som bor her i Norge. Når vi møtes i våre katolske menigheter kan vi derfor av og til være usikre på hvem som er i slekt med hvem. Her er et forsøk på å gi et innblikk i denne rikdommen.

ERITREISK TRADISJON

I den eritreiske navnetradisjonen finnes ikke etternavn. Et barn får eget fornavn, ofte av bibelsk opprinnelse, fulgt av fars navn (patronym) og farfars navn. Lille Jonas heter Jonas Stig Peter – fordi pappaen hans heter Stig og bestefar het Peter. Slik kan man skille mellom barn med samme fornavn.

I Vesten kan dette forveksles med fornavn og etternavn eller familienavn, men det er det ikke. Barna i hver generasjon har fars og farfars fornavn etter sitt eget.

En mann kalt Mikeal ved fødselen har sin fars navn Wolday og bestefarens navn Testazion i dokumenter og i Folkeregisteret. Altså heter han Mikeal Wolday Testazion

Hans datter Dyana heter Dyana Mikeal Wolday. Men i Norge bruker hun Wolday som sitt etternavn, og muligens fortsetter hun med navnet Wolday for sine barn. Fars navn Mikeal

vil bli et mellomnavn.

Ved ekteskapsinngåelse endrer kvinner ikke navnet sitt, slik at Mikeals kone Zaid Gitom Kuntu bruker sitt pikenavn, som består av hennes navn, hennes fars (Gitom) og bestefars (Kuntu) og ikke mannens etternavn.

TAMILSK TRADISJON

I den tamilske tradisjonen finnes det heller ikke etternavn. Det er farens fornavn som brukes som familienavn, og det arves ikke. I neste generasjon er det igjen farens fornavn som gjelder. Barnet får tradisjonelt ett navn etter fødselen, men i offentlige dokumenter kommer det etter farens navn. Lille Virendras navn er Chellathurai Virendra fordi hans far heter Chellathurai. Det er mulig å bruke

Ewa Siarkiewicz-Bivand

Den katolske kirke i Norge:

Tre

bispedømmer

1992:

31.000

medlemmer

2020:

165.000

medlemmer på landsbasis

24

klostre og kommuniteter

forkortelsen C. Virendra. Hvis vi «oversetter» det til norsk: Christoffer Jens – eller C. Jens - er en gutt som foreldrene ga navnet Jens, mens faren hans heter Christoffer.

KRISTENDOMMEN

Etter innføringen av kristendommen ble dette mer komplisert. Det kristne dåpsnavnet ville stå etter det tamilske fornavnet, f.eks. C. Virendra Joseph. I neste generasjon kan det kristne navnet plasseres først. Altså C. Virendra Josephs sønn, Sebastien, kunne hete enten Joseph Virendra Sebastien eller Virendra Joseph Sebastien. Og i påfølgende generasjon kunne det vært omvendt. Det betyr at flere personer kan ha etternavn som Sebastien, Edward eller David uten å være i slekt. I tillegg innførte misjonærene et

europesk system med etternavn. Dermed finnes det i deler av Sri Lanka mange mennesker med samme familienavn som Pachchek, Fernando eller Thurand, uten at de er i slekt med hverandre.

Da tamiler kom til Europa, måtte de tilpasse seg det vestlige systemet, slik at neste generasjon vanligvis beholdt farens etternavn (dvs. farfarens fornavn). Philip Maria David Mariyampillai i St. Paul menighet har fått tre fornavn, men vanligvis dropper han etternavnet Miriyampillai og forkorter sitt navn til Philip M. David. Tamilske kvinner tar vanligvis mannens fornavn til etternavn, og Davids ektefelle Jacintha med pikenavnet Joseph bruker to av mannens fornavn – Maria David – som etternavn. Altså, Maria er hennes mellomnavn knyttet til etternavnet, ikke eget fornavn. Det ville vært ulogisk for henne å bruke Maryampillai som etternavn. Fornavnet David er blitt til etternavn også for hans tre barn. Når vi kaller ham David, så bruker vi samtidig fornavn og etternavn!

VIETNAMESISK TRADISJON

I den vietnamesiske tradisjonen kommer familienavn først, så kommer mellomnavnet, ofte Thị for jenter og Văn for gutter, og til slutt egennavnet som barnet får ved fødselen og ved dåpen. Altså blir etternavnet alltid brukt som fornavn.

VELKOMMEN TIL NEKs SOMMERLEIR PÅ MARIAHOLM 20.-23. JULI 2020

- **Messe og fellesbønn, og ikke minst: sosialt fellesskap**
- **Foredrag v/biskop Bernt Eidsvig**
- **Utflukt til Mariakirken, Askim**
- **Kapellet er åpent døgnet rundt**
- **Muligheter for bading og andre aktiviteter**

Norges eldre katolikker (NEK) er for deg over 55 år

Pris: kr 1900 til konto 3000.32.36117

Påmelding til innen 1. juli 2020

Til: Nikoline Myklevik tlf. 99260730

Epost: nikoline.myklevik@hotmail.com

Program for NEKs sommerleir på Mariaholm 20. – 23. juli 2020

Mandag 20. juli :

Kl. 17.00 Ankommer Mariaholm enten med bil eller tog

Kl. 18.00 Middag

Kl. 19.00 Kaffe i peisestua m/representasjonsrunde

Kl. 20.00 Kveldsandakt v/p. Erik Ruud SM

Kl. 20.30 Sosialt samvær i peisestua

Tirsdag 21. juli :

Kl. 08.30 Laudes

Kl. 09.00 Frokost

Kl. 10.00 Impuls v/p. Erik

Vi holder oss rundt Mariaholm/bader/går tur/croccett etc.

Kl. 13.30 Lunsj

Kl. 15.30 Foredrag

Kl. 17.30 Rosenkransbønn

Kl. 18.00 Messe

Kl. 19.00 Middag

Kl. 20.00 Sosialt samvær i peisestua

Onsdag 22. juli :

Kl. 08.30 Laudes

Kl. 09.00 Frokost

Kl. 10.00 Impuls v/p. Erik

Kl. 11.00 Utflukt til Mariakirken i Askim

Kl. 16.00 Foredrag av biskop Bernt

Kl. 18.00 Messe

Kl. 19.00 Middag

Kl. 20.00 Sosialt samvær i peisestua

Torsdag 23. juli :

Kl. 08.45 Messe

Kl. 09.30 Frokost

Avreise

Kapellet er åpent døgnet rundt – og det er opp til hver enkel hvor mye de vil være med på. Gleder meg å se dere på NEK sommerleir!

Oslo katolske
bispedømme

152

søndagsmesser hver helg

200
bygninger

«I den eritreiske navnetradisjonen finnes ikke etternavn. Et barn får eget fornavn, ofte av bibelsk opprinnelse, fulgt av fars navn (patronym) og farfars navn.»

Nesten halvparten av vietnamesiske etternavn er familienavnet Nguyễn, og blant de andre mest brukte er Lê, Phạm, Trần og Hoàng.

Hvis man skal henvende seg til Nguyễn Quang Khiêm, i en uformell situasjon bruker man fornavnet Khiêm. I en formell situasjon Anh Khiêm: på norsk Herr Khiêm. Bruken av høflig tiltale er avhengig av blant annet alder, sosial status, relasjon og graden av formalitet. I en enda mer formell situasjon, når man snakker med en som er mye eldre, bruker man Bà og Ông.

VALGFRITT?

Hvor skal man sette det kristne dåpsnavnet? Skal det stå rett etter familienavnet, etter mellomnavnet eller etter det vietnamesiske kallenavnet? Eller er det valgfritt? Ut fra vietnamesiske navn på katolsk.no kan det variere, som mellom Le Hong Phuc Carlo Borromeo og Nguyen Johannes Bjørn Tao Quoc.

At man i Norge ikke bruker «diakritiske» tegn når man skriver vietnamesiske navn, kan være problematisk. Du og Dữ eller Hùng og Hưng er helt forskjellige navn og uttales med forskjellige tonefall. Hvis navnet ditt er Åse, er det ikke greit å bli kalt Ase!

BEHOLDER NAVNET

Vietnamesiske kvinner beholder sitt eget navn etter inngått ekteskap. Altså, hvis frøken Nguyễn Thị Lam gifter seg med Hoàng Thành (etternavnet Hoàng, fornavnet Thành), beholder hun sitt etternavn Nguyễn,

men hun kan presentere seg også som fru Thành, Thànhs kone.

Hvis vi «oversetter» det til norsk: Brit Eide gifter seg med Stig Pettersen. Hun beholder etternavnet Eide, men kan kalles Fru Stig.

Hvis en vietnamesisk mann gifter seg med en norsk kvinne, og ekteparet ønsker begge navn som familienavn, blir spørsmålet om de skal hete Nguyễn-Larsen eller Larsen-Nguyễn. Nye tradisjoner utvikles: Benedikt Maria Boček og Thảo Phương Huỳnh registrerte felles etternavn - Huynček.

OGSÅ ULIKT I EUROPA

Det er ikke mulig å nevne alle tradisjoner fra alle land som katolikker i Norge kommer fra. Noen steder i Afrika er det for eksempel lett å vite ut fra fornavnet hvem som er eldst i søskenflokket, eller hvilken ukedag barnet ble født. I Europa er vi nok så ensrettet, men også her finnes det ulike tradisjoner. I flere land brukes fortsatt patronymy, som på Island, eller i Russland, hvor fars navn blir brukt som mellomnavn.

I mange spansktalende land har de fleste to etternavn, først farens og så morens første etternavn, det vil si, farfars og morfars etternavn. For eksempel: Saúl Garcés Borques; farens navn Garcés og morens navn Borques.

POLSK TRADISJON

I Polen, hvor mange i våre menigheter kommer fra, har noen etternavn hankjønn- eller hunkjønn-ender, for eksempel Jan Lewandowski – Maria Lewandowska.

Tidligere kunne man bruke endelser eller suffikser for å skille mellom gifte og ugifte kvinner. Mitt pikenavn er Siarkiewicz, men på skolen kalte min lærer meg «Siarkiewiczówna», mens min mor var «Siarkiewiczowa».

SLOVAKIA OG LITAUEN

Dette er fortsatt i bruk i Slovakia og i Litauen, hvor en gift kvinne bruker mannens navn Adamkus, men setter inn suffikset –iene, (fru) Adamskiene.

For ugifte kvinner varierer suffikset avhengig av farens navn: Adamskutė. Palauskaitė, Bimbirytė.

Den nåværende norske navneloven av 2002, tillater bruk av diakritiske tegn ved latinske bokstaver: ą, ś, ç, á, ě og ů og lignende, dersom de kan skrives i et tekstbehandlingsprogram.

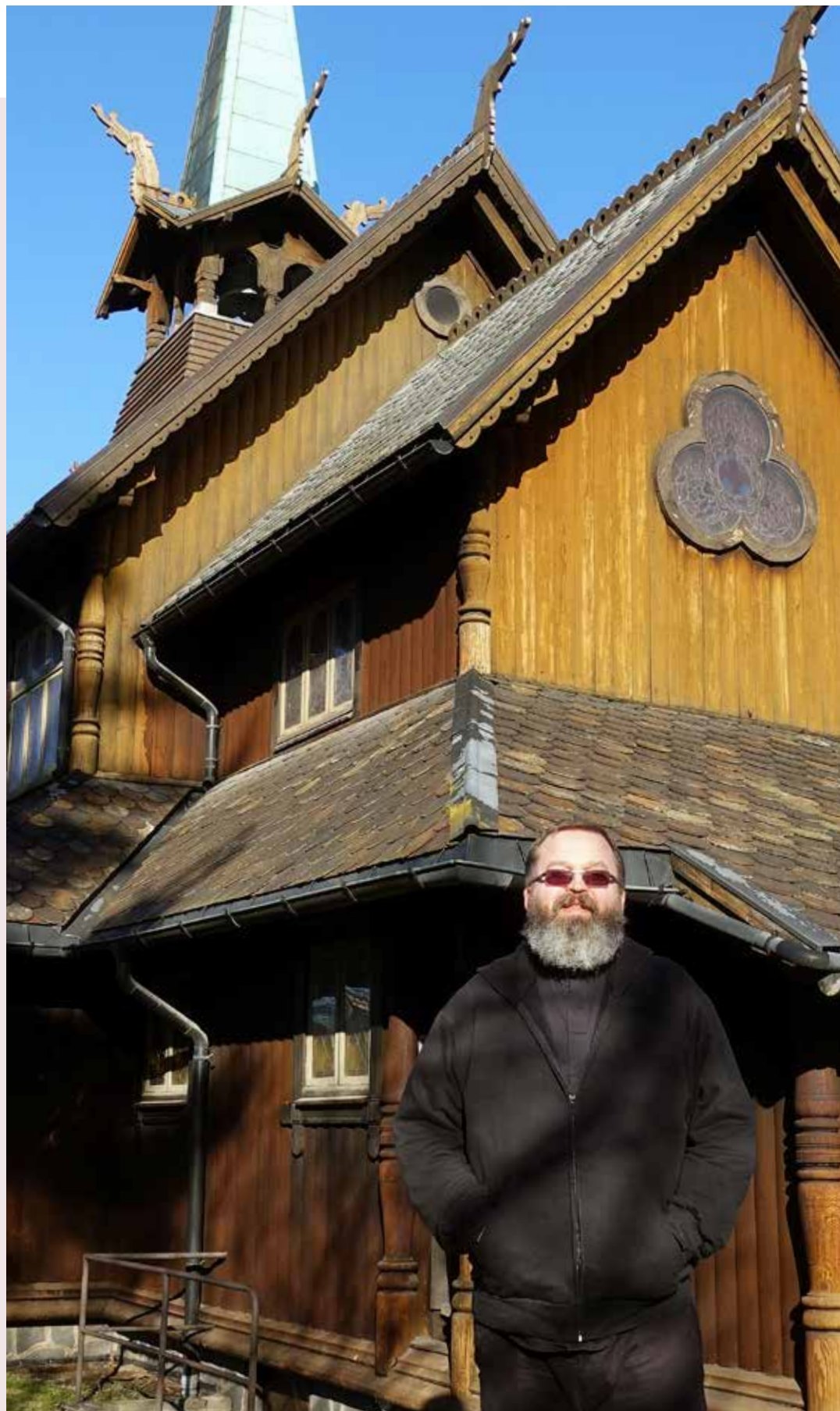
Så nå kan både Åse og Thánh beholde sine navn og sin identitet! •

Vår Frue menighet i Porsgrunn

- Menigheten ble grunnlagt i 1889 for tilreisende katolikker som jobbet på porselensfabrikken i Porsgrunn.
- Første prest der var nederlandske p. Johannes Bloom.
- Han fikk innredet et provisorisk kapell i katolikken Vauverts hus, og den 14. september 1890 ble Vår Frues kapell åpnet og innviet til allmenn bruk, kun tre år etter opprettelsen av porselensfabrikken.
- I 1892 etablerte St. Joseph-søstrene et hospital i Porsgrunn. Menighetens kapell ble flyttet til hospitalet da det stod ferdig, og ble innviet 14. oktober 1894.
- 4. januar 1899 begynte byggingen av kirken, som ble innviet 8. oktober samme år.
- Kirken ble flyttet i 1937 og utvidet til den kirken vi kjenner i dag.
- 16. oktober 2013 ble p. Ragnar Leer Salvesen utnevnt til sogneprest for menigheten.
- I dag sogner 3575 troende til menigheten.

P. Ragnar Leer Salvesen

- Født 17. april 1973.
- Opptatt i Den katolske kirkes fulle fellesskap 6. desember 1996.
- Påbegynte studiene som prestekandidat for Oslo katolske bispedømme i Allen Hall høsten 2000 og fullførte sin teologiske utdanning der. Deretter en mastergrad i pastoral teologi ved Heythrop College, University of London.
- Diakonviet 2. april 2005 av biskop Gerhard Schwenzer i St. Olav domkirke i Oslo.
- Presteviet 24. juni 2006, samme sted av biskop Bernt Eidsvig.
- Har tidligere virket som sogneadministrator i St. Torfinn menighet, Hamar og St. Frans menighet, Larvik.
- Utnevnt til sogneprest i Vår Frue menighet i Porsgrunn 16. oktober 2013.

Levende fellesskap i den siste dragestilkirken

– Fordelen med en liten kirke, er at den alltid er full. Ved store høytider er det ikke alltid plass til alle. Men folk deltar på messefeiringen selv utenfor kirkeveggene.

TEKST OG FOTO: KATHRINE LÅVER

På en liten grønn flekk mellom mursteinsbygninger, trafikk-skilt og asfalterte veier møter du plutselig tegn fra en svunnen tid, nærmere bestemt middelalderen. Det er i hvert fall dit tankene farer når du går opp Sverresgate, passerer det siste mursteinshuset og får øye på Porsgrunns katolske kirke.

Men du blir brått trukket tilbake til 2020 når en lastebil, som trolig har høyere fart enn førtigrensen i området, buldrer forbi en tidlig onsdagsmorgen. Kirken er tilegnet Vår Frue, Det gode råds mor, og er den siste av biskop Fallizes nasjonalromantiske dragestilkirker som fortsatt er i drift som sognekirke. Kirkene i samme stil som fantes i Stavanger, Drammen og Fredrikstad, er blitt erstattet av nye og større kirkebygg. Trekorsset som viser vei ved inngangspartiet, og dragehodene som strekker halsen opp mot himmelens port, røper at dette er et Guds hus her i Porsgrunn.

Selv om tiden synes å stå stille i kirkebygget, er det den moderne tid som preger andre deler av menighetens aktiviteter. De tre siste dagene har ungdomsgruppen inntatt et av menighetens lokaler med PC-er, regnbuefargede tastatur og gaming-stoler. Det er vinterferie, og menighetens sogneprest har arrangert LAN (local area network) til ungdommens store begeistring.

Pater Ragnar Leer Salvesen har vært sogneprest for menigheten de siste syv årene. Selv på en helt vanlig hverdag er det mange som dukker opp i 11-messen etterfulgt av

kirkekaffe. Det er nemlig ikke nok for mange av menighetens troende med ett sosialt møtepunkt i løpet av uken. De vil ha to. Så er det ikke gaming som står høyest på interesselisten, er det også andre muligheter til å bli kjent med menigheten i Porsgrunn.

– Pater Ragnar, hva er det som karakteriserer Vår Frue menighet?

– Vår Frue menighet er en veldig åpen og inkluderende menighet. De mindre menighetene får et spesielt preg, fordi de forskjellige nasjonale gruppene ikke blir så adskilt. Folk kommer tettere på hverandre. De fleste kjenner hverandre og snakker sammen. Det er ikke som en bensinstasjon der du går inn og får det du skal ha, og så kjører videre. Det gjør noe med atmosfæren i menigheten. Vi har messer på forskjellige språk, men ikke så ofte. På en søndag med flere messer går mange i den norske messen. Det er også mange som er ivrige til å bidra med praktiske gjøremål. Menigheten har en stor tomt og bygningsmasse, så jeg er avhengig av at frivillige stiller opp.

Kirkerommet i Porsgrunn er lite og mange kommer til messe. I tillegg til kirken i Porsgrunn, omfatter menigheten også fem andre stede der det feires messer. Disse befinner seg i Dalen i Telemark, Drangedal, Kragerø, Notodden og Rjukan.

– For å rekke over alle stedene, og gi alle et verdig messetilbud, begynner feiringen av søndagens høymesse allerede på fredager her i menigheten. Som eneste prest må man like å kjøre bil, for å si det sånn. Det konsumeres ►

Gjennom dagen

P. Ragnar Leer
Salvesen

ANTALL E-POSTER

10

ANTALL RINGEMINUTTER

120

ANTALL KOPPER KAFFE

8

ANTALL MØTER

2

KIRKEKAFFE: I menigheten arrangeres det kirkekafe to ganger i uken fordi menighetens medlemmer ønsker flere sosiale møtepunkter.

← **STORT OPPMØTE:** Kirkerommet i menigheten er lite og det er stort oppmøte til messene. Allikevel er det nok mange som ikke vil bytte ut den rikt utsmykkede dragestilkirken.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Alt

Tro betyr: Praksis

Kirken gir meg: Tilhørighet og fellesskap

Ett bibelvers: «Se jeg er med dere alle dager» - Misjonsbefalingen (Matt 28,20)

Favoritthelgen: Den hellige Jeanne-Marie Vianney

Favoritt bok: Monsignor Quixote av Graham Greene

Det å være sogneprest er: Fantastisk

Jeg vil gjerne bli husket for: Å ha vært tilgjengelig

mange lydbøker i løpet av året. Og det går mest av historiske romaner og annen fiksjon, men jeg er altetende.

– **Hva er det beste med å være sogneprest for denne menigheten?**

– Det beste er folks villighet til å tjene og at dette er en menighet som ber. Selv på en hverdag kommer folk en halvtime før messen for å be, og de sitter gjerne igjen. Det er veldig flott å se at troen er så sterkt tilstede blant dem som kommer hit. Fordelen med en liten kirke, er at den alltid er full. Det er enkelt å holde oversikt. Når jeg holder preken en søndag, ser jeg hvem som ikke er tilstede. Ved store høytider er det ikke alltid plass til alle. Men folk deltar på messefeiringen selv utenfor kirkeveggene. Da synes vi veldig godt i bybildet, og det er en form for naturlig evangelisering.

Porsgrunns porselensfabrikk ble opprettet i 1887. Under hjemreisen fra et besøk i Kristiansand, ble pastor Wang gjort oppmerksom på at det arbeidet en del katolikker ved porselensfabrikken. Han oppsøkte sine trosfeller, som kom fra Böhmen i det daværende Østerrike-Ungarn, og han meldte fra til daværende biskop Fallize, som raskt utnevnte nederlenderen p. Johannes Blom til stedets første katolske sogneprest. Han fikk innredet et provisorisk kapell i katolikken Vauverts hus, og den 14. september 1890 ble Vår Frues kapell åpnet og innviet til almen bruk, bare tre år etter opprettelsen av porselensfabrikken.

– **Hvem kommer til menigheten i dag?**

– Da menigheten ble grunnlagt for å betjene porselensmalerne og -dreierne, var de veldig

få. Familiene kom til messe – og de var bosatt her i lang tid. Ved siste telling er vi oppe i 97 nasjonaliteter, og totalt er det rundt 3500 som sogner til menigheten. De som kommer hit nå, utgjør en blanding av ulike kulturer og mennesker. Det er flott. Det er eldre, voksne og småbarn som løper rundt. Folk i alle aldre.

– **Er noen grupper mer fremtredende enn andre?**

– Jeg tenker ikke så mye på hvor folk kommer fra, men noen av de nasjonale gruppene er mer aktive enn andre. Det betyr mye hvor etablert de er her i Norge og hvilke forutsetninger de har. Har man akkurat flyttet hit for å jobbe, studere eller er en småbarnsfamilie, har man kanskje ikke like mye tid til å stille opp som andre i en situasjon der barna har flyttet ut. De nasjonale gruppene som er mer fremtredende, er nordmenn, filippinere, eritreere, vietnamesere og de polske.

– **Hvordan er miljøet?**

– Det virker som om miljøet er godt. Folk er åpne, inkluderende og hjelpsomme. Jeg tror de kommer godt overens. Vi gjør mange ting sammen, sosiale aktiviteter som feiring, grillfester osv. Ved siden av troen og det sakramentale har menigheten en viktig oppgave i det å være en positiv drivkraft i integreringen.

Menigheten er en av Oslo katolske bispedømmes eldste. Reformasjonen ble sent innført på stedet, og i Mikaelshulen, som befinner seg på en bratt fjellvegg på østsiden av innsjøen Norsjø, skal det ha blitt feiret messe i hemmelighet helt frem til 1800-tallet. Menigheten har også en egen forening for kvinner kalt ►

BOKSKAPET: Hver søndag er det utsalg av bøker og andre religiøse artikler under kirkekaffen. Inntektene går til driften av menigheten.

KIRKEMUSIKK: Organist Mathias Nzorubara og forsangere Kim Thoa Vi og Hien viet Pham beriker messefeiringen i Vår Frue kirke.

LAN: Til ungdommenes store begeistring arrangerer p. Ragnar LAN i vinterferien. Pateren er selv en del av de ivrige gamerne.

St. Elisabethforeningen, etter Den Hellige Elisabeth av Ungarn. Foreningen ble dannet i 1922, og er trolig den eldste katolske kvinneforeningen i Norge med aktivitet siden starten.

– Merker du de lange historiske linjene i menighetslivet idag?

– Ja, det er noen av de eldre familiene som fremdeles er aktive i menighetslivet. Men man merker det kanskje enda tydeligere utenfor menigheten: Folk vet hvem vi er, og mange kan noe om historien til menigheten. Det nærværet som kirken har hatt i byen, er godt kjent. Folk kan fortelle om pateren som alltid syklet rundt i sutan, eller søstrene som drev St. Joseph hospital. Noen har vært innlagt på hospitalet, og det var det første møtet med det katolske. Folk ser ikke på menigheten som noe fremmed, og det er veldig flott.

– Kirken er vigslet til Vår Frue, Det gode råds mor. Vet du hvorfor dette ble valgt?

– Det er en veldig konkret og spesiell dedikasjon. Det er nok ikke mange kirker som har det samme navnet. Menigheten fikk en kalk av pave Leo XIII i 1893, en personlig gave knyttet til akkurat dette. Vi markerer det ved et eget litani.

– Hvorfor står fortsatt denne kirken og ikke

de andre dragestilkirkene som biskop Fallize fikk bygget?

– Jeg tror det er fordi Vår Frue var den største kirken av de tre, og den som var mest utsmykket. Alt av interiøret er fortsatt originalt. Det var en arkitekt fra Porsgrunn som tegnet disse kirkene. Vår kirke har fungert som sognekirke i mange år. Den ble også utvidet og flyttet i 1937. Det er i løpet av de siste 30 årene at menigheten har begynt å vokse og at vi merker det er trangt om plassen.

Pater Ragnar konverterte til Den katolske kirke i 1996, 23 år gammel, og påbegynte prestestudiet litt under fire år senere.

– Var du klar over at du ville bli prest da du konverterte?

– Ja, jeg konverterte til Den katolske kirke med tanke på å bli prest. Da jeg var liten ville jeg bli kokk, profesjonell sanger eller psykolog. I prestegjeringen ligger det elementer av alle disse delene, så det passet midt i blinken! Etter at jeg konverterte, trådte jeg rett inn i fransiskanerordenen og påbegynte postulatet i Nederland. Etter en stund ble jeg tatt opp som kandidat til bispedømmet og studerte til å bli prest ved erkebispedømmet Westminster presteseminar i London.

– Hva er det beste med å være prest?

– Det er å være så privilegert at du på fulltid får lov til å gjøre det du liker best. Det er jeg veldig takknemlig for. Å følge kallet på denne måten gjør at man blir litt ydmyk.

Pater Ragnar skal etter syv års virke forlate menigheten for å fortsette som sogneprest i St. Hallvard menighet i Oslo.

– Hvordan føles det?

– Det er todelt. Det er vemodig å reise fra menigheten, samtidig er det viktig at man ikke gror fast. Vi flyttes på, det er en helt naturlig ting for prester. Nye impulser er viktig, men man blir jo knyttet til steder man har vært i så mange år.

– Hva vil du si til dem som lurer på å komme på besøk?

– Telemark er et av de fylkene som har lengst katolsk historie. Det er mye å se her. En flott kirke og menighet å komme på besøk til. Den hellige Olav kommer fra Telemark, så vi har litt å by på. Det er bare å komme. •

FEM PÅ KIRKEKAFFEN

Navn: Roydah Rotinah Mutale Katuka Ciiimukulu Vasvik Kise
Alder: 59 år
Fra: Zambia, men bodd i Norge i 40 år

1. – Jeg er katolikk fra barndommen av. Jeg kommer hver onsdag til menigheten fordi jeg organiserer kirkekaffen. Det er viktig for oss å ha flere sosiale møteplasser i løpet av uken, og ikke kun på søndag.
2. – Menigheten betyr mye for meg fordi troen har en stor plass i livet mitt.
3. – Vi skal bare ta imot og ønske velkommen!

Navn: Ingrid Hamberg
Alder: 66 år
Fra: Porsgrunn

1. – Jeg prøver alltid å gå til messe to ganger i uken. Jeg har ansvar for å påse at det er nok brosjyrer i våpenhuset på forskjellige språk, så da er det viktig at det er nok.
2. – Det er en menighet som man kan føle seg hjemme i. Jeg trives veldig godt med det internasjonale miljøet. Det er lett å se at vi er en del av en verdenomspennende kirke her i Porsgrunn. Veldig godt miljø.
3. – Det er slik det er, selv om det er trist. Men vi er vant til at det er prestebytte iblant.

SPØRSMÅL

1. Hvorfor kom du hit i dag?
2. Hva betyr Vår Frue menighet for deg?
3. Hva syns du om at dere skal få ny sogneprest i september?

Navn: Susanna Welfler
Alder: 69 år
Fra: Porsgrunn

1. – Jeg går i kirken hver søndag for å få påfyll og næring av troen, og komme nærmere Gud.
2. – Menigheten har vært en del av livet mitt fra dåpen av. Jeg er den eldste av de som har vært her lenge og fortsatt er aktive.
3. – Jeg er litt lei meg for at p. Ragnar skal dra. Han skulle gjerne ha vært her noen år til. Men vi skal selvfølgelig ønske den nye presten velkommen, og det blir sikkert bra.

Navn: Abayisenga Kantetere Benita
Alder: 19 år
Fra: Rwanda, men bor på Stathelle

1. – Jeg kom for å delta i messen og ministrere. Jeg er leder for ministrantene og kateket for første og andre klasse.
2. – Menigheten betyr mye. Jeg har vært medlem her i 5 år. Folk er veldig hyggelige og vil gjerne komme i kontakt med deg, så man blir kjent med mange.
3. – Det er spennende, men det kan hende jeg ikke er i Porsgrunn da, siden jeg skal begynne å studere.

Navn: Tim Sterner Welfler
Alder: 16 år
Fra: Porsgrunn

1. – For å være sosial og game med de andre ungdommene i menigheten.
2. – Det er et sted jeg kan være sosial og møte nye folk.
3. – Det er trist siden p. Ragnar er en kul kar.

Du må være den eneste tilreisende i Jerusalem som ikke vet hva som har hendt der i disse dager

TEKST: P. SIGURD MARKUSSEN

«Samme dag var to disipler på vei til en landsby som heter Emmaus, seksti stadier fra Jerusalem, og de snakket om alt det som var skjedd. Mens de nå snakket sammen og drøftet dette, kom Jesus selv og slo følge med dem. Men øynene deres ble hindret i å se, så de ikke kjente ham igjen. ... Og mens han satt til bords med dem, tok han brødet, ba takkebønnen, brøt det og ga dem. Da ble øynene deres åpnet, så de kjente ham igjen. Men han ble usynlig for dem.» (Luk 24, 13-16, 30-31)

Nå er vi i kirkeåret kommet til den mest intense liturgiske tiden Kirken kan by på. Den stille uke byr på et rikt åndelig og liturgisk liv. Om en velger å gå helt opp i både tekst og liturgi, er det nesten til å miste pusten. Så møter den stille ukens intensitet en nesten magisk forløsning i feiringen av oppstandelsen påskenatt.

Emmausfortellingen er en av mange bibelhistorier jeg har et ekstra godt forhold til.

I teksten følger vi disse to, helt sikkert ganske så trofaste disipler av Jesus, som fortvilet vandrer ut fra Jerusalem etter å ha vært vitne til Jesu død og begravelse.

De hadde hatt en så sterk tro, men så tok tvilen dem og til slutt fikk tvilen et (midlertidig) punktum. Han de hadde satt sin lit til som deres frelser, han som skulle fri Israel, han var tydeligvis ikke den de trodde han skulle være. Nå var han død.

Disse to hadde sikkert gjennomgått en lang trosreise. De hadde vokst opp som jøder og praktisert den jødiske tro og lære i mange år, frem til de møtte Jesus. Etter en tid (Bibelen sier ingen ting om hvem de er eller hvordan de kom til troen på Jesus) var de blitt overbevist om at Jesus var en ny profet, «mektig i ord og gjerning for Gud og hele folket.» (Luk 24,19b)

Etter det helt sikkert nokså ekstatisk inn-toget i Jerusalem, Jesus ridende på et esel, hadde de vært vitne til en horde av mennesker som hyllet ham, viftende med palmegreiner. «Velsignet er han, kongen, som kommer i Herrens navn!» (Luk 19,38) hadde mengden av folk ropt.

Forventningene til Jesus var helt sikkert skyhøye – antiklimakset Langfredag må ha vært enda større. Håpløsheten på sabbatsdagen ufattelig og påskemorgens tvil, bunnløs. De levnet ikke noe tro til det kvinnene ved den tomme graven hadde fortalt. Nå hadde de gitt opp og lagt ut på vandring til byen Emmaus.

Vårt trosliv, så mangfoldig det enn kan arte seg, kan også kanskje av og til beskrives som en Emmausvandring. Vi vokser opp med ingen, lite, eller sterk tro og kanskje blir vi både fascinerte og overbeviste kristne. Kanskje endres noe i livet vårt eller andres som gjør at vi mister troen, og i motløsheten kommer tvilen. Selv om vi trosmessig vandrer videre gjennom livet sammen med andre troende, er det ikke sikkert at vi ser eller erkjenner overfor oss selv, troen på Jesus Kristus.

Jesus åpnet Emmausdisiplenes øyne gjennom brødsbrytelsen. For oss er det gjennom den hellige Eukaristi han åpner de troendes og tvilendes øyne. I Eukaristien blir Jesus synlig tilstede for oss alle – enten vi tviler eller har en klippefast tro. Jesus er like fullt tilstede også her, i kirken. Under den hellige messe, åpenbarer han seg for oss i sakramentet. Når vi blir sendt ut av messen med ordene: «Gå med fred», følger Jesus oss på vei gjennom sakramentet, ut av kirken, ikke til Emmaus, men videre vår vei gjennom livet. •

TEMA

SELVMORD OG AKTIV DØDSHJELP

Er selvmord og aktiv dødshjelp to sider av samme sak? spør den danske teologen og journalisten Iben Thranholm.

Selvmord og aktiv dødshjelp har vært hyppig diskutert den siste tiden. Det første aktualisert ved den kjente forfatteren Ari Behns selvmord julen 2019, det andre ved politiske partier som vil legalisere aktiv dødshjelp. På de neste sidene kan du lese om Kirkens lære hva gjelder selvmord og få en advarsel fra Canada mot legalisert dødshjelp.

SELVMORD OG AKTIV DØDSHJELP:

To sider av samme sak?

Ønsket om å ende sitt eget liv normaliseres fordi vi har mistet evnen til å håndtere lidelse.

TEKST: IBEN THRANHOLM

Første juledag 2019 begikk forfatter og kunstner Ari Behn selvmord. Få dager etterpå tok den danske skuespilleren og tv-verten Dina Al-Erhayem også sitt eget liv. Som typer minnet de om hverandre. Begge var begavede, talentfulle kunstnere og offentlige personer. Og sårbare. Vi vet ikke, men kan det hende Dina Al-Erhayem leste nyheten om Ari Behns selvmord få dager før hun selv tok sitt eget liv? Dina Al-Erhayem hadde tidligere vært åpen om selvmordstanke. Kanskje Ari Behns selvmord var med på å overbevise henne om at hun skulle gjøre som ham. Vi finner aldri ut av det. Men muligheten eksisterer.

SELVMORD OG AKTIV DØDSHJELP

Forskning viser at selvmord smitter. En mann som mister sin ektefelle til selvmord, er selv i risikogruppen for å ta sitt eget liv. En undersøkelse som ble publisert i tidsskriftet *Journal of Epidemiology and Community Health* i 2005 viser at menn som har mistet en ektefelle til selvmord er 46 ganger så tilbøyelige til å ta deres eget liv. Undersøkelsen viste også at tapet av et barn som har begått selvmord, fordobler risikoen for at begge foreldrene tar deres eget liv. Det danske Center for Selvmordsforskning peker i et hefte fra 2014 på at også den måten selvmord omtales på i mediene kan ha en smittende effekt.

Til tross for denne kunnskapen blir selvmord flittig omtalt i alle medier i debatten om aktiv dødshjelp. Selv om mange nok vil stoppe opp og insistere på at selvmord og aktiv dødshjelp

“
Vi vet ikke, men kan det hende Dina Al-Erhayem leste nyheten om Ari Behns selvmord få dager før hun selv tok sitt eget liv?
 ”

DEBATTANT: Iben Thranholm er en kjent dansk teolog, journalist, debattant og foredragsholder. Hun konverterte til Den katolske kirke i 2003 og har jobbet både for Vatikanradioen og som kommunikasjonsjef i Kirken i Danmark.

er ulike fenomener, så er det i begge tilfeller snakk om et menneske som ønsker å avslutte livet fordi noe er blitt så smertefullt eller meningsløst at man kun ser døden som eneste utvei. Derfor skiller jeg ikke på disse tingene.

AMBASSADØRER FOR SELVMORD

I Danmark er aktiv dødshjelp fortsatt ulovlig. Det er det mange som gjerne vil endre på. Mange danske fremtredende kjendiser og kulturpersonligheter trer nå frem som ambassadører for selvmord, som for eksempel den tidligere ministeren og miljøkommissæren i EU, Ritt Bjerregaard. Hun gir sin helhjertede støtte til et borgerforslag som skal gjøre det lovlig for leger å hjelpe pasienter med å begå selvmord i spesielle tilfeller.

Radioverten og musikereren Torben Steno skrev nylig i sin spalte i avisen *Berlingske* at han gjerne vil avlives når livet ikke lenger gir mening. Den erkjennelsen kom han frem til etter å ha spilt på et pleiehjem for demente, hvor han ikke kunne fremkalle noen reaksjon hos publikum. Samme dag som Dina Al-Erhayem ble begravet, skrev den populære forfatteren og tv-kommentatoren Mads Christensen at han er moderat tilhenger av selvmord. Han spør om ikke det er opplagt at vi også i døden har selvbestemmelse og et minimum av medinnflytelse?

INDIVIDUALISME

70–80 prosent av danskene mener at aktiv dødshjelp bør være lovlig. Vi stormer altså frem mot selvmordet i vår kultur som noe akseptabelt og alminnelig. Hva er det for et mentalitetsskifte som skjer?

Drivkraften bak ønsket om legaliseringen av aktiv dødshjelp er uten tvil den omfattende individualismen som følger med sekulariseringen, hvor hver enkelt selv vurderer om livet gir mening. Derfor vil målgruppene for aktiv dødshjelp også konstant bli utvidet. ▶

Men hvis vår eneste felles verdi er at enhver selv må finne sin egen mening, er der ingenting å falle tilbake på når livet blir vanskelig. Det er ingen som kan motsi deg når du har mistet håpet og alt er gått i svart, fordi alle har nok med selv å finne mening i deres eget liv, og har lært at de ikke må blande seg i hva som gir mening for deg. Det eneste de kan støtte deg i, er at du må gjøre det som føles mest riktig for deg. Også hvis ønsket ditt er å avslutte ditt eget liv. På denne måten har individualismen utviklet seg til en form for kynisme, fordi det ikke lenger eksisterer en felles objektiv mening med livet som holder oss fast til noe felles. Individualismens ultimate slutt punkt er derfor selvmordet.

HÅNDBERE LIDELSE

Men problemet er at selvmordet ikke er en individuell handling. Det smitter som sagt, og påvirker oss alle sammen. I verste fall kan selvmordet skyve også dem vi ikke kjenner i gal retning. Det virker også den andre veien. Når vi som samfunn ikke lengre har noen objektiv målestokk for når livet er verdt å leve, påvirker denne tomheten og eksistensielle ensomheten dem som sliter med selvmordstanker. De mister håpet om at ting kan forandres og klarer ikke å finne mening selv.

I Dina El-Erhayems begravelse som foregikk i kirken i Kulturcentret i København, sa

KRITISK: – Hvis vår eneste felles verdi er at enhver selv må finne sin egen mening, er det ingenting å falle tilbake på når livet blir vanskelig, skriver den danske teologen og journalisten Iben Thranholm i dette innlegget. Hun er kritisk til den rådende individualismen i den danske kulturen.

prest Mikael Wandt Laursen i sin tale at Dina ikke hadde valgt bort hverken familien, vennene eller sin kristne tro, men at hun hadde valgt bort smerten.

Her peker presten på noe sentralt. Filosofien bak det å fremme selvmord er at vi tror vi kan fjerne lidelsen hvis vi avslutter livet. Men spørsmålet er om vi ikke har begynt å tenke på denne måten fordi vi i virkeligheten har mistet evnen til å håndtere lidelsen?

KORSET VISER VEI

Debatten om aktiv dødshjelp og retten til selvmordet handler mer om vårt forhold til lidelse og hvordan vi håndterer den, enn den handler om retten til å bestemme selv. Det er en selvfølge at ingen vil lide. Men lidelser får vi alle i større eller mindre grad. Det som er avgjørende for om vi kommer oss gjennom smerte og lidelse, er om vi er i stand til å tilføre den mening.

En av de største årsakene til at vi mister evnen til å håndtere lidelse, tror jeg er at vi er i gang med å fjerne korset fra det offentlige rom og fra vår felles bevissthet og arv.

Korset er vårt beste eksempel på hvordan vi håndterer lidelse. Korset illustrerer en gud som kom til jorden for å frivillig påta seg menneskelig lidelse i alle avskygninger; i form av avvisning, hån, latterliggjørelse, tortur og den pinefulle døden på et kors. Det er ingen menneskelig lidelse denne guden ikke selv har gjennomgått og ikke kjenner smerten av. Samtidig viser korset oss at veien til udødelighet går gjennom å påta seg sin lidelse og å løfte sitt kors. Den høyeste form for menneskelig verdighet er at vår lidelse kan forvandles til et nytt liv og kan gi mening, hvis vi er villig til at ta den på oss. At vi nå tror at vi kan smette utenom og gå den lette vei er et bedrag. En løgn som bare gjør lidelsen enda verre.

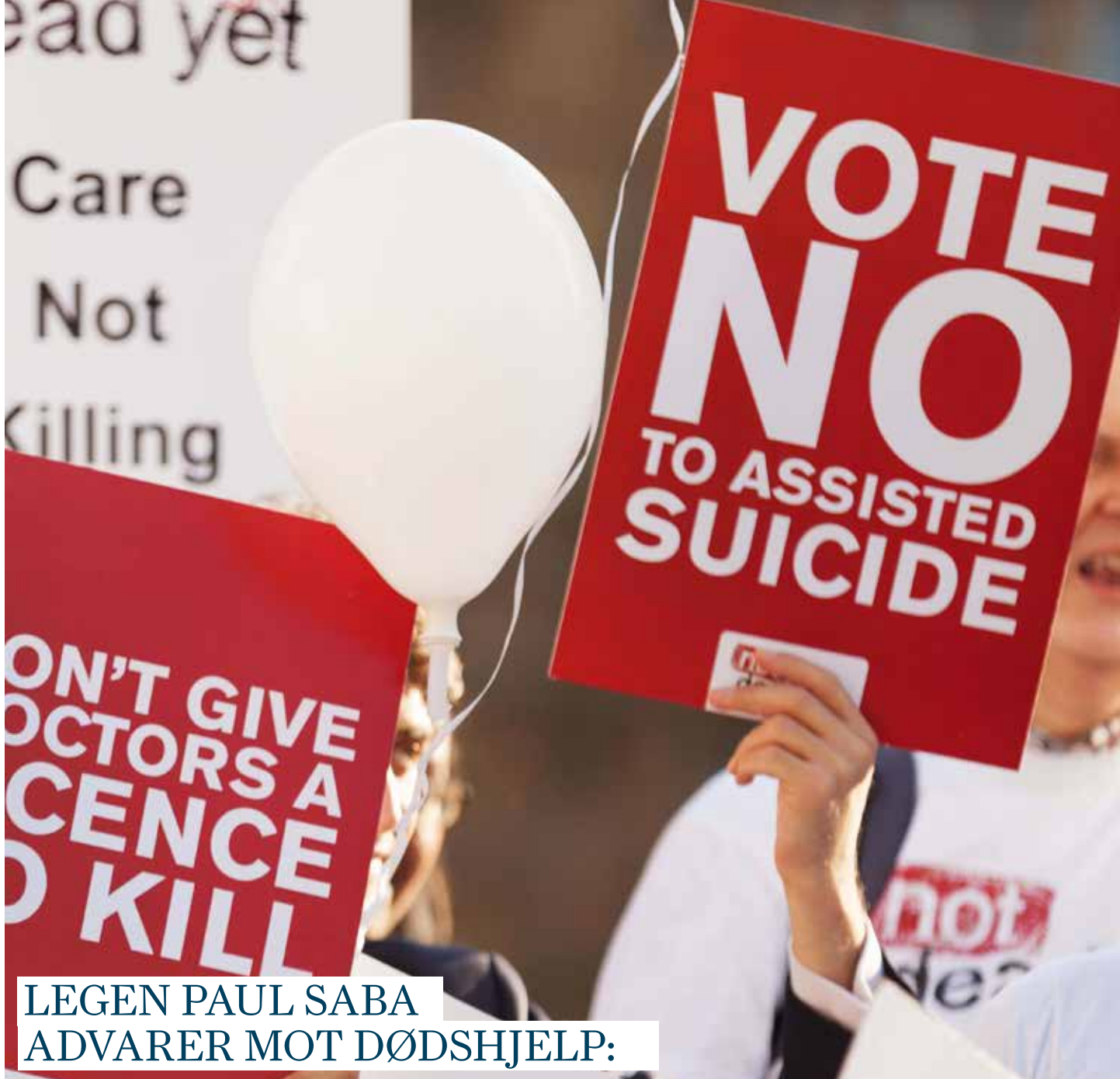
TA AVSTAND

Ingen annen religion tilfører lidelsen så mye mening og håp som kristendommen gjør. At den ultimate frihet skal være å ha rett til ta sitt eget liv med statens velsignelse er ikke frihet, men fortvilelse.

Hver og en av oss bør ha medlidenhet med den som tar sitt eget liv, men som samfunn må vi ta skarpt avstand fra selvmordet. Hvis vi ikke sier klart nei til selvmordet som løsning på lidelsen, så sier vi ja til at håpløshet, ensomhet og selvdestruksjon får makt. Når den enkelte har mistet håpet og er i mørket, så er det de andres tro, håp og kjærlighet som skal bære den lidende. Det er det samfunnet er til for. •

Innlegget sto først på trykk i Vårt Land 14.1.2020

LEGEN PAUL SABA
ADVARER MOT DØDSHJELP:

IKKE GJØR CANADAS FEIL!

Den kanadiske legen Paul Saba advarer de nordiske landene foran kommende politiske debatter om dødshjelp: – Dere må ikke gjøre samme feil som vi gjorde i Canada da dødshjelp ble legalisert.

TEKST: HELENA D'ARCY, KATOLSKT MAGASIN

Paul Saba er som snarest innom Stockholm på vei hjem til Canada fra Georgias hovedstad Tblisi hvor Verdens legeförening har holdt årsmøte senhøstes 2019. Saba er i Stockholm for å møte representanter for kristne tenketanker i Norden.

Han forteller at verdens leger har tatt opp spørsmålet om dødshjelp, og foreningen har

igjen fastholdt sitt nei til dødshjelp og legeassistert selvmord.

STERKT ENGASJERT

Saba er almenpraktiserende lege fra Montreal og sterkt sosialt engasjert i saker som underernæring av eldre, å redde lokalsykehus fra nedleggelse, og nå sist, nettverket han var med å grunnlegge i 2012, Physicians' Alliance against Euthanasia (Legealliansen mot dødshjelp).

– *Canada legaliserte dødshjelp og legeassistert selvmord sommeren 2016. Hvordan var prosessene her?*

– Alt begynte i provinsen Quebec, der det ble avholdt en første høring om spørsmålet i 2010 og senere igjen i 2012. 60 % av dem som da uttalte seg om lovforslaget, som gjaldt dødshjelp og ikke legeassistert selvmord, var imot. Noen folkeavstemning ble aldri avholdt, selv om mange etterspurte det, sier Paul Saba.

TRENERTE

Han brukte selv juridiske virkemidler for å prøve å utsette innføringen av loven. Provsregjeringen var for dødshjelp, men landets regjering var imot, og derfor ble lovendringen i Quebec utsatt. Da grep plutselig statsminister Justin Trudeau inn, gikk mot sin egen regjering, og sørget for at Quebecs lovendring ble fremskynnet. Det banet dermed vei for resten av landet.

– Loven om å tillate aktiv dødshjelp ble drevet frem helt og holdent av politikerne med støtte av media, ikke av allmennheten. Sakene i media gjentok seg hele tiden: De intervjuet et svært sykt menneske som vil dra til Sveits for å ta sitt eget liv, de fikk en uttalelse

KOSTBART ENGASJEMENT: Den kanadiske legen Paul Saba har brukt millioner av kroner i kampen mot legalisert dødshjelp i Canada. – Det har vært verdt hver eneste dollar, sier han.

fra personen om at han eller hun heller vil dø hjemme, og så rullet snøballen avgårde. Ingen i media spurte om hvordan man kunne finne et alternativ, eller hvordan få bedre behandling, hvorfor mennesket eller familien agerte som de gjorde, om de var utslitte, om hvordan vi kunne hjelpe dem til et anstendig liv og så videre, fremholder Paul Saba.

LIGNER SKANDINAVIA

Canadas helsevesen ligner det skandinaviske: offentlig finansiert med et fåtall private leger og ingen private sykehus. Loven som regulerer dødshjelp, tillater både dødshjelp og legeassistert selvmord utført av leger – og i visse provinser – av distriktsykepleiere.

Paul Saba forteller om Alan, en mann som led av tung depresjon og som fikk dødshjelp sommeren 2019. Mannens familie hadde forsøkt å få en domstol til å stanse avgjørelsen, men lyktes ikke.

Et annet tilfelle som fikk oppmerksomhet både i Canada og internasjonalt, gjaldt en svært syk mann som ville bli pleiet hjemme, men som ble nektet dette og ble tilbudt dødshjelp som alternativ.

Paul Saba fortsetter og forteller om en rekke lignende tilfeller, hvor først og fremst de med lav inntekt havner i klemma: de har ikke råd til å søke opp alternativ behandling eller andre alternative metoder.

FORSTÅR IKKE

Han sier han ikke kan forstå hvordan myndigheter kan insistere på at mennesker, som lider fysisk eller psykisk eller lever under fattige forhold, helt selvstendig og fritt skal kunne få ta beslutninger om dødshjelp.

– Når en pasient skal opereres, passer man på at de er helt innforståtte og frie til å ta en veloverveid avgjørelse. Hvorfor er man ikke like nøye når det gjelder noe så alvorlig som dødshjelp? spør han.

STOR STØTTE

Paul Saba opplever at mange legekolleger støtter ham, selv om ikke alle er like engasjerte og frittalende.

– I det store og hele er legestanden mot dødshjelp. I Canada er under én prosent av legene villige til å gi dødshjelp. Tidligere var det samvittighetsfrihet for leger, men den forsvant med en domstolsavgjørelse. Nå må vi henvise pasienter videre til en annen lege. I hver sykehusregion er det en som er ansvarlig for å finne en lege som kan gi dødshjelp. Men for meg er dette bedrageri. Det har ingenting med yrket vårt å gjøre. Jeg skulle aldri kunne

—“

I hver sykehusregion er det en som er ansvarlig for å finne en lege som kan gi dødshjelp. Men for meg er dette bedrageri. Det har ingenting med yrket vårt å gjøre.

—”

henvise en pasient til en kollega hvis yrkesstolthet jeg ikke kunne stole på.

– Når visse operasjoner mislykkes, hvilket dessverre kan skje ofte, betyr ikke det at man slutter med denne type operasjoner. Akkurat sånn er det med dødshjelp: Vi kan ikke la et fåtall pasienter, der man åpenbart har mislyktes med å gi dem riktig behandling i livets siste faser, være foranledning til at vi i stedet tilbyr dødshjelp.

KIRKENE MÅ PÅ BANEN

Når det gjelder utviklingen i Europa, er Paul Saba ikke pessimistisk, men tror det vil forandre en stor porsjon engasjement, ikke minst fra kirker og trossamfunn. Utviklingen mot at stadig flere synes å åpne opp for dødshjelp, tror han henger sammen med dagens menneskes behov for å kontrollere, og med tanken om at døden kan kontrolleres med en «boks piller i baklommen».

Paul Sabas eget engasjement mot dødshjelp fikk ekstra energi for ni år siden da hans kone ventet deres yngste datter Jessica.

– Da hun var 20 uker på vei, fikk vi vite at hun hadde en hjertefeil. Gang på gang oppfordret legene oss til å ta abort. Men vi sto på vårt. «Om Gud har gitt oss slikt et barn, har han også gitt oss virkemidler til å ta hånd om henne,» sa min kone, som er katolikk. Jessica ble hjerteoperert da hun var seks dager gammel og i dag er hun som en hvilken som helst annen ni-åring!

– Jeg sier at vi aldri kan spå om fremtiden. Det eneste sikre er døden – og at vi må betale skatt. Men vi må alltid gjøre vårt beste og gi våre medmennesker håp, sier Paul Saba. •

Først publisert i Katolskt magasin 10/2019

PAVE FRANS MED KLAR TALE:

Nei til enhver form for eutanasi

Pave Frans' budskap til den 28. Verdensdag for de syke var tindrende klart: Nei til enhver form for eutanasi, også når det ikke er utsikt til helbredelse.

TEKST: LISBETH RÜTZ, VATICAN NEWS

«**KOM TIL MEG, ALLE DERE** som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.» Dette verset fra Matteus 11,28 var årets motto for Verdensdagen for de syke. Pavens budskap til Verdensdagen ble offentliggjort den 3. januar i år på festdagen for Jesu hellige navn. Dagen ble feiret den 11. februar på festen for Vår Frue av Lourdes.

Paven understreker i sitt budskap at nettopp disse ord fra Jesus er myntet på de syke og lidende:

«Disse ord uttrykker den solidaritet Menneskesønnen, Jesus Kristus, føler med en forpint og lidende menneskehet. Hvor mange er det ikke, som lider på sjel og legeme. Han kaller oss alle til å komme til Ham. Kom til meg, sier Han, og lover dem lindring og hvile».

GJORDE SEG SVAK. Paven taler i sitt budskap om hvordan Jesus henvender seg til de syke, de undertrykte og de fattige, som har bruk for helbredelse og vet at de er fullstendig avhengige av Gud. Ved at Jesus gjorde seg svak, erfarte han også den menneskelige lidelse. Men Han ble trøstet av Faderen, sier paven, og henvender seg direkte til de syke i dokumentet:

«Kjære syke brødre og søstre. Sykdommen gir dere en spesiell plass blant dem som sliter seg trette og bærer tunge byrder. Men det kommer lys i øyeblikk av mørke, håp midt i fortvilelsen. Alle syke og deres familier har rett til omsorg, støtte og varme.»

HELHETLIG TILNÆRMING. Paven peker i sitt budskap på viktigheten av at sykepleien har en helhetlig tilnærming til mennesket, og tilgodeser både pasientens fysiske og sjelelige behov.

Han understreker at helsepersonell på en spesiell måte er kalt til omsorg for den syke i Jesu ånd. Men også den sykes familie har bruk for omsorg, trøst og nærhet. Den som selv har erfart lidelse, er best i stand til å gi trøst og nærhet.

I STRID MED KRISTENDOMMEN. Pave Frans er tydelig på at enhver form for dødshjelp og assistert selvmord er i strid med kristendommen. Helsepersonellens oppgave er å verne om livet fra livets unngangelse til dets avslutning. I bestemte tilfeller kan helsepersonell av samvittighetsgrunner og av hensyn til pasientens verdighet, nekte å medvirke når livets hellighet ikke respekteres, sier dokumentet.

Med henvisning til tidligere dokumenter fra læreembedet, (Donum Vitae, 5, Evangelium Vitae 29-53), fastslår dokumentet ennå en gang at livet er hellig og tilhører Gud.

Paven understreker i dokumentet at det skal være sosial rettferdighet i tilgangen til helsetjenester, så ingen blir forhindret fra nødvendig pleie og hjelp av økonomiske grunner. •

KIRKEN OG SELVMORD:

– Snakk om livets verdi

– Det viktigste vi kan gjøre som pårørende eller venn til en vi aner kan gå med selvmordstanker, er ikke å la vedkommende være alene, verken fysisk eller psykisk, sier p. Valdemaras Lisovskis.

TEKST OG FOTO: HANS ROSSINÉ

Si heller til ham eller henne: du er viktig for oss, du betyr mye, du står oss nær. Og vær sammen med vedkommende. Det farligste er ensomhet, sier p. Valdemaras.

IKKE FORDØMME

P. Valdemaras Lisovskis er sjelesørger for de litauisktalende katolikker i Oslo katolske bispedømme (OKB) og Trondheim stift, og medlem av OKBs presteråd. Han har i sin prestegjerning

møtt mennesker som har båret tunge tanker og han reflekterer rundt Kirkens lære om å ta sitt eget liv.

– Selv om Kirkens lære er klar i spørsmål om selvmord, er det viktig at man ikke fordømmer det, men heller snakker om livets verdi, om Guds kjærlighet og at man aldri er helt alene. Det er alltid noen som er knyttet til deg og som du har ansvar for, sier p. Valdemaras.

LIVET SOM GUDS GAVE

– Hva er Kirkens lære i spørsmål om å ta sitt eget liv?

– Det er to aspekter her, det ene gjelder selve handlingen hvor det å ta sitt eget liv blir sett på som en alvorlig synd. Kirkens lære er tydelig og klar: livet er ikke i mitt eierskap, men er noe større enn det. Vi kristne ser på livet som Guds gave. Mennesket er også ansvarlig for fellesskapet med Gud og det samfunn det

REFLEKSJONER: P. Valdemaras Lisovskis har i sin prestegjerning møtt mennesker som har båret tunge tanker, og han reflekterer rundt Kirkens lære om å ta sitt eget liv.

“
Selv mord har alltid vært og er en alvorlig synd, men i det konkrete tilfellet må man spørre seg om et menneske med depresjon eller psykisk lidelse virkelig har kunnet velge fritt.
”

er en del av. Kirkens lære er basert på Bibelen og det Kristus lærte oss.

FRI VILJE?

– Det andre aspektet angår det konkrete individet. Hva er selve gjerningen, hva er omstendighetene rundt den og handlet individet av fri vilje?

Kirkens lære om vurdering av menneskets gjerninger består av tre nødvendige elementer: selve gjerningen, menneskets vilje og omstendighetene. Bare når vi sammensetter disse tre elementene, kan vi gi en moralsk vurdering av det bestemte valget noen har tatt og snakke om den konkrete syndens alvorlighet.

Helt opp til første del av det 20. århundre, hadde samfunnet svært liten kunnskap om menneskets psykologiske tilstander og psykiske forstyrrelser som kunne føre til selvmord. Som en praktisk følge av denne manglende

kunnskap, trodde man at selvmord skulle være et fritt valg av en alvorlig synd, og dermed skulle vedkommende påta seg hele det moralske ansvaret for synden. Derfor ble slike mennesker ansett som alvorlige syndere, sier p. Valdemaras og fortsetter:

– I dag gjør vi ikke det. Kirkens lære er den samme, men Kirken har fått ny og nødvendig kunnskap fra psykologi og psykiatri om depresjoner og psykiske lidelser som bidrar til valg av selvmord. Alvorlige fysiske lidelser eller spesielle psykiske forstyrrelser kan i vesentlig grad begrense menneskets frihet til å velge fritt.

Selv mord har alltid vært og er en alvorlig synd, men i det konkrete tilfellet må man spørre seg om et menneske med depresjon eller psykisk lidelse, virkelig har kunnet velge fritt. Ved manglende valgfrihet forsvinner alvorlighetsgraden. I dag kjenner vi til forskning på psykiske tilstander hos mennesker som ville begå selvmord og greide å overleve. Det viser seg at de ikke hadde et fritt valg på grunn av en svekket psykisk tilstand. Derfor anså de selvmord som den eneste rønningsvei.

DEPRESJON ER EN SYKDOM

– *Hvordan håndterer du som prest situasjonen når du står overfor et menneske som er alvorlig deprimert og går med selvmordstanker?*

– Jeg prøver å lytte og veilede så godt jeg kan. Samtidig er det viktig å huske på at åndelige samtaler ikke kan løse alle psykiske forstyrrelser. Depresjon er en sykdom. Jeg vil i samtalen kanskje si at noen åndelige vanskeligheter kan ha medisinske eller helsemessige årsaker, og at personen må oppsøke hjelp også hos en psykolog. Ideelt sett ville det være fint å få hjelp hos en troende psykolog eller psykiater som har respekt og forståelse for pasientens tro. Det er viktig å nevne at det å oppsøke en psykiater er ingen skam.

TUNNELSYN

– *Kan Kirkens lære om selvmord som synd skape frykt for å oppsøke en prest dersom man har mørke tanker?*

– Den bør ikke skape skam eller angst fordi det er flere aspekter her. Det farligste er at når folk er kommet dithen at de vurderer eller planlegger å ta sitt eget liv, så har de begynt å lukke seg. Når folk lukker seg, blir det vanskeligere å gripe inn. For å kunne forebygge, må man være sensitiv og ha kunnskap om kjennetegn og signaler som mennesker i en slik livssituasjon sender ut. De har allerede begynt å se livet i et tunnelsyn. Å vise at man bryr seg og å være sammen, er aldri et feil skritt å ta - uansett, sier p. Valdemaras. •

Oldkirken og reformasjonen

I det følgende berører jeg en liten flik av et stort tema: Luthers og protestantismens forhold til oldkirken. Jeg bygger i stor utstrekning på de forelesninger som pave Benedikt XVI holdt i 2007–2008 om «Kirkefedrene», utgitt på St. Olav forlag i 2010.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Luther mente å ha fått et særlig kall fra Gud til å «gjenoppdage de rene evangeliske sannheter» – de som den katolske kirke hadde endt med å tilsløre og fornekte med sin autoritære struktur og sine dogmer. Og den ansvarlige var paven selv, som inkarnasjonen av «den skinnbarlige Antikrist», som reformatoren uttrykte det. Under reformasjonsjubiléet leste jeg også et sted en begeistret karakteristikk av Luthers store livsverk som en «renselse» og tilbakeføring av kristendommen til oldkirkens teologi og læresetninger. Intet mindre.

MANGE LUTHERANERE MENER nok at det går en direkte linje fra reformasjonen og ned til oldkirken, og at den lutherske utgave av kristendommen står nærmere opprinnelsen enn den katolske. En så vidt oppsiktsvekkende oppfatning fortjener å bli etterprøvet, og jeg kan vanskelig tenke meg en bedre måte å gjøre det på enn å gå til de store kirkefedrene – oldkirkens autoriteter – og deres skrifter. Utgangspunkt og gjenstand for undersøkelsen bør være de mest grunnleggende lutherske teser: «Skriften alene» og «Troen alene».

Den første av disse innebærer i korthet at Bibelen alene er kilden til den sanne, evangeliske lære. Bibelen og den enkeltes forståelse, fortrinnsvis Luthers forståelse, er den eneste autoritet man skal lytte til. Det kirkelige hierarki med biskoper, kardinaler og paven i spissen er et blendverk som ikke har forankring i Guds ord. Og den katolske kirkes dogmer og læresetninger, som ikke har direkte kilde i Bibelen, er falsk lære. Derved forkastet Luther også den katolske tradisjon og dens betydning for forståelsen av de hellige skrifter og dens selvstendige betydning som kilde til kirkens lære.

Den katolske kirkes syn er at den kristne kirke ble innstiftet av Herren selv ved at han ga Peter bokstavelig talt en nøkkelrolle som leder av apostelkollegiet. Denne rollen utøvet Peter helt til sin martyrdød i Roma. Allerede tidlig under kristenforfølgelsene i den før-konstantinske perioden ser vi fremveksten av et kirkelig hierarki. Romas biskop – Peters etterfølger – inntar en autoritativ posisjon. Tidlig sliter kirken med splittelser

blant de kristne, ikke minst i synet på den treenige Gud og på Kristus som sant menneske og sann Gud.

DET TIDLIGSTE SPOR av kirkesplittelse og inngripen fra Romas biskop finner vi i pontifikatet til den hellige Klemens. Han var Peters tredje etterfølger som overhyrde i Roma, i det siste tiåret av det første århundret. Det er skrevet om ham at han «hadde sett apostlene». I år 96 sendte han et brev til kirken i Korint, ikke så lenge etter at Paulus hadde sendt to brev dit. Bakgrunnen var en alvorlig splittelse blant de kristne. Eusebius av Caesarea, som levde i annen halvdel av 200-tallet, var kirkens første historiker og en viktig kilde til kunnskap om oldkirkens første tid. Han skrev om brevet fra Klemens: «Til ettertiden ble det overlevert et brev fra Klemens, anerkjent som autentisk, stort og underfullt. Det er skrevet av ham på vegne av Kirken i Roma til Kirken i Korint... Vi vet at i lange tider, og fremdeles i våre dager, er dette brevet blitt lest offentlig under de troendes sammenkomster».

En annen kirkefader, Ireneus, som var biskop av Lyon og født omkring år 135, var kjent som en årvåken og sterk forsvarer av Kirkens lære mot alskens heresier. Han omtalte også dette brevet: «Da det hadde oppstått en ikke liten splid mellom brødrene i Korint, sendte Kirken i Roma under Klemens et svært viktig brev til korinterne for at de skulle forsones i fred, fornye sin tro og forkynne den tradisjonen de for litt siden hadde mottatt fra apostlene».

Pave Benedikt XVI tilføyer: «Vi kan derfor si at dette brevet viser en første utøvelse av det romerske primat siden Peters død». Men brevet er interessant også av en annen grunn: Det taler om forkynnelse av «tradisjonen... fra apostlene». Dette er jo lenge før de bibelske skrifter ble samlet. Tradisjonen var et levende uttrykk for kirkens lære. Og da kirken selv samlet og autoriserte de skrifter som ble til Bibelen, slik vi kjenner den i dag, var utvalget naturlig nok skrifter som harmonerte med kirkens overleverte lære og teologi.

Biskop Ireneus var en iherdig bekjemper av kjetteri og den første av Kirkens store teologer som skapte en systematisk teologi. Ireneus levde, som Klemens, i tid nær apostlene. Det evangelium han forkynnte, var mottatt av biskop Polykarp av Smyrnia, som igjen hadde ►

NØKKELROLLE: Katolsk tro er at Kirken ble innstiftet av Herren selv ved at han ga Peter himmelens nøkkelen – og en nøkkelrolle som leder av apostelkollegiet. Motivet er gått igjen i utallige billedfremstillinger, som i Pietro Peruginos freske i Det sixtinske kapell.

mottatt det fra apostelen Johannes. Polykarp var en disippel av Johannes. Ireneus skriver at han formidler den apostoliske tro, som kommer direkte fra Kristus, og som Kirken offentlig bekjenner: «De kristne som slutter seg til denne tro som i all offentlighet er overlevert fra apostlene til deres etterfølgere, må rette seg etter det biskopene sier, og må på en særlig måte reflektere den lære som kommer fra den ærverdige og gamle Kirke i Roma. Grunnet sin høye alder har denne Kirke størst grad av apostolisitet. Den har sin opprinnelse fra apostelkollegiets søyler, Peter og Paulus. Alle kirker må rette seg etter Kirken i Roma, og i henne må de anerkjenne målet for den sanne apostoliske tradisjon, Kirkens felles tro».

Den afrikanske biskop Kyprian, som levde på 200-tallet, pekte på at den synlige kirke er hierarkisk, mens den usynlige er mystisk. Han understreket likevel klart at Kirken er én og grunnlagt på apostelen Peter. Han skrev gjentatte ganger at «den som forlater Peters stol, som Kirken er bygget på, bedrar seg selv når han tror han forblir i Kirken».

DEN ANNET AV LUTHERS TESER, «Troen alene», har

en like dårlig forankring i oldkirkens teologi og lære som «Skriften alene». Ifølge denne er mennesket av natur grunnleggende syndig, og vår vilje er «trellbundet» og ufri. Det betyr at mennesket ikke på noe vis kan gjøre noe som er godt i Guds øyne, i alle fall ikke i et frelsesperspektiv. Vi rettferdiggjøres kun av troen, ikke av vårt levesett og våre handlinger. Dette menneskesynet, som var helt sentralt i Luthers opprør, harmonerer dårlig både med Bibelens ord om at mennesket er skapt «i Guds bilde» og med våre egne erfaringer som troende mennesker: Nåden gir oss også evne og vilje til kjærlighetsgjerninger.

Hva mente så kirkefedrene om dette spørsmålet?

Den hellige Basilios, som levde på 300-tallet og ble biskop av Caesarea i Kappadokia, dagens Tyrkia, formante sine kristne brødre til «å vokse i fullkommenhet» - som et troens kjennetegn. Kjærlighetsgjerninger er nødvendige for å vise troen; gjennom disse tjener menneskene Gud selv. Den hellige Gregor av Nazianz, levde på samme tid som Basilios og var fra samme sted. Han ble valgt til biskop av Konstantinopel. Han understreker at Kristus, ved å bli menneske, ga oss mennesker mulighet til å bli som ham, og at nestekjærligheten er den eneste frelsen for vår kropp og vår sjel.

Kirkefaderen Gregor av Nyssa, også biskop og sentral ved det økumeniske konsilet i Konstantinopel i 381 og bror av Basilios, skrev: «Mennesket gjenkjenner altså i seg selv gjenskinnet fra det guddommelige lys. Ved å rense sitt hjerte, blir han atter en gang, likesom fra begynnelsen, et rent bilde av Gud, den eksemplariske skjønnhet». Han får frem at mennesket samarbeider med Gud i å forme det guddommelige bilde i seg selv, slik at «vår åndelige fødsel er resultatet av et fritt valg, og at vi på et vis blir våre egne foreldre ved å skape oss selv slik vi

selv ønsker å være, og ved vår egen vilje former oss etter den modellen vi selv velger». Og videre: «Veien, som fører den menneskelige natur tilbake til himmelen, er ikke noe annet enn å adskilles fra denne verdens onder...Å bli lik Gud vil si å bli rettferdig, hellig og god».

DEN MEST KJENTE av alle kirkefedre, den hellige Augustin, skrev sin berømte «Confessiones» - Bekjennelser – omkring år 400. Her beskriver han sin vei fra å være en sanselig ikke-kristen livsnyter til å bli en bekjennende kristen. Men også etter at han har «sett» Kristus og fått troen på Ham som Guds sønn, kjemper to viljer i ham: Den ene trekker ham ned mot det sanselige, syndige livet, og den andre vil inn i det nye, avholdende og hellige livet: «Du så i nåde til meg i dødens dyp, og med din høyre hånd rensset du mitt hjerte til bunns og tok bort fordervelsens avgrunn i meg. Jeg ville ikke mer det jeg hadde villet, men jeg ville det som du ville. Det var det hele. Men hvor hadde

min frie vilje vært i alle disse årene?». Her er vi sannelig langt fra «den trellbundne vilje» som Luther talte om. Augustin fryktet dommen over sine onde gjerninger:

«Din høyre hånd var allerede nær ved meg for å dra meg opp av søla og rense meg. Men jeg visste det ikke. Det eneste som holdt meg tilbake fra en enda dypere malstrøm av sanselige lyster, var frykten for døden og din kommende dom, som aldri vek fra mitt bryst, hvor mye jeg ellers skiftet mening.». Hele boken er en beskrivelse av veien mot hellighet, et liv «levendegjort i Kristus».

Disse utdrag av tanker fra noen av oldkirkens autoriteter, der fullkommengjørelse i det jordiske liv må være menneskets mål, viser hvor dype røtter helgen-venerasjonen har i den kristne og katolske kirke. Når vi sier «alle kan bli helgener» er det mer enn et munnhell. Og det er meget fjernt fra Luthers menneskesyn, slik det kommer til uttrykk i hans begrunnelse for tesen om rettferdiggjørelse alene ved troen. Oppsummert: den kirke og den lære vi ser utvikle seg i oldkirken er den katolske, slik vi i dens rene kjerne kjenner den også i dag.

I VÅRT LANDS SERIE «Min tro» ga teologen Marit Skartveit, kapellan i Frelsesarméen, et interessant intervju for et par år siden. Hun arbeidet med en doktorgrad som sammenligner «helliggjørelse» i østlig, ortodoks tradisjon med den metodistiske/salvasjonistiske. Om dette arbeidet sier hun: «Temaet er: Kva gjer Gud med mennesket når han får eit ja og får kome inn i eit menneskeliv? Det er den tanken at mennesket kan bli forvandla av Gud. Og at mennesket går frå å vera dødeleg til å bli ein del av æva. Det evige livet startar i dette livet. Det er ei gåve frå Gud, og den veks seg større og større».

Nærmere katolsk tenkemåte i læren om rettferdiggjørelsen kan man vanskelig komme i noen få setninger, og oldtidens kirkefedre ville ha nikkert samtykkende. Det er kanskje heller ikke tilfeldig at hennes bakgrunn nettopp er Frelsesarméen. •

«Den kirke og den lære vi ser utvikle seg i oldkirken er den katolske, slik vi i dens rene kjerne kjenner den også i dag.»

DRØMMEN OM ROMA

Det sies at alle veier fører til Roma. Når dette bladet leses, er antagelig de veiene sperret. Korona-epidemien har rammet Italia med større styrke enn noe annet land i Europa.

Roma er antagelig i praksis stengt og dermed uaktuelt som turistmål. Hvorfor da vie plass i bladet til stoff om denne byen og tips til dem som vil dra dit? Fordi denne tilstand vil ta slutt. Fordi den evige stad har opplevd mang en epidemi før, og vil komme til hektene igjen, også denne gang. Fordi vi i påvente av normale tilstander kan drømme, fantasere og planlegge for fremtiden.

«Die Vorfreude ist die schönste Freude» sier de tysktalende. Gleden ved å se frem til noe, er den beste av alle gleder. Den har med håp og fremtidsstro å gjøre, noe vi trenger mer enn noensinne i disse tider.

Måtte vi ses snart, Roma!

PANTHEON

Forestillingen om det universelle.

TEKST: JAN E. HANSEN

Det tempelet som har vært viet til alle guder, pantheon på gresk, blir lett et kristent åsted for venerasjon av helgener. Det er antagelig slik helgenvesenet oppstår: Romerne holdt seg med store og små guder, til alle formål, ikke bare de olympiske, men husguder og lokale guder som kunne beskytte en romer på ethvert livsområde. Det lar seg forstå under Pantheons kuppel: Overgangen til monoteistisk religion, én gud, som i jødedommen, skaper trolig et umiddelbart savn av gudene, disse mange til forskjellige situasjoner. Martyrer som folkereligjøstheten gir helgenstatus, erstatter de gamle guder. Pantheon blir innviet til Maria og alle martyrer. Feiringen finner lenge sted på datoen, en vårdag. Men da den stadig kolliderte med bevegelige helligdager, som i påsken eller pinsen, besluttet pavestolen på 800-tallet å flytte ritualet til 1. november. Slik har det vært siden, i snart 1200 år.

Noe brudd av betydning finner ikke sted, snarere en glidende overgang. Romernes behov for å uttrykke sin makt gjennom balanse, harmoni, enhet, går i arv. De kristne som overtar Pantheon under pave Bonifatius IV, føler umiddelbart at de er hjemmehørende under kuppelhvelvet. De trenger bare kaste ut symboler som ikke er deres, og erstatte keisertronen med sin egen himmelske keiser, Kristus, og hans alter, det hellige nattverdsbord. Mer skal ikke til. Verden er fortsatt én, sammenholdt av én kraft.

Det er ikke mulig å forstå Roma – eller europeisk historie – uten å ta innover seg dette vedvarende og gjentatte forsøket på å harmonisere livskrefter og maktforhold. Ideen om at Roma skal være verdens by, at den skal tjene som arnested for det universelle, og at det romerske ikke skal favne om mindre enn alt, går igjen i byens historie som et formende

prinsipp. Den ideologiske kontinuitet er å finne her, i tillegg til selve urbanismen, byens sosiale liv på gateplan.

Regimer reiser seg og faller, vi ser bruddflatene mellom ulike epoker, stilidealer konkurrerer med hverandre. Men drømmen om én by, én felles verden, gjennomsyrrer alle romerske prosjekter, på godt og ondt, fra den gryende bystaten, republikken før Kristi tid, via pavestaten, til Mussolinis hovedstad etter Italias samling. Hele forløpet kan avleses i Pantheon, i samme bygningskropp, i samme interiør. Står vi her lenge nok, innenfor eller utenfor, eller sitter vi lenge nok og bare ser på Pantheon, kan en merkverdighet skje: Tiden skrumper, alle steder blir ett, plutselig eller gradvis oppleves verden som en mulig møteplass, nå og alltid.

Denne ideologiske funksjonsdyktigheten har hatt en slitestyrke som er påtagelig nok i Pantheon, men som også gjenforteller historien om sin innflytelse på mange verdenskanter. Arkitektonisk er det ingen tvil om at Pantheon er et forbilde for Capitol Hill, til tross for at nasjonalforsamlingen i Washington DC henter sitt navn fra Romas ypperste høyde. Men ikke bare arkitektonisk: Også amerikansk politikk har sin vilje til makt fra en forestilling om universalitet, først ved å samle stater i en nasjonal føderasjon, dernest ved å forme sitt folk i en voksende etnisk smeltedigel, og endelig ved å danne et selvbylde av internasjonal suverenitet.

Pantheon i Paris viderefører et annet trekk ▶

Hansens Roma

Jan E. Hansen (1959–2020) var en stor kjenner av Roma, og bodde selv der den siste delen av sitt liv.

I boken *Roma. 42 steder som skapte historie*, Press forlag 2012, øser han av sine omfattende kunnskaper. En av bygningene han beretter om, er Pantheon, reist i 120-årene e.Kr. av keiser Hadrian. Han forteller at i 609 ble dette romerske tempelet ominnviert til kristen kirke: «Men kristenheten overtok ikke bare arealer og bygninger. Den vokste opp i den romerske verden, bar sin tro inn i det romerske verdensbylde og flyttet sine institusjoner inn i romernes forestillinger om det universelle.»

Med forlagets velvillige tillatelse gjengir vi her siste del av Jan E. Hansens essay.

ved den romerske verdensarv: Bygningen gjøres til anegalleri, det vil si gravmonument, for nasjonens og frihetens fremste menn, fra Voltaire og Rousseau til Victor Hugo og Emile Zola. Menneskene blir guder.

Riktignok ble Rafael, renessansekunstneren, gravlagt i Pantheon i Roma i 1520. Et geni ble ført hjem til jordisk evighet, bare 37 år gammel. Det står skrevet på hans grav at Moder Natur fryktet hans konkurranse, men savner ham ved hans død. Senere, i 1878 og 1900, ble de to første konger av det nylig samlede Italia, Vittorio Emanuele II og hans sønn Umberto I, gravlagt i Pantheon i Roma. Senere også dronning Margherita, hun som har gitt navn til verdens mest kjente pizza. Hun og Umberto, kongeparet, besøkte på 1880-tallet Napoli. Fortsatt kan man se skiltene ute og inne på restauranten som skryter av at det var her kokken komponerte en pizza med rød tomat, hvit mozzarella og grønn basilikum, Italias tre flaggfarger, til ære for dronningen. Hun hviler her i Pantheon, mett av dage, neppe av pizza, som hun knapt kan ha spist.

I æresgravlegging hadde Paris gått foran når det gjelder bruken – og betydningen – av Pantheon. Det franske Pantheon, grunnlagt over helligdommen for byens mytologiske beskytterinne, Geneviève, er fra første stund et uttrykk for en politisk enhetsidé, den også romersk, men med gravstedet som verdslig seier over timeligheten. Døden rammer ikke med noen makt over nasjonens ære, *la gloire*, tvert om. Den holdes høyt hevet, styrker fellesskapet,

3 TIPS

SITT NED: Hvor som helst foran Pantheon, på Piazza della Rotonda, kan du med hell unne deg et glass til rimelig stiv pris. Rett vis-à-vis monumentet er en McDonald's som er billig, men lett å unngå.

GÅ RUNDT

HJØRNEN: Pantheon ser i retning av Piazza della Maddalena. Der ligger Maria Magdalenas kirke på høyre hånd, overbrodert i barokk-rokokko. Kvinnelige dyder fremstilt som skulpturer, visstnok som trøst for byens prostituerte.

LES MER: Fra side 111 til 116 i H. P. L'Oranges *Oldtidens bygningsverden* (1978), for om ikke annet å nyte følgende setning: "... selv om man sto med bind for øynene, ville man føle harmonien under Pantheons hvelv."

gjør oss alltid til ett folk, gir oss én skjebne. Gudene er døde, men ikke våre helter.

Retorikken utstråler på et vis fra det opprinnelige Pantheon i Roma, hvor gudene var himmellegemer som helter ble målt mot, i bestandige dydsmønstre: hver himmelgud sin egenskap. Hver ukedag sin himmelgud. Søndag og mandag ble solens og månens dag. Det heter *Sunday* på engelsk. *Lunedì* på italiensk, etter *luna*, ordet for måne på latin. Hullet i Pantheons tak slipper sollyset inn. På kuppelens himmelhvelv må stjernebilder – med månen i ulike faser – ha spilt sine roller i døgnet og årets himmelteater, mens planetene representerte guder og skjebnens gang før menneskene tok seg til rette i så måte.

Deretter følger i ukens løp, på italiensk: *Martedì* som er tirsdag og Mars' dag, *Mercoledì* som er onsdag og Mercur's dag, *Giovedì* som er torsdag og Jupiters dag, *Venerdì* som er fredag og Venus' dag. Til slutt på engelsk: *Saturday* som er lørdag og Saturns dag. Hvorfor? Fordi det var fem planeter man kunne se, i tillegg til solen og månen, som var bevegelige og kolossale – og igjen: synlige! – og som derfor fikk de himmelske gudenavn. I stjernebildene under Pantheons kuppel, på den indre hvelvingen, må de ha spilt en vesentlig rolle. Fem planetguder, sol og måne. Et verdensbilde slått opp som en paraply i tempelet, i et rom som nok også ble brukt som audienshall for keiseren, som domstol, som vikarierende verdensrom.

Forestillingen om det universelle er omskiftelig, paradoksalt nok. Den kan brukes til å føre krig mot andre, men da også i enhetens navn. Å legitimere overgrep og vold krever også en "romersk" holdning til behovet for å opprettholde balanse, fremme en ideell standard, gjenopprette likevekt. Det mest universelle av i dag, uttrykt som et Pantheon i en umulig verden, er FN's menneskerettigheter. De er verdslige, ikke religiøse, men gir rett til full trosfrihet. Det er også hva Pantheon sier: Her er alle samlet under en kuppel, en universell idé.

Bygningen selv, der den står nokså ribbet for ytre prakt, omgitt av yngre kulisser på sin scene i Roma, har ikke lenger kraft til å true noen. Den virker trett, saktmodig, overbærende. Den har sett alt. I århundrenes løp har mange hatt bruk for den, flere keisere, flere paver, flere statsmenn i moderne tid. Takket være at høydeforskjellen mellom Pantheon og oss er redusert siden oldtiden, kan vi nærmest være på talefot med hverandre, vi og monumentet. Vi kan hilse på ham i forbifarten, sitte på bar og kjenne fortrolighet med den historien vi er produkter av. •

STEDER Å BESØKE I ROMA

TIPS FRA REDAKSJONEN

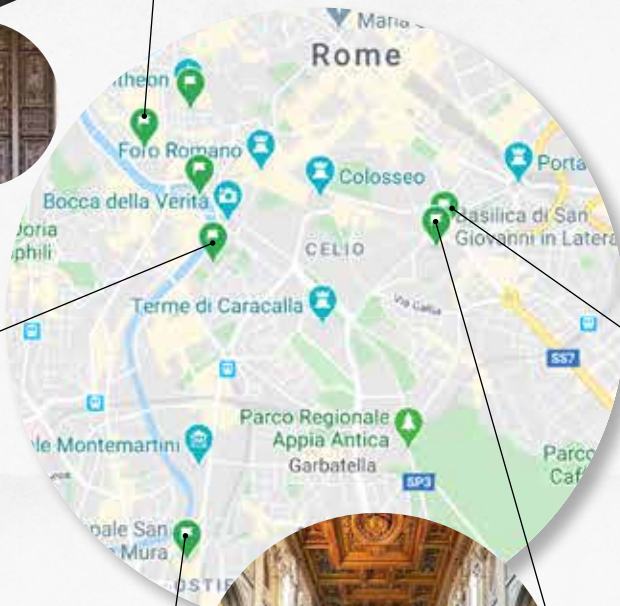
Optisk synsbedrag fra 1600-tallet

På Piazza di Capo Ferro befinner det seg et fire etasjer høyt palass ved navn Palazzo Spada. Kardinal Bernardino Spada overtok palasset i 1632 av den familien som bodde der. Han ansatte barokkarkitekten Francesco Borromini til å gjøre en del endringer ved huset. I denne anledning fikk han bygget en søylegang kalt Borromini-korridoren som inneholder et synsbedrag. Den er nemlig bygget slik at man får en illusjon om at den er over 30 meter lang, og at det i enden av arkaden står en skulptur i normal manns høyde. Arkaden er imidlertid ikke mer enn 8 meter lang og skulpturen bare 60 cm. høy! Det er gratis å se synsbedraget, men ønsker du å komme inn i palasset hvor kunstverk fra 15- og 1600 tallet av kunstnere som f.eks. Tizian, Rubens, Caravaggio og Carracci er utstilt, må man ha inngangsbillett.

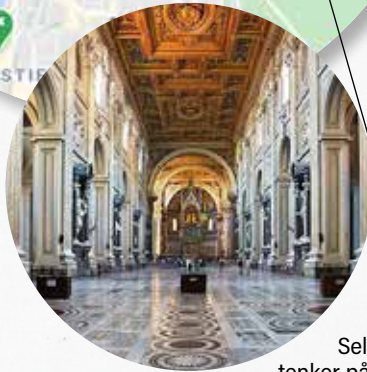
Santa Sabina

På Aventinerhøyden i Roma står Dominikanerordenens moderkirke, Santa Sabina. Basilikaen ble oppført på 400-tallet og er den eldste i Roma som har bevart sin opprinnelige arkitektoniske stil. Kirken er mest kjent for inngangsdøren i sypresstre som er dekorert med 28 paneler med ulike motiver. Idag er kun 18 av de 28 panelene bevart. På venstre side av Santa Sabina ligger hovedkvarteret til Riddere av Malta. Hvis man titter inn gjennom nøkkelhullet til inngangsdøren til villaen vil man kunne se et perfekt utsnitt av den grønne kuppelen til Peterskirken. Vel verdt å få med seg sier mange!

Scala sancta - Den hellige trapp

Har man besøkt Laterankirken, burde man også gå innom Scala sancta som befinner seg like ved. Det er en marmortrapp på 28 trinn, og det sies at det er trappen som ledet opp til Pontius Pilatus' palass i Jerusalem. Jesus besteg trappen da han måtte stå til rette for Pontius Pilatus. Ifølge legenden ble trappen fraktet til Roma av keiser Konstantins mor, Den hellige Helena.

Laterankirken

Selv om det er Peterskirken man først tenker på når man referer til pavens hovedsete, er dette egentlig feil. Peterskirken er den største av de fire Patriarkalbasilikaene i Roma (det vil si at høyalteret er forbeholdt paven). Men den har ikke status som katedral. Romas katedral befinner seg nemlig utenfor Vatikanets murer. Den er kalt Laterankirken, er Den katolske kirkes fremste katedral og har vært pavens hovedsete gjennom nesten tusen år. Kirken ligger rett ved metrostoppet San Giovanni, og alle som ønsker å besøke «alle kirkers mor», burde ta turen innom Laterankirken.

Den hellige apostelen Paulus grav

Den største kirken i Roma etter Peterskirken er basilikaen San Paolo fuori le Mura (St. Paulus utenfor murene). Kirken går tilbake til keiser Konstantin den store, men det byggverket som står i dag, er en gjenoppbygning etter den nesten fullstendige ødeleggelsen i 1823, da kirken brant ned til grunnen. Idag befinner basilikaen seg på UNESCOs liste over verdensarvsteder. Under hovedalteret ligger apostelen Paulus begravet. I en liten fordypning foran alteret kan du gå ned og se lenkene som Paulus hadde på da han ble holdt fengslet i Roma.

PAVE FRANS GREP INN Adelspalass ble herberge

Det staselige Palazzo Migliori hadde stått tomt i lang tid og planen var et luksushotell midt i Roma. Men pave Frans ville det annerledes. Slik gikk det til at den prestisjefylte bygningen i dag huser Romas hjemløse. St. Olav kirkeblad dro på besøk.

TEKST: JESPER STORGAARD JENSEN FOTO: SANT'EGIDIO PR

På adressen Largo degli Alicorni 28 ligger det kjente Palazzo Migliori, skulder til skulder med Petersplassen i Roma sentrum. Herfra kan man se Michelangelos mektige kuppel på toppen av Peterskirken. Lener man seg litt til siden, har man gjennom Berninis monumentale søylegang også utsyn til den store Piazza San Pietro foran den verdensberømte kirken.

ENSLIGE MØDRE

Intet under at det 2.000 kvadratmeter store

Palazzo Migliori, som ble oppført mot slutten av det 17. århundret av den adelige Migliori-familien, alltid har vært å betrakte som en bygning med en særdeles attraktiv beliggenhet.

I 1930 donerte Migliori-familien den praktfulle bygningen til Vatikanet, og gjennom mange år var palasset hjemsted for enslige mødre utplassert fra Calasanziane-nonneordenen. For ikke så lang tid siden fant ordenen et annet tilholdssted, og flyttet derfor ut. Deretter lå det lenge i kortene at den attraktive bygningen før eller senere skulle bli ombygget

ÅPNING: Foto fra St. Egidio, paven på åpningskvelden sammen med hjemløse.

«Statistikken viser at det rundt omkring i den italienske hovedstaden lever om lag 8.000 hjemløse.»

til et luksushotell. Men det var før pave Frans dukket opp, og vendte opp ned på de eksisterende planene.

GATENS FOLK

Når man kommer til Palazzo Migliori på kvelden litt før klokken 19, kan man ikke unngå å legge merke til dem. Fra forskjellige steder og retninger kommer de gående med bestemte skritt mot Palazzo Miglioris døråpning. De fleste av dem smiler litt sjenert når man hilser dem med et «Buona sera!» – «God kveld!».

Det er gatens folk, de hjemløse, de som lever uten tak over hodet. Nettopp derfor blir de på italiensk kalt for «senza tetto» – «de uten tak». Det er mennesker som ofte kan fortelle personlige historier om familiekonflikter, arbeidsledighet og sykdom, som resulterte i at de endte på gaten i et land hvis sosiale sikkerhetsnett ikke er så velutviklet som i Nordeuropa.

«LILIA»

En av disse er «Lilia», en hjemløs italiensk kvinne, som jeg kommer i snakk med. – I løpet av dagen går jeg mye rundt i byen. Jeg kjenner Romas mange biblioteker, hvor jeg kan gå innenfor og lese. Det er fint, spesielt i den kalde årstiden. Og når klokken så nærmer seg 19, så søker jeg mot Palazzo Migliori for å få noe å spise og for å snakke med de andre, forteller hun forsiktig.

Statistikken viser at det rundt omkring i den italienske hovedstaden lever om lag 8.000 hjemløse. De sover på gaten eller i parker, i gamle togvogner, i bilder og på benker. De lever et hardt og ubarmhjertig liv på gaten, hvor det viktigste er å overleve fra dag til dag.

Men med åpningen av Palazzo Migliori er livene til flere av de hjemløse blitt litt lettere. Dagene har fått litt mer faste rutiner. Stedet ►

åpner klokken 19 når kveldsmaten blir servert. Deretter har de hjemløse muligheten til å ta seg en dusj, og de får alle en seng å sove i. Det er ren luksus for mange av dem. Om morgenen serveres frokost, før de igjen tar turen ut på gaten. Klokken 19 om kvelden starter prosedyren forfra igjen.

HJELP MED BYRÅKRATIET

Jeg blir invitert inn i Palazzo Migliori, hvor jeg møter Carlo Santoro, som er husets daglige leder.

– Vi rår over i alt 2.000 kvm fordelt på tre etasjer. Vi har i alt 16 rom og plass til i alt 50 hjemløse. For tiden har vi 27 personer boende, 20 menn og syv kvinner. Det er en viss rotasjon her, og vi hjelper blant annet våre beboere med å finne tilbake til riktig spor. Vi har eksempler på at noen av de hjemløse har forlatt Palazzo Migliori, fordi de har funnet seg en jobb. Ja, faktisk har vi inngående kjennskap til hver eneste en av våre beboere, for på den måten å kunne hjelpe dem bedre, sier Carlo Santoro.

I tillegg til dette, hjelper den katolske legmannsorganisasjonen Sant'Egidio også de hjemløse med byråkratiske problemer, for eksempel at noen av dem har krav på den

ENGASJERT: – Pave Frans har alltid vært spesielt oppmerksom overfor de hjemløse. Palazzo Migliori er et bevis på at det er oppriktige følelser og engasjement bak hans ord, sier Carlo Santoro, som er daglig leder for huset.

Les mer om Sant'Egidio på:

www.santegidio.org

såkalte borgerlønn, men de vet ikke hvordan de kan søke den. Mange av dem har heller ikke en fast bostedsadresse, hvilket er et problem.

ELEGANT BYGG

Santoro forklarer at det ble igangsatt et stort renoveringsprosjekt for å klargjøre bygningen innvendig før man begynte å ta imot de hjemløse. Bygningens forskjellige saler er både pene og elegante. Man skjønner fort at denne bygningen har flere århundrer på baken. Her henger det flotte malerier, det er utsmykninger og fresker på veggene, og i et rom har de hjemløse gratis adgang til pc-er.

– Nye beboere får adgang etter å ha gjennomført en samtale. Vi har ofte observert hvordan nyankomne har kikket seg rundt med stjerner i øynene når de har sett lokalene her. Som om de sier til seg selv: kan jeg virkelig passe inn her? De tror simpelthen ikke på at det er mulig for dem å kunne bo på et slikt sted, med en slik skjønnhet, midt i Roma. Denne skjønnheten er med på å gi de hjemløse deres tapte verdighet tilbake. Og når verdigheten kommer, så kommer også selvtilliten, sier Santoro.

«PAVENS SUPPE»

Det er som nevnt pave Frans selv som tok initiativet til dette usedvanlige prosjektet. Han deltok også under innvielsen den 15. november ifjor, hvor han spiste sammen med de hjemløse. I den anledning kikket han seg rundt og sa til sine bordfeller: – Det er ikke tilfeldig at vi sitter her i kveld, for dere skal vite at skjønnhet helbreder.

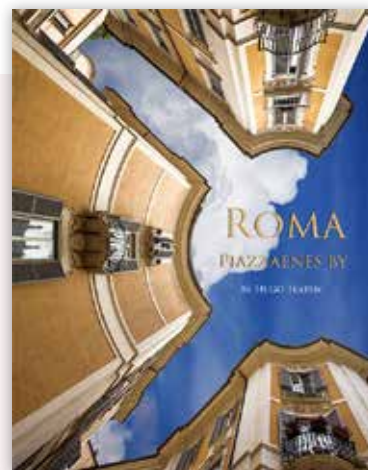
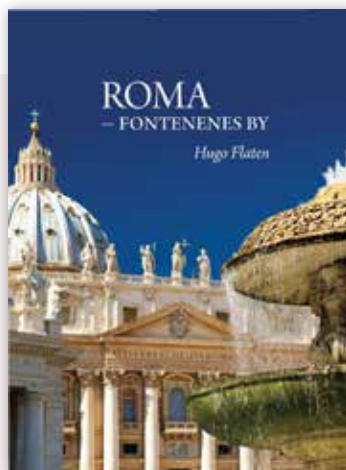
Palazzo Migliori har også en såkalt «ut-av-huset»-oppgave. Hver kveld forbereder husets kjøkken en kjempeporsjon suppe, laget på de beste råvarer, som fraktes ut til de hjemløse som befinner seg rundt Romas to store jernbanestasjoner, Termini og Tiburtina. Blant de hjemløse har denne deilige suppen fått kallenavnet «pavens suppe».

– Pave Frans har alltid vært spesielt oppmerksom overfor de hjemløse. Palazzo Migliori er et bevis på at det er oppriktige følelser og engasjement bak hans ord. Ja, jeg tror faktisk ikke at det finnes andre steder i verden hvor de hjemløse har mulighet til å bo på et slikt vakkert sted, på en adresse som dette, sier Carlo Santoro. •

Romas fontener og plasser

OMTALT AV ØYVIND NORDERVAL

egen og Roma-entusiasten Hugo Flaten har publisert to bøker om den evige stad som fortjener oppmerksomhet: *Roma – Fontenenes by* (Kolofon Forlag 2014) og *Roma – Piazzaenes by* (Prego Mobile 2018).

Bøkene vitner om forfatterens store kunnskaper og lesning om Roma. De omfatter langt mer enn det titlene tilser: Tekstene er spekket med informasjon innenfor fagfeltene historie, religions- og kirkehistorie, kulturhistorie, arkitektur- og kunsthistorie, samt folketradisjon.

VANNETS BETYDNING

I den første boken om fontener får man et innblikk i antikkens Roma der vannbeholdet fikk en stadig større betydning: Vi får beskrevet Romas forskjellige vannkilder utenfor byen, byggingen av akveduktene ned til bysenteret. Vi kan lese om badene og de avanserte kloakkanleggene som mottok avfallsvannet.

I Roma har de mange fontene alltid vært en kombinasjon av pynt av byrommet og nytte mht f.eks. drikkevann. I senantikken var det vel 1000 fontener spredt utover i byen. Bortsett fra fragmenter og ruiner, er alle disse forsvunnet. Byen har i dag ca 1000 fontener som stammer fra senrenessansen og barokken frem til i dag.

Flaten informerer om de mest kjente fontene fra antikken gjennom studium av ruiner og lesning av tekster der de beskrives. Hovedvekten av boken dreier seg naturlig nok om de eksisterende fontene, og man får en innføring i både kjente og mindre kjente fonteanlegg på Piazza del Popolo, Piazza San Pietro, Piazza della Rotonda, Skillpaddefontenen... Boken er inndelt etter de forskjellige vannkildene som de enkelte fontene får vann fra.

Noe av det mest sjarmerende med boken er Flatens

nærmest assosiative metode: Det er ikke bare den historiske bakgrunn og beskrivelsen av fontenenes formgivning vi får del i: Her beskrives stedet, severdigheter i omgivelsene rundt og folkelige tradisjoner.

PLASSENE

Den andre boken om Romas plasser har noe av den samme fremstillingsmåte som den første. Veien fra fontene til plassene er relativt kort ettersom fontene svært ofte er knyttet til en piazza. Derfor er det også en del overlappinger i forhold til den første boken. Blant Romas over 150 piazzaer har Flaten gjort et utvalgt og tar fatt i en tredjedel av dem, konsentrert om det historiske sentrum: Piazza della

Rotonda, Piazza Navona, Piazza di Sant' Ignazio, Piazza di Trevi, Piazza di San' Pietro etc. Det dreier seg om plasser fra 1500-1600-tallet opp til nyere tid

EN LEVENDE HISTORIE

Flatens assosiative fremstilling er enda mere utviklet i dette bildet. Som han sier det selv:

Plassenes historie er ikke bare fakta. Jeg legger også vekt på å ta med anekdoter, legender og myter knyttet til disse plassene, samt noen merkverdigheter og litt av det bisarre. Det hører med å formidle hva folk trodde og tenkte, og som var virkelig for dem og en del av deres hver-

dag. Det betyr ikke at alt nødvendigvis er ugjendrivelig sant. Men på den måten kan steinene, ruinene og monumentene bli mer levende (s. 12).

Denne assosiative fremstillingsmåten kan til tider minke fokuset, men alt i alt har Hugo Flaten skrevet to svært innholdsrettede bøker som vitner om hans engasjement for Roma og byens historie. Bøkene har en delikat layout med svært vakre illustrasjoner. Men som reisehåndbøker er formatet litt for stort og tungt. Til forberedelse for en Roma-tur er de formidable. •

«Tekstene er spekket med informasjon innenfor fagfeltene historie, religions- og kirkehistorie, kulturhistorie, arkitektur- og kunsthistorie, samt folketradisjon.»

En liten rest

Irak var en gang et velstående land, med godt utbygd skole- og helsevesen. Her bodde en liten gruppe kaldeisk kristne. En av dem var Raja. Nå bor hun i Fredrikstad, det er tryggere der.

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: KRISTIN SVORTE

Området er rikt på naturressurser, og frem til 1980 var Irak rangert som nummer to blant araberverdenens mest kapitalsterke stater. Det var før de tre golfkrigenes destruktive herjinger.

Olje-eventyret på 1900-tallet gikk fra velsignelse til forbannelse.

Det følger et bibelsk vindpust med den kaldeiske kulturen. Patriarken Abraham skal ha vært fra Ur i Kaldea. Rajas slekt kommer opprinnelig fra Ninive i Nord-Irak, byen som en gang var hovedstad i det gamle assyrer-riket. Vi husker navnet fra beretningen om profeten Jonas i «hvalfiskens» buk. Jonas måtte nok foreta litt av en ørkenvandring fra Middelhavets kyst og til den mesopotamiske sletten mellom flodene Eufrat og Tigris. Senere beretter Bibelen om jødefolkets «babylonske fangenskap». Babylon lå også i dagens Irak

Sannelig, kaldeerne har lange historiske røtter, og de er seg det bevisst.

– Mitt morsmål er arameisk. Det er det samme språket som Jesus snakket. Vi ville ha forstått hans forkynnelse.

Raja kan ikke skjule sin stolthet.

«HERREN VIL SPRE DERE BLANT FOLKENE» [5 Mos 4:27]

Det er i Ninive-traktene de fleste irakisk kristne befant seg før de måtte flykte under Saddam Hussein og senere under Den islamske staten. Her hadde de sine kirker, de hadde sine religiøse fellesskap, skolens undervisning foregikk

på morsmålet, ikke på arabisk. Nå er det nesten ingen kristne igjen. Kaldeerne er spredt rundt i verden.

– Jeg har slektninger i USA, Australia, Nederland, Jordan, Sverige og Norge. En kusine holdt stand da foreldrene dro fra Irak. Hun nektet å flytte. Ett år etter måtte hun kapitulere. De ble for farlig for kristne kvinner å bli igjen. Jeg har ikke noen slekt i hjemlandet nå, beretter Raja.

FØR DEN FØRSTE KRIGEN

Faren og moren til Raja flyttet til Bagdad da de giftet seg. Som barn vokste hun derfor opp i hovedstaden, i et romslig hus sammen med sin storfamilie. Faren var lastebilsjåfør, moren stelte hjemme og tok hånd om sine syv barn. Det bodde også andre slektninger i huset, onkelens familie, blant annet.

– Bagdad er en muslimsk by. Men som kristne førte vi et rolig liv og hadde ingen åpenbare problemer; folk med ulik tro og bakgrunn

respekterte hverandre. Jeg følte nok noen ganger at muslimene ikke var særlig glad i kristne, men likevel levde vi sammen i fred og fordragelighet. Vi var på hils med våre naboer, og en sjelden gang besøkte vi hverandre. Men muslimene har så mange snublestener som gjør veiene mellom folk ufarbare: Kvinner kan for eksempel ikke besøke venninner hvis mannen deres er hjemme.

– I den kaldeisk-katolske kirken hadde vi vårt miljø, der traff vi slekt og venner. Hver søndag tok mine foreldre hele familien med til kirken. Her fikk jeg også religionsundervisning, og her ble jeg konfirmert. Vi kaldeere feirer de samme kristne høytidene som i Norge. Hjemme ba vi ofte rosenkransen og leste i Bibelen sammen, hele storfamilien. Og selvsagt ba vi før hvert måltid Gud om å vellesigne maten.

– I en muslimsk by som Bagdad var skolegangen naturligvis kjønnsdelt. Derfor måtte jeg gå på ren jenteskole. Vi var bare syv kristne elever i en klasse på over 30. Undervisningen var på arabisk, vi kunne ikke bruke morsmålet vårt. Noen lærere var greie, men religionslæreren viste sin motvilje mot oss. Vi kunne for eksempel få dårlige karakterer, uten at det var faglig grunnlag for det. I religionstimene ble det bare undervist om islam, og vi kristne ble tvunget til å sitte andektig og følge med, selv hvis timene var lagt til slutten av skoledagen. Målet var å forme oss alle til gode muslimer. Jeg mobiliserte all min trass for å stå imot. Blant annet ville jeg ikke gå med hijab. Pappa klarte til slutt å overtale meg, han var redd for represalier. Så den kampen tapte ▶

jeg. Jeg trøstet meg med at irakiske kristne kvinner jo alltid bærer tørkle i gudstjenestene; på den måten ble innrømmelsen ikke så tung å svelge.

TILVÆRELSEN SNUDD PÅ HODET

Brått var det slutt på de gode dagene. Året var 1980, og Saddam Hussein angrep Iran. Den første gulfkrigen var et faktum.

– Far tok oss barna ut av skolen av redsel for at det skulle skje oss noe. Vi var spesielt ut-satt som kristne. Dermed opphørte skolegan-gen min. Til alt hell hadde jeg fullført barne-og ungdomsskolen. Fra da av hjalp jeg mamma med alle hennes oppgaver i hjemmet. Allerede som 18-åring giftet jeg meg. Mannen min jobbet som taxisjåfør i Bagdad.

Krigen skulle vare i åtte år. Rajas mann ble sendt til fronten. Slik kong David satte Urias fremst i hæren [2 Sam 11:15], ble de kristne irakerne gjerne sendt først ut i kampene. Grådig glefset krigsuhyret i seg sine unge ofre.

– Mange soldater falt på slagmarken, min mann fikk foten revet av. Lenge satt han som krigsfange under skrekkelige forhold i Iran,

«Sint på Gud? Nei, Gud er jo alt jeg har! Jeg har vært så mye alene, men Gud er min trøst i tunge tider.»

↑
LEDER: Etter et besøk hos iranske venner i Fredrikstad fant Raja og familien ut at de likte seg godt i den byen. Der ville de slå seg ned. Nå er Raja leder for den kaldeiske gruppen i St. Birgitta kirke i Fredrikstad.

før han vendte tilbake til meg og familien. Han slet med store smerter og under normale omstendigheter ville han ha blitt operert. Men helsevesenet i Irak var ikke velfungerende lenger, så noen operasjon kom ikke på tale. Han måtte nøye seg med å humpe rundt på krykker.

– Min fars yngre bror ble også utkalt som soldat. I begynnelsen hørte vi av og til fra ham, men så forsvant han helt. Røde kors prøvde å hjelpe oss med brevkontakt, men til vår store sorg måtte vi regne med at han nok var død. Saddams folk var også på leting etter ham; de kom hjem til oss og trodde vi visste hvor han var, siden ingen hadde sett noe lik. Vi ante jo ingen ting. Det viste seg at også han var blitt tatt som krigsfange i Iran. Der ble han holdt fengslet i mange år. Først lenge etter at vi var flyktet, kom han tilbake, fullstendig uten

mentalt fotfeste. I fengselet var han blitt hjernevasket og tvunget til å konvertere til islam. Han var blitt utsatt for kraftig tortur og visste ikke hvem han var og hvor han hørte hjemme. Senere kom minnet gradvis tilbake. Nå er han gift og har tre barn. De bor i Jordan, og sammen med familien besøkte jeg dem i sommer, oppsummerer Raja smilende.

Den åtte år lange krigen hadde snudd opp ned på forholdene i Irak. De sosiale godene man hadde hatt før krigen, ble gradvis dårligere. Atmosfæren folk imellom var blitt forgiftet. Naboer skulte mistenksomt på hverandre med angiverens blikk. Politi brøt seg inn i hjemmene og tok med seg dem de antok var motstandere av Saddam. Hadde man ikke bilde av ham på veggen, kunne man bli skutt. Folk var redde og utrygge. Korrupsjonen tiltok også.

– De kristne fikk det stadig vanskeligere, hevder Raja og forteller at mange butikkeiere mistet jobben.

– De som solgte alkohol i butikkene sine, måtte holde lukket hele ramadan-måneden. Etter hvert fikk de pålegg av Saddam om å stenge butikkene for godt. Det var «haram» å selge alkohol. Politifolk jaget ut butikkeierne med makt og tok alkoholen med seg. Slik fikk de gratis alkohol, for i smug drakk de opp alt selv, flirer Raja.

– Forlot du hjemmet ditt og reiste bort for en tid, risikerte du å vende hjem til et tomt skall. Inventaret var blitt rasert og plyndret. Mange kristne ønsket å selge huset sitt før de forlot landet. Det var ikke mulig, for andre ville straks ta huset i besittelse. «Hvorfor skal vi betale for noe vi kan få gratis», mente de. Anmelde forholdene til politiet? Nei, da kunne du bli drept.

«VED BABYLONS FLODER SATT VI OG GRÅT» [Sal 137:1]

To år etter at krigen mot Iran var slutt, innledet Saddam et nytt felttog, denne gang mot Kuwait. Da hadde Raja og mannen fått en datter, og i 1980 ble sønnen født.

– Det skjedde i november, og i januar to måneder senere brøt krigen ut. Strømmen gikk over hele Bagdad. Butikkene ble stengt, og folk flest reiste ut av byen. Soldater og regimets folk stjal det som var igjen av verdisaker og mat. Flyene sirklet over oss og slapp bomber. Vi visste aldri hvor de falt. Det var farlig å bevege seg ute, Saddams menn oppholdt seg i gatene, og det var soldater over alt. Spesielt var kristne kvinner utsatt. De risikerte å bli voldtatt. Hvis jeg var alene hjemme, var jeg livredd for at noen skulle trenge seg inn i huset mitt.

Vet du hva en av Saddams sønner gjorde? Da han hørte at kristne holdt fest, dro han dit med noen av sine menn og plukket ut kvinnelige festdeltakere. Han bortførte dem og voldtok dem. Mange kom aldri tilbake.

– I nærheten av hjemmet vårt lå det en ekserpserplass. Derfra hørte vi skudd og smell, og vi fryktet at vi skulle bli truffet. Spesielt barna ble skremt. Ennå, den dag i dag, bærer de på traumer fra barndommen. De prøver å skyve dem vekk og vil aldri snakke om denne tiden.

Stadig dundret Saddams folk inn av døren til Rajas vesle familie. De ville at mannen skulle kjempe som soldat for Irak. Dette hadde han ingen mulighet for, med bare én fot og store smerter. Så han protesterte. Da tok de ham med seg og satte ham i fengsel, der han ble slått og torturert. Etter noen dager eller uker kom han tilbake. I perioder kunne disse husbesøkene gjenta seg flere ganger i uken.

– De kom ofte om natten, så vi hadde problemer med å sove, så redde var vi. De opptrådte truende og voldelig, ødela møbler og annet inventar. Vi fryktet for livet, spesielt var vi redde for at mannen min skulle bli skutt.

«DRA UT FRA BABEL, FORLAT KALDEA» [Jes 48:20]

I gammeltestamentlig tid brøt israelfolket opp fra sitt babylonske fangenskap og dro hjem til det landet der det hadde sine røtter. I vår tid ble et lite folk i det samme området rykket opp med rot fra sitt hjemland og tvunget i eksil.

Raja og familien klarte ikke lenger å leve under så traumatiske forhold. ▶

FUNNET ET HJEM:

Raja har god tid og derfor mulighet for å stille opp for sin kirke. Sammen med en annen dame vasker hun alterduk og messeklær, serverer mat for presten og gjør forefallende arbeid. Hun underviser andre klasse i katekese, har sittet i menighetsrådet, og jobber for Caritas i menigheten.

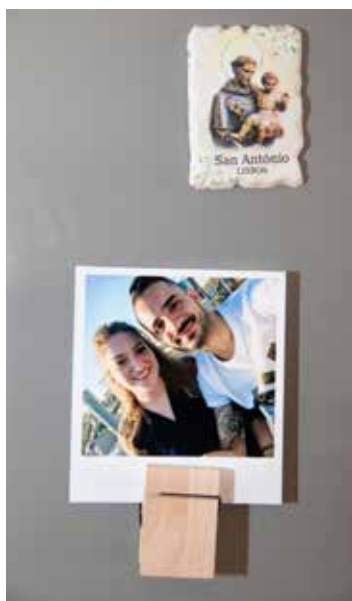

– Mannen min fikk nyss om en flyktningstransport, og vi samlet sammen det vi hadde av penger. Jeg måtte selge alle smykkene mine, så vi kunne betale for transporten. Vi kunne ikke ta med oss noen form for bagasje, så det ikke skulle virke påfallende, for hvis naboer eller offentlige tjenestemenn hadde fått mistanke, ville vi bli angitt. Transporten foregikk om natten, på småveier i ulendt terreng. Det var stupmørkt, så vi visste ikke hvor ferden bar. Av og til måtte vi gå til fots, andre ganger kjørte vi. Ingen visste hvor det bar, men etter en tid viste det seg at vi befant oss i Syria. Derfra kom vi til Beirut. Året var 1986. Siden soldatene hadde endevendt huset vårt, hadde vi ingen papirer med oss. Datteren vår var syv år, sønnen vår seks. I Beirut bodde vi i en transittleir i tre år. Der kontaktet vi FN og fikk status som politiske flyktninger.

– Etter lange år i transittleir kom endelig beskjeden: Vi skulle til Norge. Intet visste vi om landet der nord. Vi ble satt på et fly til Oslo, og trodde at det var turens mål. Men nei da, det var ennå halvannen times reise – med fly! Da vi senere på dagen landet i Bodø, viste det seg at vi hadde nok en time å kjøre, denne gangen med bil. Den 2. juni 1999 ankom vi Fauske. Der fikk vi tildelt en bolig. Så kom sjokkene. Det var skjedd noe rart med solen! Da natten var i anmarsj, trodde jeg solen var blitt fullstendig forrykt. Jeg var himmelfallen, den gikk jo ikke ned! Og hvordan kunne mennesker få sove når ikke lyset tok seg en hvilepause?

– Så var det naboene. Vi kjente ingen på stedet, og så viste de andre innvandrerne seg å være kurdiske muslimer fra Iran! Alle våre erfaringer med muslimer og med Iran hadde stengt våre indre dører. Så vi snakket

FLYKTET: I 1986 bestemte familien seg for å flykte fra Irak. Flukten foregikk om natten, og til slutt havnet de i Beirut. Datteren var syv år, sønnen seks. I Beirut bodde de i en transittleir i tre år. Familien fikk status som politiske flyktninger. Det har gått bra med Rajas barn. De har begge fagbrev og gode jobber. Sønnen bor i området, datteren bor i Tyskland med egen familie.

ikke med dem i begynnelsen. I Fauske var det ikke noen katolsk kirke, og vi hadde ikke bil, så om søndagene gikk vi i den protestantiske kirken på stedet. Det var ikke så lett å komme til ukjente forhold. Vinteren bød på enda større utfordringer. Det var mørkt hele tiden, så vi ble slitne. Dessuten var vi ikke vant til kulde og snø. Mannen min hadde mye vondt i benet sitt, særlig om natten. Etter hvert fikk han protese og spesialsko.

– I august begynte vi på voksenopplæringen. I klassen var det bare iranere, og etter hvert måtte vi jo snakke med hverandre. Vi forstod at Norge er et trygt land å bo i, mennesker her lever sammen i fred og fordragelighet.

– Min iranske nabo hadde en gutt på samme alder som vår sønn. De gikk i samme klasse, og på fritiden sparket de fotball sammen. Dermed ble familiene bedre kjent. De ble våre gode venner. Jeg sørget da de forlot Fauske og flyttet til Fredrikstad.

SKJEBNENS IRONI

Også Raja og familien dro etter hvert sørover og bosatte seg først i Risør. Etter et besøk hos de iranske vennene i Fredrikstad fant de ut at de likte seg godt i den byen. Der ville de slå seg ned.

– Barna syntes nok det var leit å bli rykket opp av miljøet sitt enda en gang, mener Raja.

I 2002 var foreldrene hennes kommet til Fauske på familiegjennomføring, og etter hvert bosatte de seg også i Fredrikstad.

– I denne tiden var mannen min mye syk. Ikke lenge etter at vi endelig hadde bosatt oss i Østfold, ble det oppdaget at han hadde kreft. Han døde i august 2006.

Rajas stemme får en sørgmodig klang.

– Han flyktet fra Irak for ikke å bli drept, og så dør han når vi endelig har etablert oss i Norge. Krigen hadde gitt meg angst for å miste mine kjære. Så kommer jeg til et fredelig land og mister mannen min.

Det må kjennes paradoksalt, ja, meningsløst. Er Raja sint på Gud for sin skjebne? Hun setter opp en bestyrtet mine:

– Sint på Gud? Nei, Gud er jo alt jeg har! Jeg har vært så mye alene, men Gud er min trøst i tunge tider.

SKYGGER FRA FORTIDEN

Det har gått bra med Rajas barn. De har begge fagbrev og gode jobber. Sønnen er fotballtrener på kveldstid og Raja ser ham lite. Datteren bor med egen familie i Tyskland nå.

– Da mannen min døde, sov jeg nesten ikke på to år, for jeg følte meg så alene og engstelig. Lenge sov barna og jeg i stuen i første etasje.

Fremdeles er jeg redd. Hvis jeg er hjemme på dagtid, åpner jeg ikke når det banker på døren, sier Raja.

Angsten er forståelig med den traumatiske fortiden hun har. Den sitter nok dypt, selv om hun nå bor i et trygt land. Selv mener hun at forholdene i Norge er blitt mindre hyggelige i de senere årene. Det er kommet så mange muslimer hit, og det gjør henne urolig. Nordmenn er det litt vanskelig å komme inn på.

– Den kulturen jeg kommer fra, er så annerledes. Hvis noen flyttet inn i nabolaget i mitt hjemland, gikk vi for å ønske dem velkommen og spørre om det var noe vi kunne bistå med. Her sitter alle hjemme, naboer oppsøker ikke hverandre noe særlig. Om sommeren er folk litt mer ute, men jeg merker at mange holder en viss avstand.

FØRST AVLEGERNE SLÅR ROT

I St. Birgitta kirke i Fredrikstad er det mange innvandrergupper, polakker, vietnamesere, kaldeere, afrikanere fra ulike land.

– Da pater Jagath kom hit til Fredrikstad, var det mange kaldeere som ikke gikk så ofte i kirken. I en begravelse sa han til meg: «Kan du komme i messen hver søndag?» Jeg svarte: «Jeg skal prøve.» «Nei», sa han, «du MÅ komme. Dere er flere kaldeere, og dere skal gå i søndagsmessen!» Så ble det slik. Etter hvert ble jeg leder for den kaldeiske gruppen.

– De nasjonale gruppene jobber sammen,

«Vi ble omplantet i fremmed jord, men det er våre barn og deres etterkommere som virkelig har slått rot her.»

↑

ANGSTEN SITTER DYPT: Da Rajas mann døde av kreft i 2006, sov hun nesten ikke på to år. – Jeg følte meg så alene og engstelig. Fremdeles er jeg redd. Hvis jeg er hjemme på dagtid, åpner jeg ikke når det banker på døren, sier Raja.

vi vasker kirken på omgang, vi arrangerer kirkekaffe, og det arrangeres språkkafé her hver mandag. Hver siste fredag i måneden har vi lunsj etter messen. Én gang i måneden kommer det en prest og holder kaldeisk messe.

Raja har god tid og derfor mulighet for å stille opp for sin kirke. Sammen med en annen dame vasker hun alterduk og messeklær, serverer mat for presten og gjør forefallende arbeid. Hun underviser andre klasse i katekese, har sittet i menighetsrådet, og jobber for Caritas i menigheten. Slik fyller hun en viktig funksjon, og slik har hun funnet et hjem, det kan vel kalles en vinn-vinn-situasjon.

– Jeg har ikke besøkt Irak siden vi flyktet. Fremdeles er det utrygt i landet, og vi har ingen slekt igjen der. Vi er spredt for alle vinder. Jeg har prøvd å snakke arameisk med barna og bringe videre vår kultur. Vi ble omplantet i fremmed jord, men det er våre barn og deres etterkommere som virkelig har slått rot her.

Raja smiler resignert med tanke på den lille, kaldeisk-kristne resten som sannsynligvis må se sin verdifulle, gamle kultur gradvis svinne hen med hennes egen generasjon. •

Sankt Olav

og andre vitenskapshelgener

Mot et gammelt munnhell kjemper selv helgenene forgjeves. Eller gjør de det? Kan sankt Olav hjelpe oss?

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Sier jeg noe dumt, er tilbakemeldingen klar: Dette er som i middelalderen, da de sa at jorden var flat. Og de som trodde noe så rart, var altså de kristne. Katolikker holdt fast på dette helt frem til 1800-tallet, ifølge *KRLE-boka 8-10*.

«På 1500-tallet la den polske vitenskapsmannen Kopernikus fram en teori om at jorda var rund, og at den gikk i bane rundt sola. Det tok 300 år før kirken godtok dette».

UTBREDTMYTE

Denne myten er altså den mest utbredte om middelalderen. I skolen finner vi den tilbake til 1863, i *Læsebok for Folkeskolen og Folkehjemmet*.

«En Italiener, Kristofer Kolumbus eller Kolombo, hadde erhvervet sig stor Sømands-Dyktighed, han havde ogsaa ved at tænke over Jordens Skikkelse overbevist sig om, at den måtte være en kugle. Han troede derfor, at man maatte

kunne reise rundt om den, ja at det endog vilde være lettere at seile lige over havet til Indien end langs kysten av Afrika.

Men Regjeringene vare den gang saa lide oplyste, at flere Konger til hvilke Kolumbus henvendte sig, ansaa ham for en Drømmer».

I tillegg har det vært en tradisjon for å sette arabere i kontrast til europeere. I *Geografi for folkeskolen* understrekes i 1941 at «Araberne visste også den gang at jorden var rund», som om dette var en viktig og unik kunnskap.

SANNHETS-SERUM

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft. Aktuell med boken *Lurt av læreboken*.

Den kanskje mest innflytelsesrike norske læreboken er Nordahl Rolfsens *Læsebok for folkeskolen*. I 1906-utgaven leser vi at

«De gamle grækere hadde vært gløgg nok til at regne ud at jorden maatte være rund, slig at den som bare seilte langt nok vest fra Spanien maatte komme til Indien. Dette trodde de kristne stod i strid med bibelen, og i mange hundred aar mente selv de kyndigste at jorden var en aflang firkantet skive, med hav rundt om».

Troen på at man i middelalderen mente jorden var flat, vokste frem i kjølvannet av en Columbus-biografi fra 1828, i stor grad takket være kirkekritikere. Myten synes umulig å bli kvitt, også utenfor kritikernes rekker. Som når læreboken *I ettertid* forteller at på 1500-tallet avviste Kopernikus «tanken om at jorda var flat, slik mange hevdet». Og dermed risikerte mye: «Han visste at paven og kirken ville straffe og fordømme han for å tale imot bibelens lære».

HOLDER EN RUND JORD: Olavsfrontalet i Nidarosdomen, opprinnelig fra Haltdalen stavkirke.

Og i ettertid er ikke hvilken som helst bok. I 2017 fikk den sølvmedalje i kåringen av Europas beste læreverk. Når selv ikke den beste historieboken klarer å unngå en slik feil, skjønner vi at det er på tide å påkalle Sankt Olav.

KJENT I 2000 ÅR

Men først en tur innom andre kjente fra middelalderen. Det er ikke vanskelig å finne kilder til hva de lærde mente. Jordens form har vært kjent i over to tusen år. Aristoteles demonstrerte den og Eratosthenes regnet ut størrelsen. På 1200-tallet åpner Thomas Aquinas *Summa Theologica* med et opplagt eksempel for å være sikker på at studentene tok poenget.

Og hva kunne være mer opplagt enn at jorden er rund?

«Vitenskaper skiller seg fra hverandre ved måten de når fram til kunnskap. Astronomen og fysikeren kan begge bevise samme konklusjon, for eksempel at jorden er rund».

Middelalderens mest kjente verk, Dantes *guddommelige komedie*, starter i Jerusalem og går gjennom infernos kretser på vei mot sentrum av den runde jord. Deretter videre til Skjærsildens Berg på motsatt side av kloden.

At jorden er rund, er også nøye beskrevet i den norske læreboken *Kongespeilet* fra 1200-tallet. Andre bøker viser illustrasjoner av landmålere som undersøker kloden både på siden, over og under.

MOTIV I KUNSTEN

Kunsten er ikke mindre tydelig. I mosaikker fra Ravenna på 500-tallet har Kristus jordkloden som tronstol. I høy-middelalderen fremstilles Karl den store ofte med et såkalt rikseple i hånden. Det symboliserer jordkloden med et kors øverst, for å vise at Kristus er herre over hele jorden.

Men folk flest leste da ikke Thomas? Ingen bonde i Norge hadde vel Dante på nattbordet? Eller Karl den store i stua?

Nei, men mange hadde Sankt Olav i

hodet og i hjertet. Og forbandt ham med bildene i kirken. Når mange ser ham for seg i dag, er det nok basert på motivet der han får banesår. Men et annet er vel så vanlig i middelalderens kirker: Sankt Olav som holder den runde jordkloden i venstre hånd.

Det er ikke slik at kirken trodde jorden var flat og fordømte alle som mente noe annet. I 2020 bør lærebøker understreke det motsatte: Dess frommere du var som kristen, jo bedre visste du at jorden var rund.

I dag er kanskje det mest kjente av slike bilder Olavsfrontalet i Nidarosdomen, opprinnelig fra Haltdalen stavkirke. Vi har utallige Olavsfigurer med samme motiv. Er det noe vi kan være sikre på, er det at nordmenn i middelalderen ikke trodde jorden var flat.

Når det går mot Olsok, bør vi løfte frem Olav som symbol også på middelalderens vitenskap. Enten vi skal feire messe, besøke Stiklestad eller skrive en lærebok. •

I dag er det fødd dykk ein frelsar

Alterskapet i Sande kirke

Kirkekunst er mer enn bare fryd for øyet. Alterskapet i Sande kirke på Sunnmøre har med sitt klare budskap preget barnesinn og gitt mening til store og små kirkegjengere i hundrevis av år, slik det også gjør den dag i dag.

TEKST: OLAF STEEN, SENIORRÅDGIVER HOS RIKSANTIKVAREN FOTO: BIRGER LINDSTAD

En søndagsmorgen en gang i 1860-årene satt lille Bernt og gledet seg over bildene av Maria med Jesusbarnet og de gilde fortellingene hentet fra Jesu barndomshistorie i alterskapet i Sande kirke. Som voksen mann skrev Bernt ned sine minner om alterskapet:

Dei hadde gode prestar her i dei tidene, men eg minnest ingen ting av preikene deira frå min barndom. Alle deira gode ord er gløynde. Men det er noko anna eg minnest og aldri kan gløynde. Det er det fine alterskapet. Det var i sitt rette stand i min barndom, med den ovfagre midttavla og ei vengdør med målarstykke på kvar side og krunestykke oppover. Og der på midttavla stod tvo fint kledde kvinner, og mellom dei stod ei som var endå finare og fagrare. Det var ei mor som bar eit lite barn på armen, og den vesle guten bar ei gyldt kule på si høgre hand. Det barnet var Jesus, sa mor, for han ber heile verda og oss med på si høgre hand, sa ho. Det bilete av Jesus, som ber heile verda og oss med på si høgre hand, har eg ofte sett når eg var ein-sam ute i verda og når vegane vart vandsame å gå og børene tunge å bere.

Mannen bak dette vakre barndomsminne, som også ga ham trøst i voksen alder, var Bernt Støylen (1858–1937). Han ble senere teolog, skribent, salmedikter og biskop. Alterskapet som han husket fra sin barndom har levd et langt liv, det dateres vanligvis til 1460-årene.

KONGE OG GUD

I selve skapet står Guds mor med barnet på armen, med en kvinne på hver side. Alterskapets dører er rikt dekorert med bilder fra Jesu barndomshistorie. Øverst er Maria bebudelse, med Jesu fødsel under. Den andre døren viser De hellige tre kongers tilbedelse og Frembæringen i tempelet. Disse to fremstillingene er svært viktige fordi de forteller at Jesus gjenkjennes som konge og Gud. De hellige tre konger er hedningene som anerkjenner Kongen. I tempelet er det Anna og Simeon

som gjenkjenner Frelseren, og Simeons lovsang forteller tydelig om dette:

Herre, nå lar du din tjener fare herfra i fred, slik som du har lovet. For mine øyne har sett din frelse, som du har gjort i stand like for ansiktet på alle folk, et lys til åpenbaring for hedningene og ditt folk Israel til ære.

Alterskapet skal ha kommet flytende på sjøen til Sande, og sagnet forteller at det skal ha gjort tjeneste som alterskap om bord på et skip. Vi vet ikke når skapet kom i kirkelig bruk på Sande, men vi vet at det ble godt tatt vare på og at fargene ble finslig oppfrisket, antageligvis midt på 1700-tallet. På samme tid fikk skapdørenes baksider nye bilder som forestiller de gammeltestamentlige profetene Moses og Aron.

Da den gamle kirken ble revet, ble alterskapet flyttet inn i den nye kirken fra 1880. Skapet ble da bygget om til en altertavle slik vi ser den i dag. Dørene ble plassert på toppen av selve skapet, på sidene ble det satt på nye høye felt og et høyt toppstykke kroner hele tavlen. Mest sannsynlig ble skapet bygget om for å bli bedre tilpasset det store kirkerommet med plass til 400 kirkegjengere.

OPPLEVD OG FORSTÅTT

Bildene og skulpturene fra middelalderen er blitt tatt vare på, møysommelig flikket på og brakt videre i de mange kirkene som har stått på stedet. Det eldre alterskapet har gjennom årene blitt tilpasset nye kirkerom og til slutt blitt del av en større altertavle. Men budskapet er beholdt og forsterket gjennom årene. I dag, som da alterskapet og altertavlen var ny, gir den menigheten samme tydelige budskap, som også binder oss ubrytelig sammen med generasjoner på generasjoner av kirkegjengere i Sande kirke. Altertavlens innskrift hentet fra Evangeliet etter Lukas kapittel 2, vers 11, sammenfatter det enkelt: *I dag er det fødd dykk ein frelsar.*•

→ **SKINNER IGJEN:** Altertavlen i Sande kirke. I 2019 ble både selve skapet og skapdørene konservert av Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) på oppdrag fra Riksantikvaren.

Sande kirke

ble innviet i 1880, men på stedet har det vært kirke lenge. Skriftlige kilder nevner en stavkirke i 1329. Så sent som i 1722 var kirken en korsformet stavkirke. I 1835 ble det bygget en ny kirke, denne ble skadet av storm både i 1863 og 1874. Alterskapet fra 1400-tallet har fulgt med disse kirkene, dørene er blitt retusjert på framsiden og bemalt på baksiden på 1700-tallet. Dagens omramning er fra samme tid som dagens kirke, men maleriene er fra 1937 og malt av kunstneren Jonas Peson.

Eg er den gode
hyrdingen
Joh. 10,11

I dag er det fodd dykk ein frelsar.
Luk. 2,11.

Eg er opstoda
og levot. ST. OLAV 59
Joh. 11,25.

Ragnhild Foss

I lovsangens tjeneste

Hun gjendiktet middelalderens skatter av salmer og sekvenser fra latin til norsk, og etterlot seg et livsverk som stadig lever og brukes i kirken. Men selv var hun beskjeden inntil det selvutslettende.

TEKST: JORUNN HOPE

Når Ragnhild Foss skrev en artikkel i *St. Olav* eller i kvinnebladet *Urd*, undertegnet hun gjerne med den unnselige signaturen *-ld*. Ikke engang hele fornavnet, bare de to siste bokstavene! Hun stakk seg ikke frem, men hennes stilsikre gjendiktninger fra latin ruver blant de katolske bidrag til norsk salmediktning og liturgisk språk. Hun er rikt representert i den katolske salmeboken *Lov Herren*.

Når vi i dag synger hennes oversettelser i messen, gleder vi oss kanskje mest over møtet med middelalderens poeter og tenker ikke så mye på den som åpnet deres tekster for oss. Hun gjør Thomas Aquinas tilgjengelig for alle oss som ikke har latin som andrespråk. *Pange lingua gloriosi Corporis mysterium* – «Pris, mi sjel, det brød som lyser løyndomsfullt på altarbord». Det er her vi finner hennes spor. Fotografier og annen dokumentasjon finnes knapt.

Ikke mange vet derfor hvem hun var, denne beskjedne, men rikt utrustede kvinnen, som er representert med hele 27 oversettelser i den katolske salmeboken. Og disse er bare et utvalg av alle de middelalderiske hymner og sekvenser hun gjendiktet og utgav, først i 1938, og så i 1949. Vår egen kirkehistoriske arv, som hun kalte det.

OPPVEKST I SOKNDAL

Ragnhild Antonia Maria Foss ble født i 1883 i Sokndal kommune i søndre Rogaland, i den store søskenflokket til skolebestyrer i den høyere almenskole, Erik Hansen Foss. Sogndalsstrand var i hennes oppvekst et ladested med livlig handel, tollstasjon, bank og butikker, men er i dag en kystperle i et fredet område med sine flere hundre år gamle hus. Familien hørte nok til de kondisjonerte, og da Ragnhild ble båret til dåpen, var prostens og frues blant fadderne. Hun ble også konfirmert i kirken som er prydet med kunst fra 1600-tallet. (Portrettet på forrige side er fra den begivenheten.)

Familien var barnerik, hun var nummer 8 av i alt 12, og ved siden av boklig lærdom i rikt monn fikk sang og musikk stor plass i dette hjemmet. Hun forteller at salmesang stod høyt i heder i folks religiøse liv, og ble på en eiendommelig måte knyttet sammen

«Foss' stilsikre gjendiktninger fra latin ruver blant de katolske bidrag til norsk salmediktning og liturgisk språk.»

med naturstemninger til lands og vanns.

Interessen for språk ble stimulert i hjemmet. Engelsk og tysk var med i bagasjen da hun tok middelskolen i Egersund.

Ragnhilds foreldre kom fra Østlandet, faren fra en storgård ved Øvre Eiker, og moren stammet fra tyske slekter som kom til sølvgruvene ved Kongsberg. Familien Foss var så vel historisk som nasjonalt bevisste, og skolens 17.mai-tog var det første i regionen som brukte det rene norske flagget. Ingen «sil-desalat», som unionsflagget ble kalt!

UTDANNELSE OG YRKESLIV

Etter middelskolen var Ragnhild Foss først guvernante på Hadeland og senere i Romsdalen, og hun forteller mot slutten av sitt liv om en opplevelse derfra:

«En søndag like under jul reiste vi til et møte på en gård som lå like under Romsdalshorn. Der hadde falt nysnø over alle tinder, det var stjerneklart, og i måneskinnet virket landskapet helt overnaturlig. Vi kom inn i møtestuen, hvor der satt noen gamle gubber med oppslåtte salmebøker rundt et langbord i hjørnet, og da vi hadde benket oss, begynte sangen til en gammel norsk folketone: «Den store hvite flokk vi se, som tusen berge full av sne.» Det var evighetslengslen båret av naturstemningen utenfor. Og jeg fikk igjen et uforglemmelig minne. Salmene har, som De skjønner, hatt

en plass i mitt hjerte fra jeg var barn, og jeg drømte jo den gang om å bli salmediker.»

Da Ragnhild flyttet til Oslo for å ta handelsgymnasiet, fikk hun etterhvert følge av storfamilien; foreldre, mormor og 3 søsken fikk felles adresse i Professor Dahls gate 43. Den pensjonerte skolebestyrer kunne vie seg til sin store hobby, historie og de klassiske språkene, og dette ble en sterk felles interesse for far og datter. At han dessuten hadde grundig erfaring innenfor regnskapsføring, kan også ha påvirket hennes yrkesvalg. Etter handelsgym startet hun i forsikringsbransjen, og ble etterhvert fullmektig i Storebrand, der hun var ansatt fram til aldersgrensen, i 1943.

I løpet av karrieren hadde hun fortsatt med språkstudier, spesielt fransk og italiensk, var på tallrike utenlandsreiser og dyrket litterære interesser. Men dikteren Ragnhild Foss lot foreløpig vente på seg.

MØTET MED KATOLSK KRISTENDOM

Ragnhild var fra barneårene av en innadvendt ▶

«På norsk ved Ragnhild Foss».

Hvor ofte har ikke våre lesere i årenes løp støtt på denne fordringsløse signaturen, plassert i petit og gjerne mellom parenteser nederst på versesiden! Hvor megen herlig diktning har den ikke gått god for!

Vi har vel lest strofene og tatt opp i oss bildene som så villig løser seg ut av den ledige formen av vakker og fornem landsmålspoesi. Men de stiger så lekende lett, så umiddelbart og nesten selvfølgelig at det går hus forbi hvilket enormt arbeide som ligger bak denne mesterlige gjendiktning fra *latinske sekvenser til norske kvad*.»

Redaktør Ivar Hansteen Knudsen i *St. Olav* 1951

person, med en sterk gudstro og åpenhet for de store spørsmålene. Hun forteller selv at det skjedde en vesentlig endring på Palmesøndag i 1928, da hun var 35 år. Hun var tilstede ved en katolsk høymesse, og ved prestens ord over brød og vin ved konsekrasjonen, forvandlingen, slo det ned som et lys i hennes sjel: «Dette er sannheten. Her vil jeg være.» I kirkeboken for St. Olav menighet i Oslo, står det at 27. mars 1929 ble hun opptatt i Moderkirken. Det er grunn til å anta at dominikanerpater Ambrosius Lutz, som da var kapellan i St. Olav, har inspirert og støttet hennes videre utvikling.

I 1930 deltok hun på pilgrimsferden til Stiklestad, og det gjorde et sterkt inntrykk på henne å se «de tusenvis av landsens folk som sto og stirret på vår prosesjon fra stasjonen og opp til kapellet. Jeg syntes så hjertelig synd på dem, når jeg tenkte på alt de hadde mistet. På Stiklestad snakket en engelsk biskop, en benediktinerner liksom de første prestene som fulgte våre Olav'er til landet. Han sa at folket med de alvorlige ansikter hadde gjort sånt inntrykk på ham, og han gjentok flere ganger: «Give them a hand». Ordet ble sittende i meg. Det kom senere igjen til meg som et kall: at jeg skulle gi dem igjen fedrenes salmer på deres eget mål. Det er det jeg har forsøkt å gjøre.»

NY LIVSOPPGAVE

Med et beundringsverdig mot og i tillit til Guds støtte, tar Ragnhild Foss fatt på sin nye livsoppgave. Hun hadde jo ingen formell klassisk utdannelse, men under arbeidet med å oversette liturgiske tekster og messesalmer fra latin, fikk hun verdifulle råd og veiledning av blant andre kirkehistorikeren, professor Oluf Kolsrud, kirkemusikeren pater Lutz og for det norskspråklige, professor Sigmund Skard.

Etter mange års arbeid kunne Ragnhild Foss i 1938 legge fram sin gjendiktning av 37 tekster i bokform: «Latinske hymnor og sekvensar» på Det norske samlaget. Her er en instruktiv innledning, og utdypende merknader til hver av tekstene. I forordet til det hele skriver hun:

«Trui var den same hjå alle folk i Europa i millomalderen, og all kristen kunst hadde soleis røtene sine i det same religiøse kulturlivet, anten det galdt

poesi, arkitektur, treskurd, bilethoggar- eller målar-kunst. Kvart folk la sin dām yver arbeidet. Og det er dette som gjer millomalderkunsti so uvanleg rik at me kan henda aldri når so høgt att.

I den kristne poesien var òg alle stand med: lek-folk, kvinner og menn med kongar i brodden, mun- kar, prestar, bispar, erkebisp, kardinalar , og pavar hev gjennom hundradåri vore med på å skapa den latinske hymnediktingi som var sams for alle folk.»

Den sterke bevisstheten om at disse lovsangene ble

sunget av våre forfedre helt frem til reformasjonen, var en underliggende drivkraft for å hente opp igjen og videreføre den katolske arven. Det norske tilskuddet var til dels usikkert, men i tillegg til den mest kjente Olavssekvensen, *Lux illuxit*, er trolig også den første hymnen i boken, *Jubilemus cordis voce*, av norsk opphav:

Lat oss prise Gud, vår Fader, med eit æra vere,

Jubla, syngja alle stader um hans skaparære.

(Lov Herren 301).

Det er verdt å merke seg at denne lovsangen nå også står i salmeboken for Den norske kirke sammen med to andre av hennes gjendiktninger.

SPRÅKLIG OG HISTORISK FORANKRING

Hvorfor valgte Ragnhild Foss å gjendikte til nynorsk? Hennes sterke in-

teresse for våre norrøne røtter gir nok mer enn en pekepinn. Å gjenopplive arven fra middelalderen var også et trekk ved norsk katolisisme i mellomkrigstiden. Allerede i 1920-årene skrev hun i nynorskavisen *Norig*, så dette var en målform hun var vel fortrolig med, men det rike ordtilfanget vitner om dype og omfattende kunnskaper om denne delen av norsk språkkultur. Hun opplevde at mange hadde sterke oppfatninger om nynorsk rettskriving, og satte selv et klart punktum: Hun har testamentarisk forbudt enhver språklig omarbeidelse av sine gjendiktninger av latinske hymner.

I tillegg til det kirkehistoriske hadde hun også tilegnet seg innsikt i det kirkemusikalske, og formidler

«Den sterke bevisstheten om at disse lovsangene ble sunget av våre forfedre helt frem til reformasjonen, var en underliggende drivkraft for å hente opp igjen og videreføre den katolske arven.»

glede over norrøne særtrekk i tekst, toner og syngestil som hun finner i møte med St. Magnus-kvadet under et besøk på Orknøyene i 1939. Dette skriver hun om i St. Olav, med sin egen gjendiktning av Magnushymnen, og det får en særlig mening siden bladet gikk i trykken 11. april 1940, to dager etter den tyske invasjon av Norge. Hymnen slutter hun slik:

*Sancte Magnus ! Her me stend,
bed for folket ditt,
at det fær i Himmerik
standa frelst og fritt.*

I et essay i 1939 gir Sigrid Undset en fyldig gjennomgang av boken med latinske hymner og sekvenser. Her skriver hun:

«En får håpe at den vil etter hvert finne vei til alle kretser som har forutsetninger for å ta imot den, først og fremst fordi den på en skjønn måte gjengir meget av kristenhetens poesi. Men dessuten har den naturligvis også interesse fordi den dokumenterer et avsnitt av europeisk åndshistorie.» Undset synes oversettelsene av advents- og julehymnene hører til de beste i boken, men selve «perlen» er gjendiktningen av Ave Maris Stella: «Den er så vakker og så tro mot originalens ånd og stemning, så den kunne ikke være bedre.»

ANERKJENNELSE

Det må ha vært til stor inspirasjon for Ragnhild Foss at den betydelige innsatsen ble verdsatt av så vel leg som lærd. Anerkjennelsen fra sakkyn-dig hold gav henne mot til å fullføre sitt neste prosjekt: å gjendikte sekvensene i *Missale Nidrosiense*. Denne messeboken for Nidaros erkebispedømme er den første boken som ble trykt på norsk bestilling og til bruk i Norge (jfr. Sigurd Hareides artikkel i forrige nummer av St. Olav). Erkebiskop Erik Walkendorf gav oppdraget og messeboken kom 25. mai i 1519, i praktfullt utstyr, med svart og rød skrift, og notene satt med fjærpenn. Professor Kolsrud hadde håpet på å få hele messeboken trykt opp igjen på originalspråket, men etter hans død i 1945 syntes planen å være skrinlagt.

Av de 41 sekvensene, eller lovprisingene, var

bare 6 tidligere kommet på norsk. I løpet av krigsårene og senere som pensjonist, gjendiktet Ragnhild Foss dem alle til et poetisk nynorsk. Boken som kom i 1949 har en lærerik innføring i sekvensdiktningens historie og hensikt, og i et 35 sider langt tillegg har hun samlet verdifulle kommentarer til hver enkelt sekvens.

Igen opplevde hun ros fra faglig hold for ypperlige anlegg som oversetter, og for at hun banet vei for et utvidet begrep om vår norske middelalderlitteratur. En svensk Uppsala-professor, Toni Schmid, skriver at det kreves en ganske suveren beherskelse av både latin og norsk, god innlevelse og manglende sans for billige effekter om det skal bli et godt resultat: «Ragnhild Foss har förutsetningarna.» En svensk kollega skriver:»

Tänk, där är något i det norska målet som mer än andra språk kan återge något av freidigheten och ordkraften i latinet.»

Også fra statskirken kommer det fin omtale. Biskop Ragnvald Indrebø, selv bibeloversetter, konkluderer: «Ein lyt vona at det beste or denne salmeskatten på nytt kan verta sunge i kyrkjene våre med tida.» Nå finnes tre av hennes gjendiktninger i salmeboken for Den norske kirke.

AKTIV KATOLIKK

I tillegg til et ansvarsfullt yrke i forsikringsbransjen og en betydelig litterær innsats, var Ragnhild Foss også leder for Norsk katolsk kvinneforbund i en årrekke, og ble æresmedlem da hun takket av i 1951 på grunn av sviktende helse. Også i denne lederfunksjonen var pater Lutz aktivt tilstede, her som åndelig rådgiver.

Helt fra hennes første tid i Kirken hadde han med sine omfattende kunnskaper innenfor liturgi, historie og musikk vært en mentor og støttespiller.

I requiemmesse i april 1952 i en fullsatt St. Olav domkirke, var det også han som holdt talen ved bålet. Han avsluttet slik:

«Og kraften til det hele fant hun nettopp i denne innadvendthet, i den trang til å fordype seg i det Evige. I Gud er det kraft, og i Gud er det fred. Det var hennes kontakt med det Evige som ga henne også det stillferdige, rolige og beskjedne vesen som gjorde et så dypt inntrykk på alle. •

Salmer, hymner og sekvenser

- *Davidssalmer* var sentral del av jødisk tradisjon og dermed selvsagt for Jesus og disiplene.
- Den første kristne sangen er Marias *Magnificat* da hun møtte Elisabeth. (Lukas 1, 46-55)
- Den andre er *Benedictus* som Zacharias synger da sønnen Johannes ble omskåret (Lukas 1, 68-75)
- Den tredje er *Simeons lovsang* da han holdt Jesus-barnet i armene sine (Lukas 2, 29-32)
- *Hymnen* er en lovprisning av Gud eller helgener. Versene har lik rytme og melodi. I de første hundreårene vokste det frem syrisk, armensk og gresk hymnediktning, men det var først med kirkefaderen Ambrosius at den latinske hymnen kom inn i liturgien og kirkesangen.
- En *sekvens* var opprinnelig en utbrodering av *Alleluja* som synges før Evangeliet. På 900-tallet ble dette en egen litterær og musikalsk form. Det er også en lovprisning, men her skifter rytme og musikk, i motsetning til hymnen.
- Bruken av sekvenser ble etterhvert begrenset til de største høytidene, men *Missale Nidrosiense* inneholdt 41 som har vært brukt i Norge.

TRANSFIGURASJONEN

Sophie Adlersparres Rafaelkopi i Oslo

Transfigurasjonen (1520) er Rafaels vakreste og mest gudommelige bilde, sa Giorgio Vasari i 1568. Fra slutten av 1500-tallet frem til begynnelsen av 1900-tallet var Transfigurasjonen verdens mest berømte maleri.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Transfigurasjonen var det siste verket Rafael (1483–1520) ferdigstilte før sin død. I dag henger bildet i Pinakoteket i Vatikanmuseet.

FULL STØRRELSE

Ærefrykten var stor da den svenske male-rinnen Sophie Adlersparre (1808–1862) entret Vatikanet i 1853 for å male en kopi av Transfigurasjonen, en kopi som tilslutt endte i Oslo katolske bispedømme.

I 1853-54 malte Sophie Adlersparre en kopi av Transfigurasjonen i full størrelse – ca. 400 cm x 280 cm – og denne kopien hang lenge i St. Olav domkirke i Oslo, sammen med Adlersparres kopi av Rafaels Sixtinske madonna (se St. Olav kirkeblad, nr. 3 og 4, 2019).

Kopien av Den sixtinske madonna er nylig restaurert og har kommet på plass igjen i St. Olav domkirke, mens Transfigurasjonen er fremdeles til restaurering. Sistnevnte skal etterhvert til en annen kirke.

HERRENS FORKLARELSE

Utgangspunktet for Rafaels maleri er Herrens forklarelse, der tre av apostlene får et glimt av Jesu guddomsglans (Matt 17, 1-13; Mark 9, 2-13; Luk 9, 28-36). Jesus tok med seg Peter, Jakob, og Johannes opp på et fjell og foran øynene deres ble han forvandlet (forklaret/transfigurert). Jesu ansikt «skinte som solen, og klærne ble hvite som lyset», (Matt 17, 2). Moses og Elia viste seg, og Herrens røst lød fra himmelen. «Dette er min sønn, den elskede, i ham har jeg min glede. Hør ham!» (Matt 17, 5).

Rafaelåret 2020

500års-jubileet for Rafaels død markeres med flere store utstillinger, i bl.a. Roma, Milan, London, Berlin, og Washington.

Forklarelse opptar øvre del av bildet, mens nedre del viser den neste episoden i evangelietekstene der Jesus helbreder en gutt med en ond ånd. Et himmelsk lys stråler ut fra Jesus og opplyser vitnene til hans forklarelse samt disiplene og menneskemengden som er samlet om den syke gutten nedenfor. Sterke affekter kommer til syne i figurenes ansikter og gester, og fremstillingen av disse sinnsbevegelsene struktureres av en streng underliggende geometri (basert på trekantformer), samt Rafaels bruk av farge, lys, og skygge. Komposisjonen er kompleks og uttrykket er dramatisk og emosjonelt.

I VATIKANET

Adlersparres mål da hun ankom Roma i desember 1852 var ambisiøst: samtidens Rafaelbeundring var sterk og Transfigurasjonen var «fullkomment skjønn». Bildets størrelse ville dessuten gjøre det fysisk krevende å male en kopi. I tillegg hadde ingen kvinne tidligere fått adgang til å kopiere malerier i Vatikanet. Like fullt var Adlersparre i Vatikanet i februar 1853, og med et kjempestaffeli og originalen foran seg satte hun i gang.

Adlersparre arbeidet jevnt og hardt. Høsten 1854 var den store kopien nærmest ferdig. En av disse høstdagene kom pave Pius IX (1846–78) for å betrakte arbeidet. Han berømmet kopien og mente Sverige burde prise seg lykkelig over en Rafaelkopi av en slik kvalitet. Deretter ledet han samtalen over på åndelige tema. Adlersparre var dypt religiøs og paven visste at hun i flere år hadde hatt religiøse ▶

← **KOPIERT:** Rafaels *Transfigurasjonen*, 1516–20. Pinakoteket, Vatikanmuseene, Roma.

EUGENIAKAPELLET:
I Stockholm. Messe, 9. januar,
1966. Foto: Bertil Reijbrandt.

kvaler. Pius IX oppfordret Adlersparre til å ta fatt på «et åndelig arbeid», og avsluttet samtalen med et varmt «Gud velsigne deg, datter».

I Roma, den 24. og 25. februar 1855, avla Sophie Adlersparre sitt første skriftemål, framsa trosbekjennelsen, og mottok sin første kommunion. Adlersparre ble katolikk til tross for at svenske konvertitter risikerte landsforvisning og tap av eiendom i Sverige (frem til 1860).

EUGENIAKAPELLET

Dronning Josefine av Sverige og Norge (1807–1976) hadde allerede kjøpt Adlersparres kopi av Den sixtinske madonna i 1847, og i 1859 skjenket hun dette maleriet til den nye St Olav domkirke i Oslo, (vigslet 1856). Da Transfigurasjonen ankom Sverige, ervervet Josefine også dette bildet og skjenket det til Eugeniakapellet på Norra Smedjegatan 24 i Stockholm.

Josefine var katolikk og hun virket målrettet for å fremme Den katolske kirke i Sverige og Norge. Som kronprinsesse hadde hun samlet inn penger til en ny katolsk kirke i Stockholm, og i 1837 ble det nye Eugeniakapellet vigslet. Kapellet var viet Den hellige Eugenia av

«Adlersparre ble katolikk til tross for at svenske konvertitter risikerte landsforvisning og tap av eiendom i Sverige.»

Hohenburg (d. 735), til ære for den daværende kronprinsesse Josefine og Dronning Desideria (1777–1860) som begge hadde Eugenia som mellomnavn. Eugeniakapellet var den første nye katolske kirke som ble bygget i Sverige etter reformasjonen. Kirken var tegnet av arkitekt Fredrik Blom (1781–1853), som bl.a. hadde tegnet Skeppsholmskyrkan, Kastellet, og Rosendals slott i Stockholm. Adlersparres kopi av Transfigurasjonen fikk æreplassen over hovedalteret i Eugeniakapellet.

I 1968 ble Eugeniakapellet jevnet med jorden i forbindelse med bysneringen av Stockholm, og der kirken stod står nå kjøpesenteret Gallerian. Adlersparres kopi av Transfigurasjonen ble gitt i gave til St. Olav menighet en gang etter 1968, men de presise omstendighetene omkring denne gaven er ikke avklart. •

KILDER:

Esselde, "Sophie Adlersparre", *Tidskrift för hemmet*, 5, n. 3-4, 1863; 6, n. 1-2, 1864.

Dette er den siste av tre artikler i St. Olav kirkeblad om Sophie Adlersparres to Rafaelkopier i Oslo katolske bispedømme (se nr. 3 og 4, 2019).

Fastequiz

VED KRISTINE DINGSTAD

1 Vi vet at det er fastetid når salmen «Se, vi går opp til Jerusalem» ljoer i landets kirker. Hvem er det vi her siterer?

- A Salmeforfatteren Paul Nilsson
- B Botsprofeten Johannes Døperen
- C Jesus

2 Hva betyr det greske ordet for «faste», tessarakoste?

- A Kostkutt
- B Fortiende
- C Botstid

3 Hva betyr egentlig det norske ordet «faste»?

- A Avledet av «fast», altså å fastholde religiøse forskrifter
- B Avledet av latin fasticum, «avståelse»
- C Avledet av latin fasteticare, «botstid»

4 Fastetiden innledes askeonsdag, hvor katolikker over hele verden hører ordene: Memento homo, quia pulvis es et in pulverum reverteris; «Kom ihu, menneske, at du er støv og skal vende tilbake til støv» – en bibelsk parafrasering. Hvem sier dette?

- A Jesaja
- B Døperen Johannes
- C Gud Fader

5 I askeonsdagens kirkebønn ber vi om hjelp i «den åndelige kamp» vi skal gjennom. Hva er midlene i denne kampen?

- A Bønn, faste og gode gjerninger
- B Faste, abstinens, bønn
- C Bønn, faste, shoppestopp

6 Prefasjonen askeonsdag gir oss begrunnelsen for fastetiden: «Ved den legemlige faste _____ du lastene, _____ du vårt sinn, _____ du oss kraft og _____ du vår utholdenhet, ved Kristus vår Herre.» Hvilke ord mangler?

- A Tøylet, kuer, fratar, knuser
- B Herder, prøver, inngir, tester
- C Kuer, løfter, skjenker, lønner

7 Fra Kirkens tidligste tider har det vært klart at vi ikke skal faste søndager. Ved synoden i Gangra i Paflogonia ca. 341 e.Kr. ble det sågar slått fast: «Hvis noen, under påskudd av askese, faster på en søndag, la ham være anathema [«forbannet»]». Hvor mange søndager faller egentlig i fastetiden?

- A Fem (palmesøndag innleder den stille uke)
- B Variabelt fra fire til syv, alt etter hvordan påsken faller
- C Fem vanlige pluss palmesøndag

8 Kirkens faste avbrytes av høytiden for den hellige Josef, Jomfru Marias brudgom, den 19. mars. Jesu fosterfar er imidlertid verdiget mer enn én feiring årlig. Hvilken annen festdag er viet den hellige Josef?

- A 3. januar
- B 1. mai
- C 19. desember

9 Det er knyttet mange fromhetstradisjoner til fastetiden. En av dem er korsveiandakten. Til de opprinnelige syv stasjoner som er hentet fra Bibelen (fra domfellelsen til graven), har folkefromheten føyd til syv stasjoner med bakgrunn i legendestoff – blant annet stasjon 13. Hvilken episode fra Jesu lidelse og død minnes vi der?

- A Jesus blir tatt ned av korset og lagt i sin mors fang
- B Jesus blir gravlagt
- C Den tomme graven

10 Palmesøndag innleder den stille uke. Hvilken liturgisk farge bruker vi i våre katolske kirker denne dagen?

- A Fiolet
- B Hvitt
- C Rødt

11 Pave Frans feiret sin første oljevigselsmesse skjærtorsdag 2013 og vil bli husket for sin oppfordring til verdens prester, som denne dagen feirer sin ordinasjon. Hva var hovedbudskapet hans?

- A Vær hyrder som dufter av olje!
- B Vær hyrder med sauelukt!
- C Vær hyrder for den som lukter fjøs!

12 Etter at Jesus og disiplene skjærtorsdag har feiret sitt siste påskemåltid, advarer Mesteren dem: «I natt kommer dere alle til å falle fra og vende dere bort fra meg.» Peter avviser Jesu ord: «Om så alle vender seg bort fra deg, kommer jeg aldri til å gjøre det.» Hvor finner dette sted?

- A Oljeberget
- B Getsemane
- C Nattverdsalen

13 I Matteusevangeliet leser vi: «Så kom Jesus sammen med disiplene til et sted som heter Getsemane, og han sa til dem: 'Sett dere her mens jeg går dit bort og ber.' Han tok med seg Peter og de to Sebedeus-sønnene, og han ble grepet av sorg og gru.» Hvem er Sebedeus-sønnene, også kalt «tordensønnene»?

- A Andreas og Jakob
- B Johannes og Andreas
- C Jakob og Johannes

14 I messen skjærtorsdag synges Pange Lingua når det hellige sakrament overføres til sitt hvilested. Hvem har skrevet den eukaristiske hymnen?

- A Ragnhild Foss
- B Pave Gregor den store
- C Den hellige Thomas Aquinas

15 Ifølge Den aleksandrinske krønike (Chronicon Paschale) var det den hellige keiserinne Helena, keiser Konstantins mor, som gjenfant Jesu kors i Jerusalem i år 330. Etter signende hvilken dag?

- A Uvisst
- B 14. september
- C Langfredag

16 Vi kjenner til åtte forskjellige Kristus-relikvier i norske kirker i middelalderen. Den første kom til Norge i 1111, da Sigurd I Magnusson vendte hjem etter sitt korstog og fikk fikk tilnavnet Jorsalfare. Hva hadde Jerusalem-fareren med seg?

- A Et fragment av Jesu hellige kors
- B En del av tornekronen
- C En del av svøpen Jesus ble pisket med

17 Påskedag starter påskenatt med påskevigilien, og jubelen kan bryte løs. Hvem kalte en gang påskevigilien for «alle vigiliens mor»?

- A Pave Benedikt XVI
- B Biskop Bernt Eidsvig
- C Den hellige Augustin

18 Etter at de troende, med sine lys tent fra påskelyset, har vandret inn i den mørklagte kirken påskenatt, synges den store «Påskelovsangen», Exsultet. Hvordan innledes denne?

- A Fryd deg – du Guds kirke! Juble av glede, Guds folk!
- B Fryd deg – nå er fasten over! Juble av glede, nå er det fest!
- C Fryd deg – du himlenes engleskare! Juble av glede, Guds mysterier!

19 Johannes Paul II – den store – brukte bildet at Kirken består av to lunger: den østlige og den vestlige kirke. Når feirer «vår østlige lunge» påske i år?

- A 12. april
- B 19. april
- C 3. mai

20 Hva er «den store søndag»?

- A Polsk for påskedag
- B De femti dager fra påske- til pinsedag
- C Første søndag i påsketiden

FASIT SIDE 84

JOACHIM LÖW OM KORONA:

– Jorda forsvarer seg mot menneskene

Tysklands landslagssjef Joachim Löw, katolikk og ministrant i unge år, holdt en annerledes pressekonferanse da han nylig uttalte seg om EM-utsettelsen. Han filosoferte over koronaviruset.

Tysklands fotballforbund inviterte til videopressekonferanse der landslagssjefen snakket lite om fotball.

ETTERTENKSOM

– De siste dagene har gjort meg svært ettertenksom, innledet Löw, før han delte sine tanker om situasjonen verden har havnet i.

– Intet er lenger som det var, verden har opplevd en kollektiv «burnout». Jorda ser ut til å stramme seg opp og forsvare seg litt mot menneskene og våre handlinger, sa han.

GRÅDIGHET

– Folk tror alltid at de vet alt og kan alt. Tempoet vi har holdt i de siste årene kunne ikke overgå. Makt, grådighet, profitt og rekorder ble satt foran alt annet. Miljøkatastrofer som den i Australia rørte oss bare perifert. Sykdommer som Ebola forsvant i nyhetsbildet. Men nå opplever vi noe som berører hele menneskeheten.

Löw mener at det har fått mange til å våkne og konsentrere seg om de viktige tingene.

– Vi begynner å forstå hva som betyr noe: Familie, venner, medmennesker, å omgås hverandre med respekt. Du

merker det i disse dager, at folk er mer imøtekommende. Man spør hverandre hvordan det går og mener noe med det. Det gleder meg, sa han.

– Også i politikken går det riktig vei. Populisme er ikke lenger etterspurt.

BREMSE VIRUSET

Han nevnte også fotballen. Å utsette EM var «fullstendig korrekt», ifølge Löw.

– Det handler om å bremse viruset. Folks sikkerhet og helse må ha høyeste prioritet. Alt annet må vike. (©NTB)

OKB med nettprest-tjeneste

Korona-epidemi og smittevernstiltak har skapt raske endringer i våre liv. De syke lider, pårørende sørger – og mange flere engster seg. Behovet for å komme i kontakt med en prest hjemmefra er stort. 17. mars lanserte Oslo katolske bispedømme en egen nettprest-tjeneste.

– Man kan spørre presten om både praktiske, teologiske, åndelige og personlige ting, sier p. Oddvar Moi som er en av prestene bak tasaturet. Du kan henvende til nettpresten på nettprest@katolsk.no, og én av Kirkens mange dyktige og hjelpsomme prester vil svare deg.

PAVE FRANS' KORONABØNN

Pave Frans betror Roma og hele verden til Maria

O Maria,
du skinner alltid under vår vandring
som et tegn på frelse og håp.
Vi overgir oss til deg, Frelse for syke,
som ved foten av korset delte Jesu smerte
og holdt fast ved din tro.

Du, Det romerske folks frelse,
vet hva vi trenger,
og vi er sikre på at du vil se til at
etter denne prøvelsestiden
vil det igjen kunne bli glede og fest,
som i Kana i Galilea.

Hjelp oss, du Den guddommelige kjærlighets mor,
å forme oss etter Faderens vilje
og gjøre det som Jesus sier til oss,
han som tok bort våre lidelser

og selv bar våre smerter,
for ved korset å føre oss
til oppstandelsens glede.

Under ditt vern tar vi vår tilflukt, hellige Guds Mor.
Ta nådig imot de bønner vi ber i våre trengsler,
og frels oss fra alle farer. Du evige Jomfru, velsignet
og herlig.
Amen.

Oversatt av Vuokko-Helena Caseiro

CARITAS SOCIALIS

100 år i omsorg for mennesker

Søsterfellesskapet Caritas Socialis (CS) ble grunnlagt for 100 år siden av saligkårede Hildegard Burjan (1883–1933).

Burjan ønsket å etablere «et åndelig fellesskap for kvinner i Den katolske kirke, med den hensikt å gripe og lindre samfunnets sosiale nød, med utgangspunkt i Guds kjærlighet.»

«BEVEGELIG FELLESKAP»

Søsterfellesskapet skulle ikke organiseres som et tradisjonelt kloster, men et fellesskap som var bevegelig, alltid med utgangspunkt i behovet for lindring av nød og hjelp til dem som trengte det. Søsterfellesskapet er ikke så stort i dag, det er 56 CS-søstre i alt. Det finnes kommuniteter i Wien, Tyskland, Sør-Tyrol og i Brasil. Men kretsen av frivillige som er knyttet til organisasjonen Caritas Socialis og som tar del i det mangfoldige arbeid som utøves, er stor.

2.000 I ØSTERRIKE

Bare i Østerrike engasjeres rundt 900 heltidsarbeidende, 550 frivillige, tallrike praktikanter og siviltjenestefolk, til

sammen rundt 2.000 kvinner og menn. Deres virksomhet dekker lindrende behandling, pleie og omsorg for demente, for gamle og kronisk syke mennesker, sosialrådgivning og støtte for flyktninger.

I dag er Caritas Socialis større enn søsterfellesskapet CS. Det har utviklet seg til noe mer på disse 100 årene. Således er Hildegard Burjan's eget utsagn kort tid før hun døde, blitt til virkelighet: «Jeg er ikke engstelig for Caritas Socialis, for jeg vet at den kommer til å bestå. Jeg har overgitt den til Gud. Gud vil lede den – jeg tror fast på dens fremtid.»

100 ÅRS FEIRING

100 års-jubileet ble feiret i oktober ifjor med en festgudstjeneste i den vakre St. Servitenkirche i Wien. Hovedcelebrant var erkebiskop av Wien, kardinal Christoph Schönborn. Han understreket hvor viktig det er å omsette Skriftens ord i praksis, slik Caritas Socialis har gjort i hundre år.

Blant inviterte deltakere var norske Frøydís Gustavsen, som har skrevet en oppgave om Hildegard Burjan for studiet Katolsk Sosiallære på Menighetsfakultetet. •

1 NORGE

Alle messer innstilles

► 12. mars ble smittevernstiltakene for hele det katolske Norge offentliggjort på katolsk.no. Alle messer innstilles og messeplikten opphøres inntil palmesøndag. All sosial aktivitet før og etter messefeiring innstilles også. – Vit at Kirkens prester ber for dere, de syke, helsearbeidere og utsatte grupper, sier biskop Bernt I. Eidsvig i uttalelsen. Sogneprest, menighetsråd og de troende oppfordres til å følge årvåkent med på – og respektere – de lokale myndigheters råd og tiltak. Det oppfordres også til bønn og åndelig kommunikasjon, på egen hånd eller sammen med familien, inntil messefeiringen igjen tar til. Følg katolsk.no for nyere oppdateringer.

2 OSLO

INSPIRATIO 2020: ET MØTE SOM LEGER

► Hvert år arrangerer Norges Kristelige Legeforening *Inspiratio* – «en årlig møteplass, der leger kan få inspirasjon og utrustning til å ha Jesus som kilde og forbilde i sitt liv og sin legegjerning». Årets arrangement ble avholdt 28. februar – 1. mars. Ett av temaene som ble tatt opp var «Hvordan vinne kampen mot dødshjelp». – Temaet er aktuelt, så det er noe vi bør engasjere oss i, sier Åshild Vege, norsk lege og katolikk. Programmet besto også av bibelundervisning og andre interessante foredrag, f. eks. «Kristen og lege eller kristen lege»? – Hver dag startet med morgenbønn. Samtaler om det som er vanskelig i livet, både som lege og som menneske, setter jeg høyt.

Norge rundt

2 OSLO

Det er så stille, midt i travleste Oslo

► Kararinhjemmet i Oslo har stengt gjesteavdelingen frem til over påske. – Det er jo en litt uvirkelig situasjon, sier sr. Anne Bente Hadland priorinne ved Sta. Katarinhjemmet. Det er mye å tenke på og som må organiseres, men samtidig er det uvant stille i huset. Men ikke bare hos oss. Det er stille rundt oss også, vi som bor i tettbebyggelsen kloss opp til en av Oslos travleste handlegater. Nå har vi sjansen til å erfare litt av dette i solidaritet med dem som av ulike grunner ikke kan komme til kirken selv om de gjerne ville. Sr. Anne Bente oppfordrer alle til å be – gjerne mer enn før! Allehelgenslitaniyet har gjennom tidene vært brukt mot pest og sykdommer. Rosenkransen er også en fin ting å starte med.

3

2

5

4

3 TAUTRA

NÅ STARTER BYGGINGEN AV NYTT KLOSTERBYGG

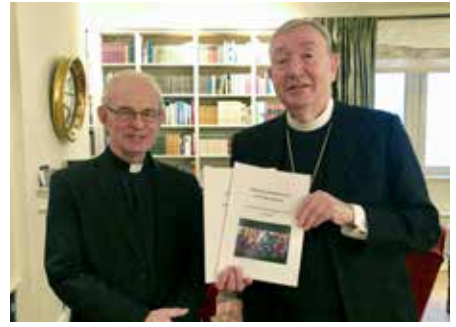
► Søstrene på Tautra fikk rammetillatelse til bygging av ny klosterfløy før jul 2019. Og før jul skal fløyen stå ferdig. Den milde vinteren har foreløpig spart øya innerst i Trondheimsfjorden for tele, så i uke 7 tok arbeidet på anleggsvei til. 25. mars 2020 har søstrene lagt bak seg 21 år i Guds tjeneste på Tautra. Veksten på innsiden av klostermurene skaper behov for mer plass. Nyfløyen har vært under planlegging i snart to år:

– Vi vokser raskere enn vi kunne tenke oss. I løpet av et par tiår vokser vi oss også sammen, hvilket betyr at vi alle sammen forandrer oss, sier sr. Hanne-Maria Berentzen.

4 TROMSØ

Visitas i Tromsø stift

► Pater Piotr Jacek Krupa MSF, den nye provinsialsuperior (valgt 25. april 2019) for Den polske provins av Misjonærene av Den Hellige Familie, visiterte MSF-virksomheten i Tromsø stift 15. – 19. desember 2019. Tirsdag 17. desember 2019 ble det avholdt MSF-huskapittel. Onsdag 18. desember 2019 hadde den nye provinsialsuperior møte med biskop Berislav Grgić.

1 NORGE

Ny giv for de katolske skolene

Visste du at det går ca. 1400 elever på katolske skoler i Norge idag? Nå har et utvalg ledet av mgr. Torbjørn Olsen tatt for seg spørsmålet om de norske katolske skolenes fremtid. Tydeligere styring og mer kompetanse er svaret. Gjennom 13 viktige år i oppveksten er skolen, ved siden av familien, barnets eller ungdommens viktigste livsramme. Gjennom at vi driver skoler, kan vi med vårt tros- og verdisyn, vår menneskeforståelse og vår lange tradisjon være med på å gjøre disse ramme så god og tjenlig som mulig, sier mgr. Olsen, som også gjør oppmerksom på at Den katolske kirke har drevet skoler i hele verden lenge før det ble vanlig at det «sekulære» samfunnet påtok seg slike oppgaver. Utvalget han ledet har slutført sitt arbeid, og fredag 6. desember 2019 overleverte mgr. Olsen innstillingen «Fremtidig styring av de katolske skolene» til biskop Bernt I. Eidsvig.

5 KRISTIANSAND

16 prosent flere i gudstjeneste

Mens tendensen i resten av landet er at færre enn før går i kirken på søndag, går det motsatt vei i Kristiansand. Det sørger katolikker og frikirkegjengere for. Ifølge en undersøkelse avisa Dagen, gjennomført blant 44 menigheter og kristne organisasjoner, har gudstjenestedeltagelsen i Kristiansand økt fra 5712 personer i gjennomsnitt hver søndag i 2008 til 7663 i 2018. Det er en økning på hele 16 prosent på ti år. Tallene viser at Den norske kirke går merkbart tilbake i Kristiansand, slik tilfellet er også i resten av landet. De andre kirkene i byen vokser imidlertid så sterkt at kirkebesøket til sammen øker: Katolikkene hadde i snitt 380 deltagere hver søndag i 2008, men hele 700 i 2018, mens frikirke-menighetene har økt fra 3 013 til 4 594 deltagere hver søndag i samme periode.

1 USA

Bryant var trofast katolikk

► Basketball-legenden og tidligere Lakers-spiller Kobe Bryant døde i et helikopterkrasj sammen med sin datter og syv andre personer den 26. januar. Bryant var katolikk, og ble observert i bønn inne i den historiske kirken Our Lady Queen of the Angels utenfor Los Angeles samme morgen som ulykken skjedde. Bryant gikk ofte til messe. -Men da satt han bak i kirken, slik at hans nærvær ikke skulle distrahere folk fra å fokusere på Kristi nærvær, skriver biskop Timothy Freyer på Facebook.

2 STORBRITANNIA

Nye tester fører til flere aborter

► Ny statistikk i Storbritannia viser at mer eksakte tester for fosterdiagnostikk fører til at det fødes færre barn med Downs syndrom. I områder der de nye metodene ble brukt, var antall barn født med Downs syndrom falt med 30 prosent, mot ni prosent i andre områder. Nyheten har medført protester mot den engelske regjeringens planer om å innføre de genetiske testene i flere områder. (The Tablet)

Verden rundt

3 CANADA

Canadas biskoper protesterer

► Canadas katolske bispekonferanse er dypt bekymret for den canadiske regjeringens forslag om å utvide kriteriene for døds-hjelp og assistert selvmord til også å omfatte mennesker som ikke er døende. Regjeringen planlegger å åpne for døds-hjelp også for tenåringer, psykisk syke og psykisk funksjonshemmede. Bispekonferansen mener regjeringen opptre partisk. «Lidelse og død er skremmende, og instinktet om å unngå smerte er universell. Men eutanasi og assistert selvmord er ikke svaret,» skriver erkebiskop Richard Gagnon av Winnipeg på vegne av bispekonferansen. (Crux)

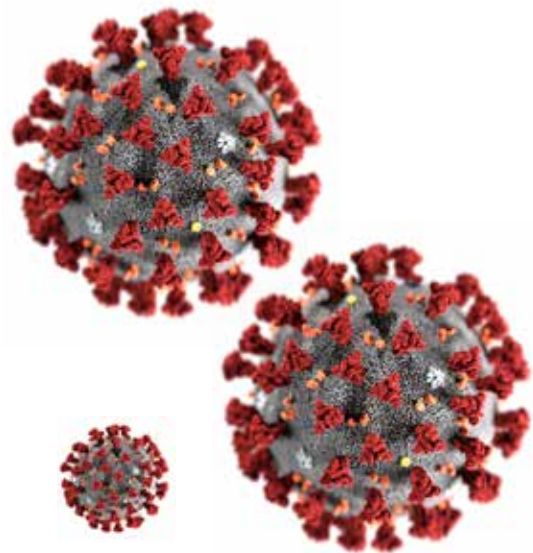
KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 AFRIKA

Farligere å være misjonær

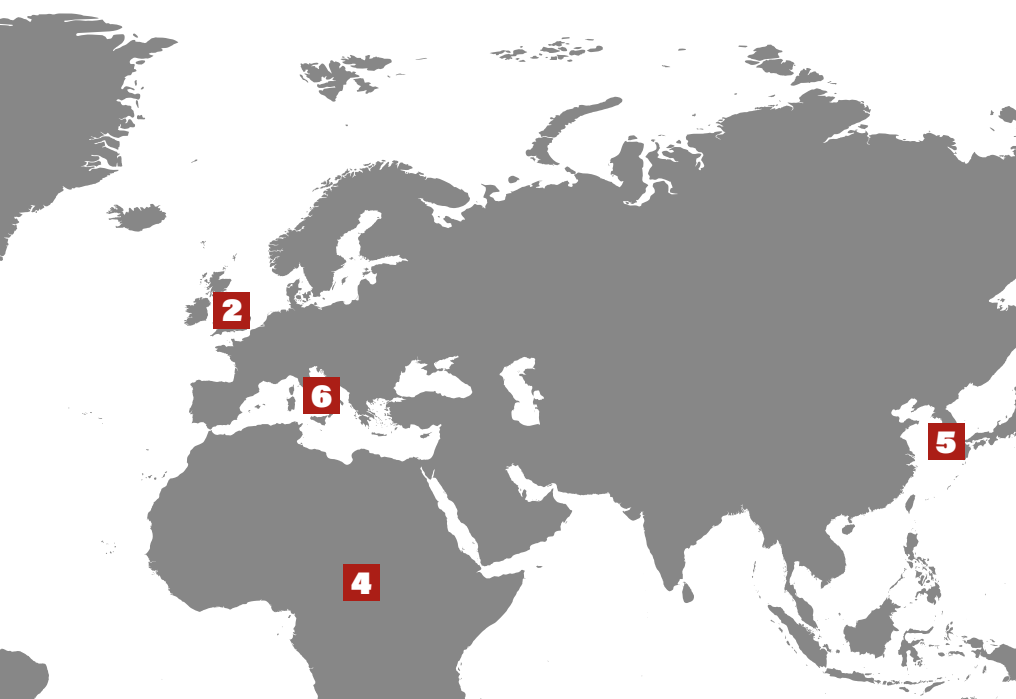
► Ifølge en rapport fra Agenzia Fides blir det stadig farligere å virke som misjonær. I 2019 ble 29 katolske misjonærer myrdet, 18 av dem var prester. Flest blir drept i Afrika. Der ble 15 drept i 2019, 12 av dem var prester. Mange av de drepte arbeidet med utdanning, helse og menneskerettigheter for migranter, kvinner og barn. Ifølge Agenzia Fides er drapene ikke nødvendigvis et uttrykk for hat mot troen, oftere et forsøk på «sosial destabilisering.» Rapporten tar også opp en økning i angrep på kirker, hellige statuer og på gudstjenester. (The Tablet)

6 VATIKANET

Liturgisk feiring uten deltagere

► Vatikanet meddelte i midten av mars at all liturgisk feiring i den stille uke vil foregå uten fysisk nærvær av de troende på grunn av korona-epidemien. Frem til den 12. april vil dessuten pavens Angelusbønner og audienser kun være tilgjengelige via direktesendinger og on-demand, på Vatican News hjemmeside og på Youtube. Paven vil fortsette de direktesendte morgenmessene fra Sankta Marias kapell. (Vatican News)

5 SØR-KOREA

STADIG FLERE DØPTE

► Det døpes stadig flere katolikker i Sør-Korea. De siste 20 årene er det 50 prosent flere døpte. I 1999 var det 3,9 millioner katolikker i landet, i 2018 5,8 millioner, det vil si totalt 11 prosent av befolkningen. Tallene for kirkebesøk, ekteskap og seminarister er imidlertid gått noe ned i samme periode, selv om Sør-Korea sendte ut tre ganger så mange misjonærer i 2018 (1083 prester) sammenlignet med 1999. (Agenzia Fides)

6 VATIKANET

Første kvinnelige toppdiplomater

► Pave Frans har utnevnt den første kvinnelige toppdiplomaten i Vatikanstaten. Dr. Francesca Di Giovanni (66) tiltrer i en nyopprettet stilling som én av to viseutenriksministre. Di Giovanni har jobbet i Vatikanets statssekretariat i 27 år. Hun er spesialist på områder som migranter og flyktninger, internasjonal humanitær rett, kommunikasjon, internasjonal privatrett, kvinners situasjon og turisme. – I verden i dag må man aldri bli trett av å oppmuntre til dialog på alle plan, og alltid søke diplomatiske løsninger, sier den nye toppdiplomaten. (Vatican News)

Reisebrev fra Zambia

Hjelp til selvhjelp nytter

Landet ligger langt unna, men man møter den samme type humor der, og folk er opptatt av det samme som vi i Norge.

Ved ankomst til Gardermoen pakket jeg bort vinterjakka, og lurte på om jeg kunne oppbevare den på flyplassen. Jeg kom nok ikke til å bruke den før retur til Norge en god uke senere. Fra tre kuldegrader opplevde jeg en temperaturøkning på 30 grader ved ankomst i Lusaka, Zambia. Reisen tok ett døgn – fra dør til dør.

Jeg har alltid med meg joggeskoene når jeg drar på reise. Gjennom å løpe i gater og krikker og kroker, får man et annet bilde av området, og man får større mulighet til å gli inn i hverdagslivet og kommunisere med lokalbefolkningen, samt se steder man ellers ikke ville opplevd, på godt og vondt.

BEDRE STILT ENN NABOLANDENE

Zambia ligger langt unna Norge, samtidig som man opplever at man møter samme type humor, og at personer er opptatt av det samme som i Norge. Landet er tilsynelatende bedre stilt enn mange av sine naboland. Sammenlignet med trafikken i Kampala i Uganda, hvor jeg var for to uker siden, virker det som om hovedstaden Lusaka er mer organisert og at man tar mer hensyn til andre i trafikken. Det er store kjøpesentre, og man kan spise på internasjonale restauranter, slik som man ser i øvrige land i verden. Flotte Mercedeser og BMWer kjører rundt med musikken på høyt volum.

Det er først når man kommer seg ut i distriktene at man ser at landet er preget av en overveldende fattigdom. Der er innbyggerne stort sett overlatt til seg selv. Kontrastene som

Tobias Wilbers,
programkoordinator
i Caritas Norge.

“
Det er først
når man
kommer seg ut
i distriktene
at man ser
at landet er
preget av en
overveldende
fattigdom.

”

økonomisk ulikhet gir, er enorme. Fire av ti barn sulter. Paradoksalt nok er deres foreldre selv matprodusenter – småbønder på den zambiske landsbygda. Klimaendringene har gjort livet enda vanskeligere for dem. Hele åtte av ti zambiere på landsbygda lever i fattigdom.

Ved utgangen av 2019 ble landet nok en gang herjet av en langvarig tørkeperiode som har gått kraftig ut over jordbruket. I Norge presenteres problemstillingen i et mer turistvennlig format: De kjente Victoriafallene i sør har de siste månedene omtrent ikke hatt vannføring. Bildene av det enorme fossefallet som i dag er som forvandlet til en liten sildrende bekk, har gått jorden rundt. De direkte konsekvenser av tørken, ifølge Caritas Zambia og FN, er at 2,3 millioner mennesker sulter i sør-Zambia. Denne situasjonen forverres dag for dag inntil regnet kommer igjen, nye frø kan såes og nye avlinger høstes.

CARITAS-PROSJEKTET

Caritas Norge har i dag et matsikkerhetsprosjekt for småskalabønder i tre bispedømmer i nordlige Zambia. Prosjektene bidrar til økt produksjon og klimatilpasset dyrking som gir økte og stabile inntekter til familiene. Enkle grep som vanningsystemer, tørkeresistente frø, roterende avlinger, diversifisering av

FISK: En av fiskedammene som deltakerne har gravet ut etter å fått trening i fiskeoppdrett av Caritas-programmet.

menighet, ca. to timers kjøring nordøstover fra Mpika. Vi bruker nærmere en time på å kjøre de siste 11 kilometerne, på noe som til tider minner om en bilvei, og i andre øyeblikk et er lite tråkk i gresset. Jeg fikk snakke med innbyggerne i Katibunga, samt besøke noen av deres grønnsakshager, fiskedammer og bihold. Det var positivt å se at flere av kvinnene nå livnærer seg selv og er dermed ikke like avhengig av deres ektemenn, der de dyrker tomater, soya, peanøtter, løk og mais. Flere hadde gravet egne fiskedammer, hvor det nå svømmer små fisk rundt, som forhåpentligvis skal vokse seg store og kan skape inntekter for eierne. Det var også rikelig med jordbruksproduksjon. Dessverre sliter bønderne her med markedstilgang, noe som er forståelig gitt den dårlige infrastrukturen ut av landsbyen, samt avstanden til markeder.

Det positive er at lokalbefolkningen har fått gjennom at det skal settes opp en mobilmast ved den lokale skolen. Dette vil gjøre det enklere for dem å selge sine produkter. I tillegg bygger Caritas varelagre hvor produsentene har mulighet for å mellomlagre deres produkter på veien til markedet. Det er harde kår her på den zambiske landsbygda, men håpet og pågangsmotet er stort. Det er spesielt gledelig at det rapporteres om stadig flere barn som går på skolen, og får muligheter til å skape en fremtid for seg selv og de neste generasjoner.

DET NYTTER

Vi ser at tiltakene nytter, der hjelp til selvhjelp er et gjennomgående prinsipp og der lokalbefolkningen selv går sammen og krever sine rettigheter og jobber strukturert for bedre infrastruktur og tilgang til offentlige tjenester.

Etter å ha lest dette er kanskje Zambia litt mindre fjernt for den norske leseren? •

↑ **BØNDER:** Caritas i landsbyen Katibunga, sammen med deltakere på matsikkerhetsprogrammet, som også viser frem hva de har dyrket. Bønder har også formet låne- og sparegrupper, som hjelper dem med å spare penger og gjøre større nødvendige investeringer.

↙ **FINANSIERER SKOLEGANG:** Theresa Chanda med døtrene Shakhinah, Racheal og Veronica Bwalya. Theresa er en av flere småskala jordbrukere som har fått støtte fra Caritas. Hun har til sammen syv barn og dyrker i dag tomater, jordnøtter, aubergine, gresskar og solsikkeplanter. Hun selger også grønnsaker videre, og finansierer med dette skolegangen for barna.

avlinger med forskjellige innhøstingssykluser og tilgang til mobilteknologi, utgjør en enorm forskjell i familieøkonomien. Med Caritas' hjelp er disse bønderne også mye bedre rustet til å håndtere effektene av et klima i endring.

Denne gangen besøkte jeg Caritas Mpika, som ligger en ti timers biltur fra Lusaka. Her kjører man langs grensen til DR Kongo, hvor Caritas også arbeider, på vei opp mot Tanzania. Bispedømmets innbyggere baserer seg i stor grad på jordbruk, hvor man ser alt fra små kjøkkenhager til større jorder hvor lokalbefolkningen i stor grad jobber manuelt, med enkle verktøy. Over 70% av befolkningen i Mpika sies å leve under fattigdomsgrensen.

BESØK I MENIGHET

Jeg fikk muligheten til å besøke Katibunga

Navn: Sarah Hanna

Alder: 39 år

Yrke: Skiftleder

Fra: Irak, Bagdad, men har bodd i Norge i 15 år.

- Hvilken rett vil du anbefale til ukens søndagsmiddag? - Jeg ønsker å anbefale den irakisk vri-en på retten dolma, som er drueblader fylt med ris, tomatsaus, krydder, sitronsaft og kjøttdeig.

- Hvorfor anbefaler du denne retten?

- Fordi jeg tror den er godt likt både av voksne og små. Det er også en rett som er fin å servere på søndager, da man har mer tid til å tilberede maten og familien kan komme sammen rundt et kvalitetsmåltid.

- Burde man servere denne retten til en spesiell tid eller anledning? - I Irak er det fri fra skole og jobb på fredager, så det er vanlig å servere dolma denne dagen. Det er nemlig viktig at man har god tid, for det tar ca. 2,5 time å tilberede retten. Dolma må også serveres fersk, altså samme dag som man lager den. Det tradisjonelle er å servere dolma ved spesielle høytider som et supplement til andre retter.

- Hvordan er matkulturen i Irak? - Når man inviterer folk på middag, er det vanlig å servere dolma eller biryani. Er det ekstra store begivenheter, er mat en viktig del av feiringen. Da begynner man å kokeleire natten før, fordi det serveres alltid flere enn en rett, og det tar lang tid å lage dem. På menyen er det ofte et helstekt dyr eller pacha akkompagnert av dolma, biryani og kupa med couscous.

- Hvilke ingredienser bruker man mest? - Svart pepper er veldig viktig. Det brukes i nesten alle retter. Så er det en krydderblanding som er mikset sammen med en blanding av kanel, forskjellige sorter pepper og kardemomme.

- Har du et matminne du husker spesielt godt og som du ønsker å dele? - Sist sommer var jeg i USA og besøkte en del av familien. Da vi skulle dra, ble det arrangert en avskjedsfest. Som nevnt er mat en viktig del av all feiring. Under festen var sønnen min veldig sulten, men også veldig trøtt. Han fikk servert en del av en tradisjonell rett som heter pacha. Det er en bit tarm fylt med ris, hvitløk og svart pepper. Så sovnet han med den i hånden, og det var veldig komisk.

Irakisk dolma

Gjør som de gjør i Irak: Bytt ut fredagstacoen med fredagsdolma – eller server den til slekt og venner på søndag. Garantert suksess!

VED KATHRINE LÅVER

Fylte vinblader

DU TRENGER 5 (PERSONER)

500 g drueblad
300 g ris
400 g kjøttdeig
1 ss svartpepper
1 ss salt
2 dl sitronsaft
3 ss tomatpuré
1 boks tomat saus
1 dl olje
1 hvitløk
1 ss rød pepper
2 løk
2 dl vann

SLIK GJØR DU:

Start med å legge vinbladene i bløt i kaldt vann i om lag 20 minutter. Dette gjøres for å trekke ut saltet.

Kutt løk og hvitløk i små biter.

Bland deretter sammen alle ingrediensene, unntatt druebladene, til en farse.

Plasser en teskje av farsen på et drueblad. (Fyller du dem for mye, går de i stykker under koking). Rull så bladet sammen på samme måte som en vårrull. Plasser rullene i en gryte. Hell over 2dl vann og plasser en tallerken oppå slik at alt presses litt sammen og holdes på plass.

Rullene skal så kokes forsiktig i 40 min. Pass på å koke dem riktig slik at de ikke går i oppløsning.

Når rullene er ferdig kokt, tar du ut tallerkenen og heller av vannet. Rullene legges deretter direkte over på serveringsfat. Press over sitronsaft og serverer.

JORDBÆR OG BOT

Hans føde er at vi, på alle mulige måter, vinner sjeler for ham for at de må bli frelst og prise ham i all evighet.

TEKST: **SR. HEDVIG SOPHIE** AV KRISTUS KONGEN OG MARIAS UPLETTEDE UNNFANGELSE, KARMELITTKLOSTERET **TOTUS TUUS**, TROMSØ
ILLUSTRASJON: **MALGORZATA PIOTROWSKA**

En sommerdag ble det servert jordbær. Velgjørere hadde gitt oss bær i store mengder, og alle fikk hver sin kurv med deilige, solmodne jordbær på plassen i refektoriet. *De sparer jeg til i kveld*, var den første tanke som slo meg. *Da kan jeg nyte dem i fred og ro – med sukker og fløte*, for det hadde vi også i huset. Slik skulle det imidlertid ikke gå. Jesus hadde forberedt en annen gave.

Kvelden kom, og idet jeg skal avslutte mitt arbeid på kjøkkenet, kommer en medsøster inn. Hun begynner å stille meg en hel del spørsmål, ganske så meningsløse etter mitt skjønn, og stemningen begynner snart å surne. Jeg er i stand til å beherske meg, ja, jeg ser på henne med velvilje. Men evnen til å utvise tålmodighet synker faretruende de neste minutene, og til slutt sprekker jeg. Ordene er ikke mange, men sterke nok til å kutte enhver relasjon. Min medsøster forsvinner og en slags fred senker seg igjen over kjøkkenet. Men noe gjærer i samvittigheten. Ganske fort innser jeg: Her feilet du, her manglet Jesu nærvær i både tanker og ord. Du så ikke din medsøster, du var ikke lydhør for det hun hadde på hjertet – det som lå bak ordene hennes. Du tok deg ikke tid til det lille øyeblikket av stillhet som forener deg med Jesus, du glemte noe av det mest grunnleggende hl. Teresa av Jesus lærer sine karmelittnonner – ydmykhet, frigjorthet og søsterlig nestekjærlighet. Spørsmålet meldte seg straks: *Hva nå?* Be om unnskyldning kunne jeg ikke, på det daværende tidspunkt ville det bare forverre situasjonen. Men jeg var fullstendig klar over at jeg *måtte gjøre godt igjen for våre synder*, slik vi hver dag ber til Ters i fastetiden. Jeg fortsatte mitt arbeid, men forble i en lyttende stillhet; jeg ba om et svar, jeg ba om at Jesus selv skulle vise meg veien videre. Og svaret kom, stille: Du skal nyte dine jordbær i kveld, men uten sukker og fløte!

VI NÆRMER OSS FEIRINGEN av Herrens Påske der vi på ny kan få gjennomleve hans frelsesverk, der Gud, sier Paulus, *ved Kristus forsonte oss med seg selv og – fortsetter han – ga oss forsoningens tjeneste*. Når vi selv gjør bot er det viktig å huske dette – at vi ikke kan gjøre noe av egen kraft, men også det at han har gitt oss å ta del i sitt frelsesverk. Ja, som Jesus kan vi velge å sitte ved syndernes bord idet vi frivillig tar på oss bot for andres synder.

Å gjøre bot for andres synder, er da det mulig,

spør vi kanskje? Må ikke enhver gjøre opp sitt eget bo? Spørsmålet gjør at vi treffer et viktig punkt i begrepet Kirke – de helliges samfunn. Et samfunn Josef Ratzinger omtaler som *«Det eukaristiske fellesskap, som ut fra Herrens legeme forbinder de spredte kirker over hele verden til én Kirke; ... de personer som gjennom Guds ene, hellige gave er forenet og helliget seg imellom»*. Ingen kan være kristen for seg selv, kristendommen er i sitt vesen fellesskap, der vi har del i de andres hellighet, men også i deres synder. Så blir det klart for oss at vi også har et ansvar for hverandre, et kall til å være der for den andre. Slik vi ofte bærer hverandre frem for Gud i våre bønner, kan vi likeledes helliggjøre og fornye Kirken gjennom vår frivillige bot. Forenet med Jesu ene offer kan vi bære frem for Gud dem som selv ikke er i stand til å erkjenne sin skyld, eller er fristet til å unnlate å se den. Ja, selv de som er overbevist om at det ikke er behov for soning.

Vi ønsker oss en vakker Kirke, en ren og uplettet Kirke, en Kirke som er Gud til behag. I de daglige små og beskjedne avkall kan vi ta del i dens helliggjørelse. Lille Therese sier det på sin egenartede måte: *«Jeg har ingen annen måte å uttrykke min kjærlighet på enn å strø ut blomster, det vil si å ikke unnlate å gjøre et eneste lite offer; et blikk, et ord – å utnytte alt, selv de minste ting, og å gjøre det av kjærlighet .... Ja disse ubetydelige ting vil bringe deg glede, og de vil få den seirende Kirke til å smile når den tar imot mine blomster, plukket med kjærlighet. Og når de glir mellom dine guddommelige fingre, Jesus, vil den himmelske Kirke leke med sitt lille barn, og derfor vil også den strø ut disse blomstene som ved din guddommelige berøring nå har fått en uendelig verdi. Den himmelske Kirke vil strø dem ut over den lidende Kirke for å slukke flammene som piner den, og den vil kaste dem over den kjempende Kirke så den kan vende seierrik hjem!»*

HVA SÅ MED JORDBÆRENE? De ble fortært uten tilbehør som bot for egen skyld, men hendelsen kastet også nytt lys på hvilken kraft det ligger i den bot man frivillig tar på seg. Ikke lenge etter ble denne tanken bekreftet i encyklikaen *Paenitentiam agere* av hl. Johannes XXIII: *«Ingen vavrere, mer ønskelig skjebne kunne tilfalle oss enn å bli gitt del i det verk hvis mål er den evige frelse for mennesker som altfor ofte har veket bort fra sannhetens og dydens vei»*.

Og smaken? Himmelsk! •

996 ÅR MED SØNDAGSFRI

Høsten 2014 var jeg i den mektige katedralen i Rouen for å feire 1000-årsjubileet for Hellig Olavs omvendelse og dåp. Ikke noe annet menneske har hatt en så avgjørende betydning for Norges historie som Olav Haraldsson. Ingen andre har forandret Norge mer enn ham.

OG ALT DETTE STARTET I ROUEN, der et ivrig kongsemne møtte sin overmann: Kristus Kongen. Kristningen av Norge var allerede i gang lenge før dette, men tenårningen Olavs omvendelse skulle bli «*selve dreiepunktet for den store mentalitetsendringen i Nord-Europa*», som Dom Alois Brodersen Can. Reg. sa det i sin preken i den store katedralen i Rouen, på 1000 års-minnedagen for Hellig Olavs omvendelse, 16. oktober 2014.

1001 år før det, høsten 1013, kom den 18 år gamle Olav Haraldsson hit, til Rouen, med den mektige vikingflåten sin. Den hedenske, suksessrike vikinghøvdingen var gjest hos normannernes kristne hertug Richard II, der en vekkelse var i gang. Gjennom et helt år fikk Olav grundig, kristen trosopplæring fra Richards bror, erkebiskopen, noe som kulminerte i omvendelsen i 1014. «*Straks Olav hadde fattet troens sannhet, løp han til dåpens bad*», forteller Kirkens gamle tidebønn.

Under trosopplæringen i Rouen fikk Hellig Olav innprentet at hvert menneske – mann eller kvinne, barn eller voksen – hadde en uendelig verdi, fordi de var skapt i Guds bilde og frelst ved Jesus Kristus. Dette menneskesynet var på fullstendig kollisjonskurs med det norske. Det rådende rettsprinsippet her til lands kunne oppsummeres i tre ord: Den sterkestes rett.

Den katolske forfatteren, politikeren og historikeren Lars Roar Langslet (1936-2016) skriver: «Etter alt å dømme har han trodd at den kristne tros lære var selve Sannheten, og han selv var dens redskap, ikke omvendt. Da han dro hjem til Norge, var det i bevissthet om at han hadde et kall.»

OLAV HADDE EN BRENNENDE IVER for kristentroen og Kirken. Bedre enn oss forstod han at uten rikskongedømmet ville ikke kristentroen ha fnugg av sjanse til å bli noe mer enn en tynn hinne over et ugudelig ættesamfunn der den sterkestes rett regjerte, fremholder pater Olav Müller SS. CC. (1924-2018), i sin glitrende, lille bok «Olav den hellige – Olav Haraldsson» (St. Olav forlag).

Moralen i det norske ættesamfunnet var tvers gjennom

relativ og vinglete, uten andre moralske rettesnorer enn egen ære og ættens fremgang.

ÆTTENE RÅDDE, og ættehøvdingene gjorde akkurat som de ville. Jo lengre ned på rangstigen du stod, jo mindre verdi hadde du. Kvinner ble tvangsgiftet, uønskede barn ble satt ut i skogen for å dø (*utbyrd*), og de fattigste hadde ikke en gang samme livsrett som andre. Prøv bare å google «gravgangsmenn og barkebrødstider». Det enkelte mennesket hadde minimal verdi.

Det var utenkelig for Hellig Olav å styre riket sitt etter disse inhumane prinsippene. På Mostratinget på Moster i 1024 innførte han og biskop Grimkjell kristenretten i Norge. De nye, kristne lovene innebar en humanisering av samfunnet der individet ble oppgradert på bekostning av ætten. Den kristne samfunnsrevolusjonen rystet det brutale ættesamfunnet i grunnvollene.

DE NYE, KRISTNE LOVENE hadde revolusjonerende innslag som bærer i seg en brodd også til vår samtid, tusen år etter. Sigrid Undset sier det slik: «Mot foreldrenes rett til å skille seg av med et uvelkomment barn ved å sette det ut straks etter fødselen og la det omkomme – en rett som hedninger alltid vil innrømme at foreldre har – setter St. Olavs lov barnets rett til livet, fordi det er Gud som har gitt det livet [...] Det nye sedelighetsbegrep hevder at ekteskapet er uopløselig, at ekteskap er ikke noe ekteskap uten at også bruden – ikke bare brudens giftingsmenn – gir sitt ja-ord, og at mannen skylder sin hustru troskap...»

Og Langslet fortsetter: «Kristningen utløste det sagæne kaller *sidaskiptit*, «sedeskiftet», overgangen til nye normer og seder, til en ny kulturform med nye verdimål. Et annet Norge ble til.»

Takket være Hellig Olav tok Norge steget fra å være et splittet, hedensk og lovløst ættesamfunn til å bli et samlet kristent land med statsmakt og lovregulering. Kristenretten var kjent som «St. Olavs lov» i århundrer etter reformasjonen, og den er grunnlaget for det lovsystemet vi har i dag.

De kristne lovene medførte at blodhevn, ættehevn, ble ulovlig. Det ble også strengt forbudt å sette uønskede barn ut i skogen for å dø. Treller skulle frigis. Tvangsekteskap og polygami ble forbudt. Det ble bygd opp omsorg for syke og fattige. Og til sist: Hviledagen skulle helligholdes.

996 ÅR ETTER MOSTRATINGET har vi fortsatt søndagsfri

RAGNHILD HELENA AADLAND HØEN (f. 1976) er kommunikasjonsrådgiver, skribent, fembarnsmor og samfunnsdebattant. I 2008-2015 arbeidet hun som kateket i St. Paul menighet i Bergen. I 2012 startet hun bloggen www.stasunniva.blogspot.no, som er en av Norges mest leste katolske blogger.

i Norge, selv om søndagen er under hardt press. Ennå har ikke de ellers så allmektige markedskreftene fått lov til å råde også over livsrytmen vår. Fremdeles har vi søndagens store gaver som ble gitt oss i 1024: En felles livsrytme. Hvile. Ro i sjela. Tid sammen. Tid til å gå i messen. Tid i skaperverket. Tid til Skaperen. Tid til å bli gjenskapt (*re-kreasjon*).

Ting henger sammen. Ikke siden førkristen tid har så få av barna i Norge blitt døpt som i fjor. Når folk glir bort fra kristentroen, får det også konsekvenser for lovene. De minste og svakeste av oss er allerede fratatt den mest grunnleggende retten av alle: Retten til å leve. «Utbyrd» har gjenoppstått som et ukontroversielt velferdstilbud på helsevesenets menyliste. Den sterke brutale og absolutte makt over den svake er gjeninnført, og det anses som politisk ukorrekt å påpeke det.

«Hvor står Den norske kirke i alt dette?» spurte Langslet i sitt Olsokforedrag i 2012 (gjengitt i hans bok «Tanker om tro», St. Olav forlag). Han svarte: «Jeg vet ikke om den står. Den applauderer selvsagt ikke det nye sedeskiftet, men også den glir mot det politisk korrekte. De som protesterer iherdig, blir avfeid som gammeldagse. De fleste er tause. [...] Jeg forstår redselen for å såre og skape uvilje, men det var en redsel Vår Herre ikke hadde.» Det var en redsel Hellig Olav heller ikke hadde.

HELLIG OLAVS LOV anerkjente de svakes rett til liv og verd og beskyttet dem mot de mektiges vilkårlige overgrep. Det medførte at stormennene ikke lenger fikk herje som de ville. Dermed rev Olav Haraldsson maktgrunnlaget vekk under føttene på seg. Han gjorde fiender av mektige folk som ellers naturlig kunne blitt hans venner – fiender som slo ham til jorden på Stiklestad 29. juli 1030.

Det er likevel ikke for sitt liv at Olav regnes for å være hellig, men for sin martyrdød. Han døde for Norge som en kristen nasjon, for den svakes rett til liv og verd. Han døde for Kristus – for den levende, kristne troen han hadde forkynt.

«Martyrenes blod er Kirkens såkorn», sa kirkefaderen Tertullian. Biskop Bernt Eidsvig sier om Hellig Olav: «Da han førte sin lille hær til kamp på Stiklestad, visste han at det meste tydet på at han ville tape slaget. Håp og tro og kjærlighet fikk ham til å skue videre. Han godtok å være Guds såkorn i Norges jord.»

Martyrene er alltid Kirkens såkorn. Sigrud Undset

skriver om hvordan Hellig Olav var «sædkornet som ble valgt til å legges i Norges jord, fordi det passet til jordsmonnet og været her». Det var ikke et foredlet såkorn, men primitivt og kraftig og næringsrikt.

Langslet sier det slik: «Aldri har noen norsk manns død fått så store ettervirkninger. Og et stort nederlag har aldri utløst en så stor seier. Alltid siden har Norge vært et samlet land, og etter Olavs død kom det ikke ett tegn på tilbakefall til den hedenske kulten.»

Pater Per Bjørn Halvorsen O.P. (1939-2007) skriver: «Denne tro som var så sterk i kong Olav, har da også for all tid etter ham preget vårt land og folk. Måtte den også i fremtiden fortsette å vise slik styrke.» Det er også min bønn.

OLAV ER INGEN FROM SKRIVEBORDSHELGEN. Han er vår bror. «Olav er nettopp en helgen av kjøtt og blod, et ordentlig levende menneske, med feil og svakheter, nettopp et ekte menneske, som viser oss at Jesus Kristus er kommet for å frelse syndere – og at Han er mektig til å gjøre nettopp det» sa Dom Alois Brodersen i katedralen i Rouen under tusenårsjubileet.

Olavs omvendelse til en sann og dyp kristen tro gjorde at folket kjente igjen Jesus i ham. Det var det som gjorde ham til en helgen og til et lysende forbilde for kristne – ennå i dag. Tingen er: Når til og med vikingen Olav Haraldsson kunne bli hellig og *helt Guds*, er det håp for oss alle.

JESUS UTFORDRER OGSÅ OSS til å holde troen vår og idealene våre opp for det norske samfunnet – slik Hellig Olav gjorde det i sin tid. Bli med og be for Norge. Be hver eneste dag for Norges omvendelse. Be på dine knær! Du er ikke alene i den bønnen. Du ber sammen med Sankt Olav, *Rex Perpetuus Norvegiae*, Norges evige konge, som stadig vekk ber for oss. Selvsagt gjør han det. Lars Roar Langslet skal få det siste ordet: «Når det mørkner og vi trenger hjelp, kan det ennå være styrke å vinne gjennom hans forbønn. Han var av vår slekt, norsk på godt og ondt, så han forstår oss kanskje bedre enn de fleste helgener. Han viste oss jo også, gjennom sin egen skjebne, at tilbakeslag og nederlag er ikke alltid det siste ord. Hans hjertesaker vant seier selv «om det mørkt så ut». Og det er vår tro at han fortsatt ber for oss og for Den norske kirke, for vår konge og for det landet han bar i sitt hjerte.» •

Ragnhild Helena Aadland Høen

Vandring i troens landskaper

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

NOTTO R. THELLE
STILLHETEN OG SKRIKET.
TANKER OM TRO OG EKSISTENS.
 VÅRT LAND FORLAG,
 OSLO 2019
 228 SIDER

Mystikk er en bred tradisjon innenfor kristendommen. I vår tid var denne tradisjonen svært lenge ganske marginal innenfor norsk kristendom. Det er ikke så veldig lenge siden ord som «mystikk» og «mysterium» ble møtt med skepsis fra toneangivende teologiske retninger innenfor Den norske kirke. Enten det var streng, konfesjonell lutherdom ved Menighetsfakultetet, eller en kulturåpen nyprotestantisk utgave av universitetsteologien, – i forhold til mystikken kunne ellers teologiske og kirkepolitiske rivaler møtes for å bekjempe en felles fiende.

EROS OG AGAPE

En av årsakene til denne felles fronten går tilbake til innflytelsen fra den svenske teologen Andres Nygren. Hans bok «Eros og agape» hadde utkommet i mellomkrigstiden, men var gjenstand for nærmest uforbeholden hyllest så sent som på slutten av 1960-tallet. Med en hjemmelaget barberkniv gikk Nygren løs på idéhistorien, på jakt etter kristendommens vesen. Sann kristendom var «agape»-religion, og mellom Paulus og Martin Luther hadde den knapt hatt noen representant av betydning på jorden. I tiden etter reformasjonen var utbyttet heller ikke så stort, for pietismen og andre fromhetsretninger dukket opp på protestantisk mark og evnet ikke å holde lutherdommen blankpusset. Mystikken med dens ulike varianter (samt nærmest hele middelalderen!) ble stemplet som en «eros»-religion. Og alle former for menneskelig gjensvar på Guds tiltale, enten det nå handlet om ytre fromhetspraksis, eller indre veier til Gud, ble per definisjon ansett å formørke Guds kjærlighet (agape) til oss.

I løpet av en menneskealder har bildet forandret seg. Mystikk er ikke lenger noe tvilsomt. Det «religiøse» har vendt tilbake, ikke bare i form av andre religioner, men også som en måte å betrakte kristendommen på, – som noe langt mer enn et «budskap». Og det har begynt å gå opp for stadig flere at den kristne tradisjonen ligger åpen i hele sin bredde, lengde og dybde for den som ønsker et rikere åndelig liv. Årsakene til dette paradigmeskiftet er mange og sammensatte, men i vår sammenheng kan to navn trekkes frem. Det ene er karmelittmunken Wilfrid Stinissen, som

overraskende tiltrakk seg stor oppmerksomhet i løpet av 80- og 90-tallet og oppnådde en langt større leserkrets her i Norge enn i Sverige, der klosteret hans lå. Det andre navnet er Natto Thelle, professor emeritus ved Universitetet i Oslo, som i nesten tre årtier har utgitt bøker om kristen spiritualitet, hele tiden i en åpen dialog med andre religiøse tradisjoner, ikke minst Østens religioner, som var og er hans spesialfelt som teologisk forsker.

PERSONLIGE ESSAYS

«Stillheten og skriket», som utkom i 2019, er den foreløpig siste boken fra hans hånd, og den bærer den pretensiøse men samtidig ydmyke undertittelen «tanker om tro og eksistens». Boken er ingen systematisk studie av den kristne mystikken. Den fremstår som en essaysamling av personlig karakter. Forfatteren inviterer oss til å vandre sammen med ham i troens til tider krevende landskaper, og hele tiden deler han med oss inntrykk og impulser som han selv har hatt glede av gjennom et langt liv med bøker og i dialog med mennesker for hvem troen og bønner har vært livsviktige spørsmål. Gjestfritt introduserer han oss med de mange vennene han har ervervet seg gjennom et langt liv i brytninger rundt tro og eksistens. Thelle understreker at han har få svar å gi, men håper å nå frem til oss med noen fruktbare spørsmål. Her finnes ingen «quick-fix», og heller ingen fasit til slutt, annet enn at veien går videre, eller for å låne strofen fra sangeren Ole Paus, som avrunder det hele:» det begynner å bli en bønn».

Thelle er grenseløs i sin gjestfrihet når han innbyr samtalepartnere, og han viser meg, som leser, verdien av å lytte til stemmer vi i utgangspunktet ikke nødvendigvis er enige med og heller ikke behøver å bli det. De fortjener like fullt at vi lar dem tale ut om det de har på hjertet. Og der ligger nettopp denne bokens hemmelighet. Vi møter en høyt kvalifisert fagmann som ønsker å formidle noe som ligger ham på hjertet, og som lykkes med å nå frem til oss. Eller for å benytte forfatterens egen vakre formulering: han har ønsket «å lytte i ly av Guds lyttende øre, og se i skyggen av hans blikk». En kort, men svært god definisjon av kristen mystikk. •

“
Thelle er grenseløs i sin gjestfrihet når han innbyr samtalepartnere, og han viser meg, som leser, verdien av å lytte til stemmer vi i utgangspunktet ikke nødvendigvis er enige med.
 ”

EGIL MIKKELSEN
**LOOTING OR
MISSIONING.
INSULAR AND
CONTINENTAL
OBJECTS IN
VIKING AGE CONTEXTS
IN NORWAY**
OXBOW BOOKS 2019
241 SIDER

“
**Et praktverk
med tospaltet
tekst og
massevis av
fargeplansjer
om kristningen
av Norge i
vikingtiden,
basert på egne
og kollegers
funn gjennom
de siste
hundre år.**
”

Norges kristning – gjenstand for gjenstand

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Hvilket bilde skal vi ha av våre forfedre i vikingtiden – var de djerve sjørøvere som brakte kristendommen med fra plyndringstokt ute i Europa, eller var de snarere fredelige heimebønder som tok imot kristendommen fra gode konger som Olav Tryggvason eller Olav Haraldsson den hellige? Ja, ble vi kristnet med ran eller overtaling?

ET PRAKTVERK

«Looting or Missioning» kaller arkeologen Egil Mikkelsen sin siste bok, et praktverk med tospaltet tekst og massevis av fargeplansjer om kristningen av Norge i vikingtiden, basert på egne og kollegers funn gjennom de siste hundre år. De plyndrings-tog til Lindisfarne og andre hellige steder ute som er så kjent fra historien, spiller mindre rolle her enn den «looting» som fant sted internt – ved at rester av hellige gjenstander ble røvet, i den forstand at misjonærer som hadde forsøkt å kristne oss, jagedes ut av bygda og dro sin vei – det skjedde ikke så sjelden – mot at deres gjenstander ble tatt hånd om lokalt. Derfra havnet de i graver, ofte etter den hedenske skikk å gi likene gaver med på ferden. Slik havnet misjonærenes dåpskar eller nattverdsglass, bok-pekere eller korsformede amuletter, i stumper og stykkevis i jorda – hvor altså arkeologene kan finne dem i dag. Side om side ved kristne funn. Til sammen tegner alt dette et mer variert bilde av kristningsprosessen enn de forholdsvis få skriftlige kildene vi har om dette.

En grav ved Setnes i Grytten sier mye i denne forbindelse. Her har arkeologer funnet et godt bevart relikvieskrin, deler av en bispestav, dessuten lodd og en hengeskår for dåpsvann, altså typisk kristne gjenstander, datert som irske mellom årene 700–900 (plansjer s. 76). Like fullt heter det om denne graven at den må regnes som en reaksjon mot kristendommen, en anti-kristen manifestasjon «of the old way of thinking and living against a new way of thinking» fra den stressede overgangstiden mellom hedendom og kristendom.

KRISTNINGEN TOK LANG TID

Ved å gå arkeologisk til verks strekkes tiden fremfor alt kraftig ut. Mikkelsens bok dekker årene fra 750 til 1100 – så lang tid tok det altså

å slutføre kristningsprosessen. Tro ikke at det hele var gjort med «slaget på Stiklestad»; nei, kampen mellom ny og gammel tro bølget fram og tilbake gjennom mange generasjoner. Mære kirke i Steinkjær og dens forløpere er særlig interessant i denne forbindelse, som et kraftfullt argument for å flytte kristningen bakover i tid. Atskillig bakover, faktisk.

Hvor kom de fra, de som forsøkte å overbevise oss? Mikkelsen og hans kolleger skiller mellom en keltisk innflytelse vestfra, en angelsaksisk fra sørvest, og en frankisk-tysk fra sør, fortrinnsvis via Danmark. Hellige menn fra Irland, England og kontinentet kom med sine gjenstander, noen som enkle munkes, andre som staselige biskoper, alle med trang til å omvende dette ville folket i nord – hvorpå de ble tatt imot eller jagd sin vei, alt etter som. Noen reiste steinkors, andre døpte, noen bygde kirker mens andre ønsket å drive handel eller grunnlegge egne kommuniteter. Alle hadde noe med seg – som altså ble liggende her.

Når kristningen belyses på denne måten gjennom konkrete gjenstander – tusenvis av dem, fotografert og ordnet, presentert i kontekst av hverandre og med skriftlige kilder til hjelp – da faller det også ett og annet faglig hogg. Arkeologen mener seg å ha visse fortrinn fremfor den bedrevitende tekst-leseren, selvfølgelig. Arkeologen vet der andre synser, og særlig når hun eller han forstår hva troens symboler innebærer, helt ned til den minste detalj. Skjønt – også gjenstandene må fortolkes. Kors-stykker eller brosjer, skål-rester eller snorer, rester av vekter og lodd, hva sier de egentlig? Det Mikkelsen og hans kollegaer forteller, er at kristentroen spredte seg langsomt fra vest mot øst i landet, deretter fra sør mot nord, i et mønster som gjør den ikke minst interessant geografisk sett. Skjønt fra sør til nord: Et høydepunkt i boka er historien om kong Alfred og Ottar fra 800-tallet – han med den lange reisen langs nordnorge-kysten – fokusert om Vestvågøy i Lofoten, et sted som sannelig pleide sine egne og lange forbindelser vestover.

«Looting or Missioning» inviterer oss til å være med å forklare, gjenstand for gjenstand, denne fascinerende reisen gjennom tid og rom – henimot en tro vi kan dele ennå i dag. anbefales! •

SAAD SIROP HANNA
ANDERS ARBORELIUS
**BORTFÖRD I IRAK: EN
PRÄST BERÄTTAR**
VERITAS FÖRLAG, 2019
215 SIDER

Bortført i Irak

OMTALT AV **P. ODDVAR MOI**

Dagen før jeg mottok denne boken for anmeldelse var jeg på et foredrag om det assyriske folkemordet på HL-senteret på Bygdøy. Der begynte foredragsholderen, den tyrkisk-svenske psykologen Önver Cetrez, å fortelle om sin oldefor som rundt 1915 hoppet i en brønn (for å drukne seg) sammen med sine tre barn. Hun mistet taket i det ene barnet, som så ble stående igjen utenfor brønnen, overlevde, giftet seg og ble foredragsholderens bestemor. Han snakket så videre om dette folkemordet der ca. en halv million kristne assyrere/kaldeere ble drept i dagens Irak, Iran, Syria, Libanon og Tyrkia i løpet av årene 1914-1923.

VANSKELIGE TIDER

Både før og etter dette store folkemordet har de assyriske/kaldeiske kristne hatt vanskelige perioder og opplevd mye forfølgelse. Av den grunn har mange av dem flyktet til Europa og USA, og Sverige har godt over 100 000 av dem. I Norge er det også noen, og vi har en egen kaldeisk-katolsk prest som betjener dem, p. Rooni Isshak Hanna Yousif.

Boken jeg her anmelder er den svenske utgaven av *Abducted in Iraq: A Priest in Baghdad*, University of Notre Dame Press, 2017 – på svensk: *Bortført i Irak. En präst berättar*, Veritas förlag 2019. Den forteller om hva den kaldeiske presten (biskop fra 2014) Saad Sirop Hanna opplevde i 2006.

Boken beskriver hvordan p. Hanna etter å ha feiret høytiden for Jomfru Marias opptagelse i himmelen i sin kaldeisk-katolske menighet i Baghdad, 15. august 2006, ble kidnappet ikke langt fra kirken og holdt i fangenskap i 28 dager, før han mer død enn levende ble satt fri mot løsepenger.

ENGASJERENDE

Boken er godt skrevet og engasjerende å lese; først forstod han ikke hvorfor de hadde tatt

ham, en enkel menighetsprest. Etter hvert ble han flere ganger bedt om (truet til) å bli muslim, for da skulle alle hans problemer være over. Han beskriver godt hva dette gjorde med ham som menneske og om troen på Gud, og han klarte imponerende godt å hele tiden se på terroristene som medmennesker og ikke hate dem.

Den engelske utgaven av boken som kom ut i 2017 er ganske mye omtalt og har fått flere priser. I et intervju ble daværende biskop Hanna spurt hvorfor han skrev boken, og han nevnte at det tok ham lang tid å forstå årsakene, dimensjonene og meningen bak denne opplevelsen. Det er ikke lett, sier han, å bli truet, kidnappet, skutt og drept bare fordi man er kristen! Han ønsker at kristne i forskjellige deler av verden må forstå hva kristne står overfor i hele Midtøsten og spesielt i Irak.

Dernest sier han at kristne som kommer fra Irak kan fortelle at det snart ikke er flere igjen av en av de eldste befolkningene og religiøse tradisjonene i verden. Kirken i øst, av kaldeisk og assyriske tradisjon, og dens teologiske og åndelige rikdom, er virkelig i faresonen.

PREST FOR ALLE

Til slutt er det å være prest og tjene menigheten sin en annen sak han ønsker å snakke om. Å være tro mot misjonen og troen krever troskap og kjærlighet til Kristus fremfor noe annet. Man er ikke prest bare for kristne mennesker, man må kunne samtale med alle og vise dem respekt og kjærlighet.

Les gjerne denne boken, enten på svensk eller på engelsk. •

“
Boken er godt skrevet og engasjerende å lese.
”

Fasit quiz

1 C / 2 B / 3 A / 4 C / 5 A / 6 C / 7 C / 8 B / 9 A / 10 C / 11 B / 12 A / 13 C / 14 C / 15 B / 16 A / 17 C / 18 C / 19 B / 20 B

Pavens bønneintensjoner

APRIL

Generell intensjon: Om frihet fra avhengighet

Vi ber om at de som lider av avhengighet blir hjulpet og støttet.

MAI

Misjonsintensjon: For diakoner

Vi ber om at diakonene, som er trofaste i sin tjeneste for Ordet og for de fattige, må være et styrkende symbol for verdenskirken.

JUNI

Misjonsintensjon: Om hjertets vei

Vi ber om at de som lider finner styrke, og lar seg styrke av Jesu hjerte.

Nytt finansråd

Med virkning fra 1. januar 2020 er følgende personer utnevnt til medlemmer av Oslo katolske bispedømmes finansråd: Dom Lukas Lorf-Wollesen, P. Øystein Lund, Cecilie Binh Duong, Olav Markussen, Georg Fredrik Rieber-Mohn, Peter Blom og Ole Bendik Heggveit. Finansrådets medlemmer utnevnes for en periode på fem år.

FYLTE 60 ÅR

► Biskop **Berislav Grgić** fylte 60 år den 15. februar 2020. Den 16. februar 1960, altså dagen etter at han ble født, ble han døpt. Biskopen feiret 60-års fødsels- og dåpsdagen hjemme i Kroatia sammen med sin mor og søster. Vel hjemme i Tromsø ventet det flere festligheter. Mandag 24. februar, tross vinterens snøvær, reiste prestene fra Alta, Hammerfest, Harstad, Narvik, Bodø og Mosjøen til Vår Frue kirke i Tromsø for å feire biskopen. Til festmessen avsluttet biskopen sin preken med ordene: «Ja, Herre, jeg er fortsatt villig: *Astare coram te* [et tibi ministrare]. Å stå for ditt åsyn [og tjene deg].» Vi gratulerer!

KLIPP

«Men kanskje er det på tide å børste støv av denne fasten som, særlig for protestanter, fremstår som en avdanket skikk? Lik et kinderegg med tre muligheter i ett ritual kan fasten tilby flere ting som ellers er mangelvare i dag: en periode med kjøttfritt eller vegansk kosthold, en teknikk for å få fatt i sammenhengen mellom kropp og sinn – eller i dette tilfellet kropp og ånd – og, ikke minst, en eldgammel og velprøvd teknikk som kan brukes for å yte motstand mot det som kanskje er vår tids største onde: det psykologiske trykket fra et miljødeleggende forbrukersamfunn hvis økonomiske urverk krever stadig økende forbruk, på samme måten som et pyramidespill krever evige innskudd fra bunnen.»

HELENE K. NÆSS I KLASSEKAMPEN

«Bønnen er nåde. Bønnen er kontemplasjon, den virker avklarende, harmoniserende, forløsende, både når den er vertikalt innrettet mellom menneske og Gud, og når den har sitt horisontale virkefelt fra menneske til menneske.»

JAN ERIK HANSEN I BOKEN «MED ETT BEN PÅ JORDEN»

«Og so opplevde med her om kvelden at Kongen tala til nasjonen, og då hadde Hans Majestet oss ikkje berre i sine tankar, men og i sine bønner. Det er eit ord med låg frekvens i offisielle samanhengar i landet vårt no. Men når kyrkjene vert stengde og predikantane teier, tok Kongen det fram. I det ukjende som ligg framføre oss, trur eg fleire gamle ord kan få ny meining. Den gamle presten i meg vonar me er på heimveg.»

KJELL ARILD POLLESTAD I DAG OG TID

«I møte med de kirkefremmede trenger vi en energisk, intellektuell innsats. Vi trenger en offensiv, misjonerende kirke for å hente folk inn i den kristne tro, forstått som et intellektuelt, modent prosjekt for tenkende mennesker som ikke slår seg til ro med barneskolefraser om tro.»

VICTOR LUND SHAMMAS I VÅRT LAND

AKTUELL PROFIL

HVEM: Anne-Rigmor Stock Evje

AKTUELL: Ny leder av skolekontoret i Oslo katolske bispedømme. Tiltrer 15. april.

Anne-Rigmor har 35-årsjubileum som lærer i 2020. Hun har vært adjunkt og deretter lektor i den offentlige skolen. Hun avslutter undervisningskarrieren som studierektor ved Nøtterøy videregående skole.

– Er læreryrket ditt kall?

– Ja, det kan du si: mitt leg-apostolat. Når jeg har vært i den offentlige skole i så mange år, har jeg merket begrensningene: Vi skal orientere, ikke skape tro, for skolen er sekulær. Det å kunne arbeide uten hindringer for å fremme kristentroen, har vært et ønske hele mitt liv, forteller Anne-Rigmor.

Som leder av skolekontoret i OKB får hun endelig sjansen til å gjøre noe med sitt misjonssavn.

– Hva mener du er en god skole?

– En god skole er en skole der alle ansatte arbeider for å iverksette det oppdraget som er gitt i formålsparagrafen i Opplæringsloven og Overordnet del av læreplanen, sier Anne-Rigmor. Synes du dette svaret virker litt teknisk eller formalistisk? Tenk igjen!

– Det er prosalyrikk. Gjør man det som står der, skaper man en god skole som tar vare på vår kulturarv og preges av nestekjærlighet og tilgivelse, mener hun.

– Og hva er en god katolsk skole?

– Du vet, vi setter skolen inn i evigheitens perspektiv, fordi vi forankrer alt i Skaperen. Det gir en annen og ny mening: Kristus er sentrum og barna skal oppdras i og til tro. I den katolske skolen tar man innover seg at mennesket er skapt i Guds bilde: Barna og de

«Den katolske skole er i dag kanskje den viktigste misjonsarenaen ved siden av messen og det pastorale arbeidet.»

unge skal helliggjøres med Gud som mål. Jeg er også opptatt av at det ikke er noen motsetning mellom tro og vitenskap, tvert imot: Det er et stort sekulært brøl der ute – vi må sørge for at elevene våre kan stå trygt i det. Da må de vite hva Kirken står for, ikke bare gjennom katekismen. De må kjenne vår historie.

– Hva kan den katolske skole gi til norske barn i 2020?

– Den katolske skoles unike gave til barn og unge er det helhetlige menneskesynet. Kunnskap, liturgi, sakramentene, det sosiale miljøet – alt dette skal gi næring til hele mennesket

– Hvorfor søkte du stillingen?

– Jeg tror vi kan tale om et kall – jeg vil tjene Kirken. Formidlingen har på sett og vis alltid vært mitt leg-apostolat. Det utførte jeg i Den norske kirke og det har fulgt meg over i Den katolske kirke.

Den katolske skole er i dag kanskje den viktigste misjonsarenaen ved siden av messen og det pastorale arbeidet. Der har man virkelig sjansen til å gi barna en dypere oppdragelse og opplæring i Kirkens tro.

– Du har arbeidet som adjunkt, lektor og studierektor siden 1985. Hva har gjort deg stolt som lærer?

– Det som har gjort meg lykkelig, er følelsen av å ha mestret lærerrollen: Når tidligere elever kommer og gir meg en klem og takker for at jeg var deres lærer. Når elevene er glad for å møte meg igjen, rett og slett. Da blir jeg rørt.

– Hva betyr troen for deg?

– Når jeg våkner, korsor jeg meg. Jeg ber for min familie og jeg ber tidebønner. Sistnevnte er som kjent også for Kirken og verden. Å gå jevnlig til messe er en del av livet. Jeg kan ikke leve uten troen. Det er grunnpilaren hverdagen.

Anne-Rigmor Stock Evje

Født: 1960, i Vadsø

Familie: gift, 3 barn

Arbeid (i utvalg):

- 08.2011- : Vestfold fylkeskommune, studierektor
- 08.2000 – 08.2009: Nøtterøy videregående skole, lektor
- 08.1990 – 07.1999: Greveskogen videregående skole, adjunkt
- 08.1979 – 01.1980: Lovisenberg sykehus, Oslo, pleieassistent

Utdannelse:

- Kristendomskunnskap hovedfag, nordisk mellomfag, tysk grunnfag, pedagogisk seminar og ex.phil., Det teologiske Menighetsfakultet og Universitetet i Oslo
- Rektorutdanning, Norges Handelshøyskole/Administrativt Forskningsfond

– Har det vært viktig for deg å oppdra dine barn i troen?

– Det var viktig, men det var innenfor Den norske kirke. Jeg er den eneste katolikken i familien (enn så lenge). Min vandring til Den katolske kirke var min egen vandring, men jeg tror de synes det er en berikelse at mor ble katolikk.

– Og hvorfor ble du det?

– Det er en lang historie: Jeg husker at jeg så paven på TV på 60-tallet og ikke lenge etter møtte jeg en nonne. Det var noe de hadde, noe mer ... Jeg la merke til det, men hadde vanskelig for å sette ord på det. Følelsen kom igjen når protestantiske prester skulle hente noe frem fra kildene, som alltid var katolske. Da jeg gikk i katolsk messe for første gang, var jeg sliten, men følte fra første stund at «her er det messen som bærer meg». For meg er det en stor trygghet å være i Den katolske kirkes fulle fellesskap: Da er jeg ved kildene, for ikke å si Kilden. •

Inkardinert

► 12. desember, på festdagen for Vår Frue av Guadalupe ble p. **Lucas Joel Salas Tobón** inkardinert i Oslo katolske bispedømme av biskop Bernt Eidsvig. Han er med det en permanent del av presteskaperet i bispedømmet. P. Joel kommer fra Mexico by. Der ble han presteviet 7. juni 2003. Han kom til Norge 13. oktober 2016 og er sjelesørger for spansktalende katolikker i Oslo katolske bispedømme. – Jeg ble prest fordi jeg ønsket å vie livet mitt til å tjene andre. Det at jeg nå skal bli i Norge, betyr at jeg kan fortsette arbeidet med å hjelpe spansktalende katolikker i Norge med å bevare sin tro, sier p. Joel.

Utnevnelser

UTNEVNELSER FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME OG TRONDHEIM STIFT

Biskop Bernt Eidsvig, Can. Reg av Oslo offentliggjør herved at:

- P. **Atputharajah Gnanapragasam**, O.M.I. ble med virkning fra den 1. februar 2020 løst fra tjenesten som kapellan i St. Johannes, apostel og evangelist menighet i Oslo for å vende tilbake til sitt hjemland, Sri Lanka.
- Dom **Lukas Lorf-Wollesen**, Can. Reg. utnevnes med virkning fra den 1. mars 2020 til generalvikar i Trondheim Stift.
- P. **Khiem Duc Nguyen** løses med virkning fra den 1. mars 2020 fra embedet som sogneadministrator i St.a Sunniva menighet i Molde, og utnevnes fra samme dato til sogneadministrator i Vår Frue menighet i Ålesund.
- P. **Paul Opata** løses med virkning fra den 1. mars 2020 fra tjenesten som kapellan i St. Olav domkirkemenighet i Trondhjem, og utnevnes fra samme dato til sogneadministrator i St.a Sunniva menighet i Molde.
- P. **Peter Hai Duy Nguyen** utnevnes med virkning fra den 1. mars 2020 til kapellan i St. Paul menighet i Bergen.
- P. **Pål Bratbak** innvilges studiepermisjon for to år, med virkning fra den 1. september 2020.
- P. **Carlo Le Hong Phuc** løses med virkning fra den 1. september 2020 fra embedet som sogneprest i St. Hallvard menighet i Oslo, og utnevnes fra samme dato til sogneprest i St. Olav domkirkemenighet i Oslo.
- P. **Ragnar Leer Salvesen** løses med virkning fra den 1. september 2020 fra embedet som sogneprest i Vår Frue menighet i Porsgrunn, og utnevnes fra samme dato til sogneprest i St. Hallvard menighet i Oslo.
- P. **Joseph Lam Cong Luong** løses med virkning fra den 1. september 2020 fra embedet som sogneprest i St. Josef menighet i Haugesund, og utnevnes fra samme dato til sogneprest i Vår Frue menighet i Porsgrunn.
- P. **Paweł Wiech** løses med virkning fra den 1. september 2020 fra embedet som sogneadministrator i St.a Clara menighet på Kongsvinger, og utnevnes fra samme dato til sogneprest i St. Josef menighet i Haugesund.
- P. **Waldemar Božek** utnevnes med virkning fra den 1. september 2020 til sogneadministrator i St.a Clara menighet på Kongsvinger. P. Božek fortsetter sitt virke som kapellan i St. Gudmund menighet med fast bopel på Jessheim.
- P. **Robert Kanoza** utnevnes med virkning fra den 1. september 2020 til sjelesørger for polsktalende katolikker i St. Gudmund menighet på Jessheim.

Katolsk kirkeblad

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.
Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 1–2020, årgang 132
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Kathrine Låver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout: Erlend Lans
Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 1110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no**

**St. Olav kirkeblad redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-pla-
katen.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 23.03.20

Deadline neste nummer:
01.05.20

Trykk: United press
Opplag: 4000

Forsidefoto: Kristin Svorte

Forlater Norge

► Med virkning fra 1. mars løses **P. Ole Martin Stamnestrø** fra sine embeder som generalvikar i Trondheim stift og sogneadministrator i Vår Frue menighet, Ålesund. Han forlater Norge for å påbegynne et novisiat hos oratorianerne i England.

P. Ole Martin har vært sogneadministrator i Vår Frue menighet, Ålesund, siden 2013 og generalvikar for Midt-Norge stift siden 2015. Oratorianerne er en kongregasjon av sekularprester, det vil si prester som ikke er munk.

Den ble stiftet i 1564 av presten Filippo Neri, og godkjent i 1575.» – Det har vært et stort privilegium for meg å virke som sogneadministrator i Ålesund og generalvikar i Trondheim stift. Jeg vil takke prestene og medarbeiderne i Trondheim stift for en spennende tid og godt samarbeid, sier p. Ole Martin.

Feiret gulljubileum

► Den 7. mars i år var det 50 år siden sr. Hildegard av Barmhjertigheten, O.P. (**Hildegard Koch**) avla sine ordensløfter. Hun trådte inn i dominikanerorden i 1967 i Tyskland, hvor hun i 23 år var leder av et bofelleskap i en barnelandsby utenfor Köln. I 1990 kom hun til Lunden kloster. Gulljubileet ble feiret med pontifikalmesse ved biskop Bernt Eidsvig Can. Reg i St. Johannes menighet i Oslo.

Løfteavleggelse

► Sr. **Marie Anne Siemenski** OCSO avla sine første løfter for ett år hos søstrene på Tautra Mariakloster søndag 2. desember 2019. Sr. Anne kommer fra Nord-Frankrike, og har nå avsluttet sine to år som novise ved klosteret.

Søster-kongregasjon fyller 350 år

► Søstrene av det Hellige Kors har kommuniteter flere steder i Norge. Kongregasjonen ble grunnlagt i Vietnam i 1670 av den franske misjonsbiskopen Pierre Lambert de la Motte. Det ble den første kvinne-kongregasjonen med et klart øst-asiatisk preg. I dag er det søstre av det Hellige Kors over hele verden. I Norge har de kommuniteter i Bergen, i Hønefoss og på Lillestrøm. De gjør en stor innsats i Oslo katolske bispedømme, i menigheter og i samarbeid med andre søsterkongregasjoner, bl.a. dominikanerinnene på Sta. Katarinahjemmet i Oslo.

De norske kommunitetene av det Hellige Kors var representert under en storslått feiring i Paris med jubileumsmesse på fransk og vietnamsk i kirken til Missions Étrangères. Tre biskoper og mer enn 70 prester deltok under feiringen, foruten nærmere 80 søstre. Vi gratulerer med jubileet!

FEIRING: Sr. Else-Britt Nilsen OP var med under feiringen i Paris. Her sammen med tre søstre fra Nha Trang-kongregasjonen, som virker i Hønefoss og i Bergen.

JERZY GRUCA (1931–2019)

Med dyp sorg har vi mottatt nyheten om at Jerzy Gruca gikk bort 27. desember i fjor. Han ble 88 år gammel.

Mens han var bosatt i Oslo, skrev han til sammen 700 artikler og flere bøker. Han var en kjent forfatter og journalist med tilknytning til Vatikanet. Hans grundige kjennskap kommer til uttrykk i boken *Vatikanet, kjent og ukjent*, tilegnet Johannes Paul II. Fra 1982 til 1986 var han korrespondent under pontifikatet til Johannes Paul II.

Han var en virkelig Vatikan-kjenner som skrev i Vatikan-tidsskriftet *Slowo* (Ord). Han har fulgt paven på hans tallrike pilegrimsreiser over hele kloden, også da paven besøkte Norge 1. juni 1989. Det var første gang et overhode for den romersk-katolske kirken besøkte landet.

I Oslo har han vært leder i polsk debattkrets og redaktør for tidsskriftet *Kronika*. Hans artikler ble publisert i flere tidsskrifter for den polske diasporaen i hele verden (Polonia), blant annet i Australia, USA, England og Sverige.

Jerzy Gruca var et dypt troende menneske, beskjeden, preget av velvillighet, han var smilende og glad, med forkjærlighet både for livet og for mennesker, med evnen til å spre optimisme og sjeglede over alle sine nære og bekjente. Han hadde et stort samfunnsengasjement og elsket å reise.

Han imponerte med sylskarpt intellekt, klokskap og åpen mottagelighet overfor sin neste. Pavelige emner, kirkelivet og historien var hans pasjoner, som vedvarte til hans siste dager. Mens han fortalte om Vatikanet, lyste det et ungdommelig glimt i øynene. Vi skal alltid beholde ham i våre hjerter. Vi er taknemlige for å ha vært hans venner. Han vil bli dypt savnet, og vi lyser fred over hans minne.

*Janina Januszewska Skreiberg,
Marta Tomczyk-Maryon og venner*

JAN E. HANSEN (1959–2020)

Det var latinen som førte den senere så kjente journalisten og forfatteren til Roma. Han var 17 år da han sammen med den lille latinklassen på Oslo katedralskole kom til byen i februar 1977. I likhet med Goethe feiret han siden dagen som sin «romerske fødselsdag». Han var godt forberedt til sitt ungdommelige møte med «den evige stad». Latinens deklinasjoner og konjugasjoner var tilbørlig pugget, byens oldtid var tilstrekkelig kjent til at synet av ruinene ga næring til fantasien, og han fikk en intuitiv forståelse av at Roma var noe langt mer enn Italias hovedstad: Som europeere hadde vi alle våre røtter her. Han opplevde at Roma også var *hans* by, at det var her arven fra Athen og arven fra Jerusalem var gått opp i en høyere enhet og blitt til Europas kristne og humanistiske sivilisasjon. Under Pantheons kuppel fikk den unge gutten, som selv var adoptivbarn og ikke ante hvor han kom fra, en følelse av tilhørighet som han aldri før hadde kjent. Han opplevde å stå i en kulturell sammenheng som var ufattelig rik. Han var selv bare en del av noe langt større, og ble et slående eksempel på sannheten i professor H.P. L'Oranges ord: «Først i Roma blir delen del, og mennesket seg selv.»

Jan E. Hansen hadde en gammel sjel. Blant gjestene i hans 30-årsdag kunne flere vært hans bestefedre og mange hans fedre. Hans begavelse ble lagt merke til. I konfirmasjonsalderen ble han venn med ordkunstnere som André Bjerke og Odd Eidem. Han gikk aldri på universitetet, men hadde sitt akademi i Tostrupkjelleren når han skulket kjedelige timer på gymnaset, samt i Morgenbladet, ikke minst i nattredaksjonen, der også vår biskop Bernt fikk rike impulser til et mer bevinget liv. Jan E. suget til seg alt han hørte og husket alt han leste, og av dette ble han ikke bare klok, men også en av Norges morsomste menn.

Han ble etter hver fastboende i Roma, de siste åtte årene «Med ett ben på jorden»,

som er tittelen på hans siste dyspindige og overmåte morsomme bok, der livet i rullestolen sees i et mer forsonlig lys enn i noen annen bok jeg kjenner. I Roma ble han etter hvert også katolikk, ikke ved noen brå overgang, men ved en gradvis utvikling. Han hadde det litt som Sigrid Undset, og «reflekterte seg» på en måte inn i Kirken. Det var her han fant de svarene som best svarte til den virkeligheten han så. Han elsket pave-ene, og var trolig den eneste nordmann som stod på Petersplassen 13. mai 1981 og hørte skuddene mot pave Johannes Paul den Store. Den viktigste veiviseren på hans egen åndelige reise ble nok pave Benedikt 16. Kulturelt var han grundig forberedt. Og så kom livets egen dramatik, med amputasjon og uførhet: «Den personlige troen la seg over dette da jeg ikke hadde mer å klamre meg til,» sa han i et intervju. «Jeg skulle dø, men jeg takket Gud for det rike livet jeg hadde fått. Dette er en kristen måte å tenke på: Det er nåden. Jeg kjenner at jeg har vært omgitt av nåden ...»

Jan E. Hansen avslutter sin siste bok med en oppsummering av sine verdier: «Min italienske tilværelse, mitt romersk-katolske liv, har lært meg å leve lokalt, men tenke universelt. Nærheten til Guds grøde, årstidenes forekomst av kortreiste råvarer fra hav og fjell og åkerland har alltid vært det grunnleggende ernæringsprinsipp her, det daglige brød, som vi ber om i Herrens bønn. Det er en tid for alt, som det står skrevet, en tid for å så, en tid for å høste. Asparges og jordbær på våren, moreller på sommeren, pærer og sopp på høsten. En rytme som er naturens egen, som vi er del av, i likhet med fastetiden, adventstiden, som vi kan bevisstgjøres av og dele med alle, enten vi ser dem eller ei.»

Jan E. Hansens siste hilsen til sine mange venner ble en rekviemmesse i St. Olav domkirke som ingen vil glemme.

Kjell Arild Pollestad

Pris mi sjel, det brød som lyser

(Pange lingua gloriosi)

Pris mi sjel, det brød som lyser
løyndomsfullt på altarbord,
denne gåta at me hyser
Herrens lekam enn på jord,
at me skodar offerblodet,
hjardeflaumen, rik og stor!

Han for oss steig ned til verdi,
fødd og boren av ei møy,
strådde livsens såd på ferdi,
ordet sitt på heimsens øy,
gav oss so det sanne brødet
kvelden fyrr han måtte døy.

Til dei tolv si offergrøde
retta han med eigi hand,
delte ut den reine føde
lovi kravde, til kvar mann,
gav seg sjølv som påskelammet
fyrr den siste morgon rann.

Ragnhild Foss (1883 – 1952) var ikke blant dem som stakk seg frem, men hun etterlot seg mange og varige spor i ord: gjendiktninger av religiøse hymner og sekvenser fra middelalderen. Om hun var beskjeden på egne vegne, var hun desto mer bestemt når det gjaldt språkform: hun tillot ikke at noen endret og moderniserte den nynorske høystilen som hun valgte for å gjengi latinens strenge poetiske form. Her hennes gjendiktning av de tre første versene av *Pange lingua gloriosi*, en påskehymne tilskrevet middelalderens store teolog og filosof, Thomas Aquinas (1225-1274).

Bønn i korona-krise

Herre, vi ber deg for alle syke, for alle redde, for alle i karantene, for alle de smittede:

På Hellig Olavs forbønn ber vi om liv og helse.

Vi ber for de døende at de må finne trøst og glede i troen på Kristi oppstandelse og det evige liv.

Vi ber for de døde, at de kan lovsynge deg med alle de hellige for ditt åsyn.

Hellig Olav, Norges evige Konge: Be for Kongen og hans hus og Kongens råd. Be for alle som har lederansvar i våre samfunn nå, om visdom og styrke. Be for folket ditt, at vi må bli verdige til Kristi løfter. Be at vi i denne krisetid erkjenner vår avhengighet av Gud vår Far, og aldri slutter å takke for livets gave. Be at vi tar imot den Hellige Ånds brennende, rensende kjærlighet, så vi kan skinne Kristi lys og gi håp, trøst, hjelp og kjærlighet til menneskene rundt oss.

Hellige Hallvard, be for de mest sårbare blant oss, du som ga ditt liv for Kristus i den svangre kvinnen.

Hellige Sunniva, be for dem som i denne tid er langt borte fra sine kjære, og for dem som nå opplever seg fremmede i en ukjent hverdag, at vi alle setter vår lit til Guds omsorg og kjærlighet for oss.

Hellig Eystein, be for vår pave Frans og biskopene, for våre biskoper Bernt og biskop Berislav, for prestene, for alle de troende som nå ikke kan feire messe. Be for oss i denne ørkentid, at vi i savnet øker vårt fellesskap og vår omsorg for hverandre i lengselen etter å kunne motta Kristi legeme.

I takknemlighet for våre styresmakter, for helsepersonell og andre i utsatte posisjoner, la oss be for dem om styrke og helse, visdom og utholdenhet, og at de får merke at hele folket nå står sammen med dem i kampen mot sykdommen.

La oss alltid få glede oss i håpet om din miskunn og evig liv, ved Kristus, vår Herre.

Amen.